

DOM in SVET

LEPOSLOVJU - ZNANSTVU

LJUBLJANA

Leto xviii. 1905

Štev. 8.

VSEBINA.

	Stran
Lea Fatur: V burji in strasti. Povest. (Dalje)	449
Silvin Sardenko: Rodni zemlji s tujih tal	455
Fr. S. Finžgar: Srečala sta se . . . Vsakdanja povest brez konca. (Konec)	458
Anton Medved: Kritiku	463
Anton Medved: Poetu	463
I. Lah: Zavožen voz . . . Slika	464
Anton Medved: Ob studencu	471
Bajda Kozak: Ukrajinsko vprašanje. (Dalje)	472
Dr. E. Lampe: Glagolica na Slovenskem	481
Adolf Robida: Henrik Ibsen. Slovstvena študija. (Dalje)	487
Janko Jovan: Domači obrti na Kranjskem. (Dalje)	492
J. K.: Rodbinski priimki na Slovenskem. Napravljeni iz krajev- jevnih imen. (Dalje)	496
Književnost	497
Glasba	502
To in ono	503
Šah in skrivalnica na ovitku.	

SLIKE.

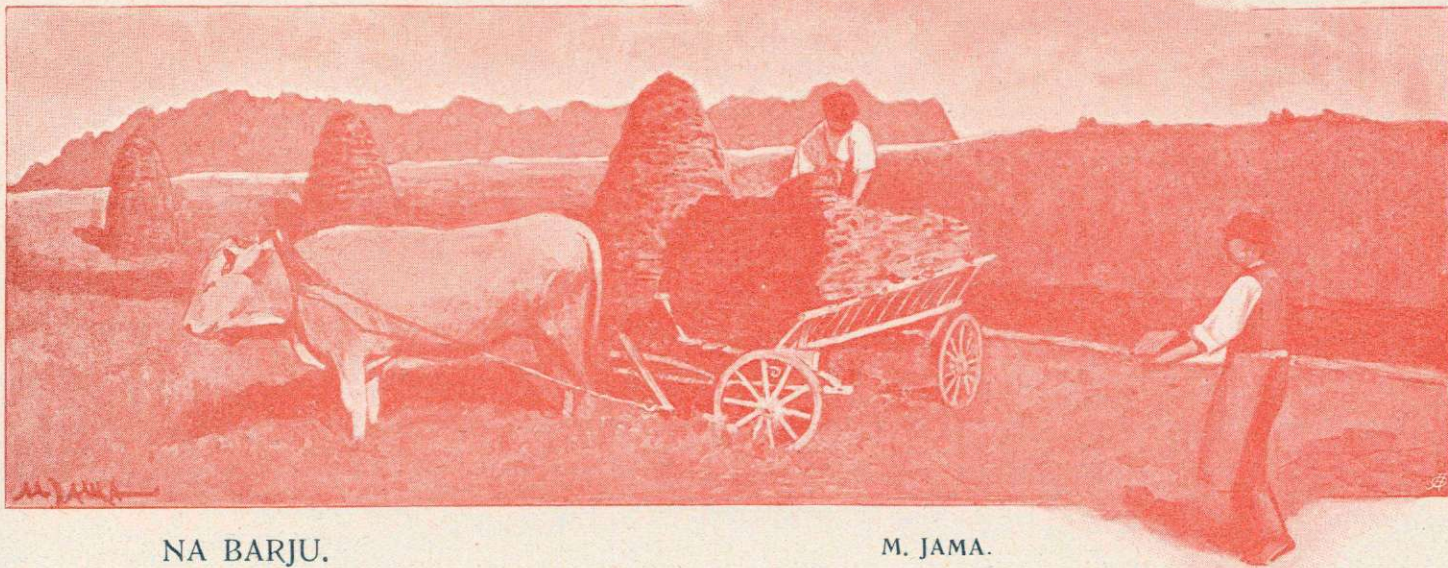
Na barju. M. Jama. — Pri vodnjaku. M. Jama. — Sveti Anton puščavnik. Kip F. Tončiča. — Grof Tolstoj orje. E. Rěpin. — Iz sarajevske prvostolice: Kronanje Marijino. — Oltar v Stopičah. — Oltar s prižnico v Stopičah. — Morska bitka pri Cušimi. — Iz „stare“ Ljubljane: Kapela sv. Jurija na Gradu. — Nagrobni spomenik papežu Leonu XIII. Osnutek Tadolinijev. — Blejski grad z novo cerkvijo. — Iz „stare“ Ljubljane: Marijin trg. Fotogr. J. Vesel, Ljubljana. — Pogorišče v Horjulu. Fotogr. J. Kotar, Ljubljana. — Janez Trdina. — Mokronoško žezlo. Narisal L Fettich-Franckheim. — Uporna oklopnica „Knjaz Patjomkin“. — Nemiri v Odesi: Množica pred opero. — Japonska vojna pekarna.

„Dom in Svet“ izhaja prvega dne vsakega meseca.

Urednika: **dr. Mihael Opeka** za leposlovje, **dr. Evgen Lampe** za znanstvo in ilustracije. — Založnik in lastnik: „**Marijanišče**“. — Tiska „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani.

Naročnina: 9 K, za dijake 6 K 80 h, za Ameriko 2·5 dolarja, za Italijo 11 lir, za Nemčijo 10 mark. Sprejema lastništvo in upravištvo v „**Marijanišču**“

NA BARJU.

M. JAMA.

LEA FATUR:

V BURJI IN STRASTI.

POVEST.

(DALJE.)

XI.

V temi prežijo grozne vlasti,
kdor jim zapade, se pogubi...

Siva megla je zagrnila krasne kamniške planine. Izginila je ljubka Šmarna gora in skrila se Sveta planina, iz megle neprijaznih objemov se je zvijal nevoljno stari orjak, ljubljanski grad, a objemala ga je vedno tesneje, ovijaje mu v fantastičnih oblikah ponosno glavo — spuščala se je na mlado smrečje jagod in gob bogatega, mladini priljubljenega Golovca in naznanjala dolgo vrsto neprijaznih jesenskih juter.

Jesenska jutra, ko poveša drevje tožno polgole veje, ko toži grmovje, ko visijo rosne kaplje na trepetajočem velem listju, pripravljenem, da odleti v prvem pišu, se spusti v znožje drevesa, na katerem je živelo kratko, ali krasno življenje...

Pršela je megla, nevidljiva, gosta — razpredli so se dekletom umetno skodrani lasje

in legali vlažni po čelu, napojila se je obleka vlage in visela težka ob truplu, noge so stopale nerade po zmeščani zemlji.

Ljudje so kihali, kašljali, mislili težke misli...

Od Posavja, dolenske strani in izpod Golovca so vlekli zamišljeni konji voz za vozom poljskih pridelkov. Dala je zemlja svoje moči — izpita, trudna se je pripravljala k počitku. Po opustošenih njivah so stopale čmerne vrane, so skakutali čirikajoči vrabci, lazile žuželke in hitele poljske miške z najdenim zrnjem... Ptice so se zbirale v jate, krožile žalostno krog svojih bivališč in odletale...

Lastavice so se selile, ž njimi Taljani. V tropah so zapuščali gostoljubno mesto in odnašali lepe vsote denarja domov.

Tudi Gigantijevi so se odpravljali.

Ogromna kovčega sta stala pripravljena sredi sobe, oropane gole stene so gledale čmerno na plakajočo Luco, tla so bila pokrita z odpadki papirja, slame in vrvic.

Riko in Marko sta slonela ob Luci in jo vprašala že stotič: Zakaj ne gre ž njima!

Leonora, v sivem potnem plašču, je stala pri oknu, rdečkasto-zlati, bujni lasje so se svetili skozi pajčolan, gledala je na lepo gručo otrok, njen obraz je bil miren, saj je storila vse, kar jej je bilo storiti.

Na cesti je čakal izvožček — vsi so pa čakali Gigantija, ki se je brzkone mudil v pisarni stavbinskega društva.

Prišel je ž njim kočijaž, postrežček in — Vinko. Prijazno je segla Leonora bledemu fantu v roko, naročevala mu je, naj se uči pridno, da skoro dovrši šole — in potem naj se zanese na njo, da preskrbi Talijanki balo. Pri gospe Faghinetti bode Luciji dobro, lahko ostane pri njej, dokler se udomači. Tako govoreč se je spustila Leonora po stopnicah, Vinko je sledil z otroki, kuharica je priletela z nekimi škatljami . . . Otroka sta objemala Vinka in ga vabila v Florenco, Leonora se je vsedla, potegnila pajčolan čez obraz in pogledala na dragoceno uro. Drobni kazalci so hiteli, niso marali, ne vedeli, kako težko jemlje duša slovo od duše. Giganti je ostal gori — rahločutna Leonora je umela, da hoče izpregovoriti na samem z deklico, do katere je vleklo tudi njo nekaj tajnega.

Naj! — Ko pride v krasno vilo pri Florenci — ko ga objame lavorja in pinij tihi gaj, kraj, kjer se spajata umetnost in lepota — pozabi v naročju sreče kmalu male deklice . . . Ona, Luca, pa bode tudi srečnejša, ker je ne bo več vznemirjalo čudno obnašanje Gigantijevo, ki je obsipaval dekleta zadnji čas z dokazi pretirane naklonjenosti, dočim se je je poprej ogibal.

Hotel je, da naj gre ž njimi — zahteval — ali ona mu je rekla odločno, da ostane Luca v Ljubljani, ker je bolje za njo tako. Čemu voditi dekleta v kraje in okoliščine, ki niso za njo? Bolje je, da služi v Ljubljani, dokler se ne omoži. Hrvatinovi tudi niso zadovoljni, da gre tako daleč, in Luca ostane rada.

Kako je bledel in plamtel — ali uklonil se je njeni volji — v Florenci pozabi vse. Prerojen v duhu se bode radoval rodbinske sreče — spremljal jo bode njega lepi glas

bajne letne večere pri petju divne laške romance ali tožne slovanske pesmi — kakor jo je spremljal tiste redke čase, ko je zabil svojega nemira v njeni bližini, vtopil se z dušo v dušo in stiskal k sebi drobno, zgodaj umrlo hčerko . . .

In donela bode preko Arna ljubka pesem Kastavcev: „Marica dušo, Marica dušo, gospodskoga roda;“ slišal se bode srbrni glas otrok, reke šumenje, dreves šepetanje . . .

Kočijaž je stal pri še odprti kočiji, konji so prestavljali nemirno noge. Leonora je stiskala Vinkotu roko — Giganti pa je stal pred Luco . . .

Nikoli še ni vzdignila grozota njegove pregrehe tako pošastno pred njim svoje glave; vedel je, da pušča svoje dete v rokah brezvestnega človeka, in vendar . . .

Prihajal je iz tihe kapelice, kjer je dobilo njegovo življenje nov vir, kjer je oživela mrtva duša, verovala, upala, ljubila . . . Prihajal je od moža, kateremu je obljubil zadostiti za pregreho, ne kratiti svojemu detetu ljubezni, dati ji tudi v svetu stališče svoje hčere.

Poslovil se je in povedal — potožil — da mu ni možno izpolniti dane obljube — Leonora . . . Povedal je, da je otrovano Lucino srce z ljubeznijo do oženjenega Talijana, znanega zapeljivca in . . .

Prijazno obličje patrovo se je stemnilo, resnost, strogost, je polnila vsako črto.

„Čas je, da nastopite kot mož, razjasnite blagi soprogi vse, rešite dete . . .“

„Moral bi torej reči Leonori: Ona pojde z nami, ona je moja hči. — Moral bi reči Luci: Tvoj oče sem, zahtevam, da greš z menoj. — Moral bi, častiti oče, moral — ali — nemogoče — Leonora . . .“

„Vaša dolžnost pred Bogom . . .“

Svečane so bile te besede — ali lahko jih govoriti njemu . . . Stanujoč v tihem zavetju samostana, kaj ve on o ljubezni in o strasti? Njega ne objemlje otroška nežna roka, njemu se ne smehlja žene milo oko, mimo njega gre tisoč naših svetnih skrbi . . .

Šel je iz tihe kapele . . . Tožno so gledali kipi svetnikov, in prazne so bile klopi

za njim . . . Po stopnicah je donel odmev koraka — solnčni trak je padal skozi pisana okna — zelena zavesa izpovednice se je dvignila — pater je šel počasnih korakov, povešene glave, globok vzdihljaj se mu je izvil — spogledali so se svetniki po oltarju . . .

Vedeli so menda, da so ljudje slabi — junaški v grehu, boječi v pokori.

In ko je stal Giganti pred Luco, so mu zveneče še v ušesih besede patrove . . . Sramežljiva, objokana je stala Luca pred njim — kako se ga je ogibala, odkar jo je dobil na sestanku s Pavlom!

Takrat je zapretil Pavlu s policijo — svaril dekle in jej povedal, da je zapeljivec oženjen — ali — je li to pomagalo?

Težko. Hitela bo v pogubo, kakor je hitela mati, in on je ne more — noče — ustaviti — njemu so zvezane roke . . .

Spoznal je Giganti, da rodi greh vedno le nov greh.

Prijel je Luco za roke in jo prosil, naj mu obljubi, da ne bode govorila nikoli več s Pavlom. Obljubila je.

„Luca moje dete, obljubi mi tudi, da se obrneš v vsaki sili do mene, piši mi dosti in pogosto — mislil bodem nate. Tu je moj naslov in nekaj za male potrebe — bodi poštena, ne zaničuj Vinka, ker je dober fant, in moli za mene . . .“

Stisnil jo je k sebi, za hip samo je slo-nela glava hčerkinina na srcu očetovem, rahlo, morda prvič v življenju, je poljubil oče njeno čelo in odhitel.

„Moj oče!“ je vzkliknila glasno deklica in pala na kolena.

Zasvetilo se je pred njenim očesom, razširilo se je, in poglobilo v temno brezno. Našla in izgubila je očeta.

Doli so zatopotali konji. „Addio, Luca“, so klicali otroci, Leonora je pozdravljala s tanko roko, Giganti si je otrl solzo in se ozrl, a Luce ni bilo . . . Klečala je sredi sobe izumljena, zaplašena. Gora gorjâ se je zvalila na njeno mlado srce, trepetalo je pod njo.

Zavest krivice, storjene materi, storjene njej, jo je zasenčila s krvavo senco. Peljala sta se Riko in Marko na strani srečne ma-

tere na mehkih blazinah — a ona njihova sestra — mora služiti. In njena mati? Ali ni morala dati življenje radi lepe Leonore?

Strašne slike so se zgrinjale pred njo. Pa razumela je, da mora molčati o vsem. — Bil je njen oče . . . Vinko je priletel in obstal začuden: lhteča Luca na kolenih, pred njo novi mošnjiček, kaj pomeni to?

Zbrala se je, vstala, obrisala si solze, spravila mošnjiček — ali njen ljubki obrazek je bil čudno izpremenjen, oči so bile kakor tistih, ki vidijo nočne pošasti . . . Prestrašen je vzkliknil Vinko: „Kaj te je napadlo Luca, ali si bolna?“

„Nič — nič — hudo mi je . . .“ je jecala in se naslonila ob steno.

Prisopihala je Katra: „Za božjo voljo, kaj so že šli? Saj pravim — ješ, Luca, kaka pa si? Ježeš, saj stoji komaj na nogah!“ Modra žena je zmajala z glavo:

„Veš kaj, Vinko, stopi mimogrede k Faghinettiju in povej, da je Luca bolna, jaz jo peljem k nam.“

Ležala je Luca pri Katri v tihi sobici, bolela jo je glava, močno bolela. — Koliko bridkosti se je rodilo v njeni mladi duši tiste dni! Mislila je na svojo mladost brez radosti, mislila na otročja leta v zakotni vasi, ko je hodila bosa za ovcami, jedla kruh milosti, ko je čakala očeta . . . On pa se je vozil takrat z lepo ženo, živel v sreči, ni se spominjal zapuščene hčere. Služiti je morala v hiši svojega očeta, in vendar je tudi ona njegovo dete, ima enake pravice — ah — zaupila bi glasno, da bi izvedel ves svet o očetu, ki se je odkupil svojih dolžnosti z mošnjičkom denarja, zaupila bi, da bi se zvalila gora gorjâ z njene duše; ali ne sme, ne, sramota bi padla na očeta, na Rika in Marka, ki sta jo ljubila . . .

Leonorino podobo pa je zagrnila krvava megla. Luca je bila ženska in čutila je instinktivno, da je bila lepa žena vzrok materine smrti in njenega tožnega življenja.

Rada bi bila umrla Luca tiste dni, ker je videla le laž, pregreho, nesrečo pred seboj. A bilo je nekaj, kar jo je tolažilo za prihodnjost — ljubezen Pavlova, na katerega je

upala, četudi ji je rekel Giganti, je prosil, naj se ga ogne. Na tmino njene minulosti pa je svetil spomin na blage duše živeče v preprosti daljni vasi, na tiste, ki so nekoč sprejeli tujo siroto pod svojo streho, siroto, zapuščeno od lastnega očeta.

Poslala je Hrvatimovim denar, ki ga ji je bil pustil Giganti. Bilo ga je tristo gol-dinarjev. Pisala je, da je imela srečo v loteriji, ter vzdihnila zadovoljno, ko je niso več žgali na srcu tisti trije stotaki . . . Odšla je v novo službo. Ali to ni bila več tista Luca, sveža, vesela kot nekoč; preveč gorja se je razlilo na ljubko glavico, prehud je bil vihar, ki ga je prebila. Mehanično je opravljala svoja dela, mrtvo in tiho je spremljala gospo na popoldanskih izprehodih, le takrat ji je zažarelo oko in lice, ko je zagledala Pavla.

Pogosto se je shajala z njim. Kajti gospa Faghinetti, še mlada, žive narave, dobrega srca, nagla, vzkipljiva in domišljava, poklonov željna, ni držala obljube dane Leonori, da ne bo puščala deklice iz oči. Luca je bila prepuščena sebi, otrok ni bilo, posebnega dela tudi ne.

Gospa je dovolila Luci, da sme hoditi h Katri vselej, kadar ima čas, vprašala pa ni, kje je zares bila. Redko in le za hipe je zahajala Luca h Katri, sicer je hodila druga pota — poslušala je prevarljive besede mladega Talijana in sanjala o prihodnji sreči. Očetovim besedam, da je oženjen, ni več verjela, saj Pavlo ne laže, gotovo ne, on jo poroči v kratkem, in dnevi sreče napočijo tudi za njo . . . Tedaj bode pisala Gigantiju, da se je varal o Pavlu. A sedaj mora molčati. Pavlo ji je to naročil, in dekle, ki je bilo vajeno molčanja skalnatih gor, je znalo zamolčati srečo kakor gorje.

Blaga gospa Leonora je bila naučila Luco vsak mesec k izpovedi. Rada je hodila, dokler ni imela na vesti skrivnih sestankov s Pavlom, a sedaj se je približala le nerada k izpovednici.

Nekaj dni je premišljevala besede izpovednikove, nekaj dni se je držala obljube, dane mu s solzami, da ne bo govorila s Pavlom, se ne shajala z njim.

Ali prišel je list, prišel drugi — prišel je Pavlo sam . . .

Golobica se je tresla pred jastrebom, ali zmagovala ni. Pavlo je klel izpovednika in izpoved, branil Luci praviti po izpovednicah stvari, ki niso nikomur nič mar, in ji obetal iznova poročiti jo v kratkem, ako bode slušala njega.

Bila je ženska, ljubila je in verovala po ženski navadi.

Nihče ne bi mogel več ustaviti Luce na poti propasti. Ustvarila si je malika v srcu in ga molila. Gorje ti, uboga deklica, ko se zruši tvoj malik v prah . . .

XII.

Cvetela roža, sladkó je dehtela
pa solnce je žgalo — in je obledela,
zapihal je veter — pa je odcvetela . . .

Dež je lil v potokih. To ni bil hudourni dež poletni, ki ohladi zrak in osveži zemljo, bil je mrzli dež zimskih dni, ko gledaš med padajočimi curki tožne posamne snežinke, potapljajoče se v deroči kalni vodi, ko se nabira žuboreča dežnica po cestah, zastaja v jarkih in išče poti v obuvala.

Po spolzkem tlaku so se porivali ljudje. Nevoljni obrazi, polglasno mrmranje. Nobena noga ni marala stopiti s priljubljene obzidne poti . . .

Truden se je pehal Vinko z drugimi dijaki po cesti. Dobre volje so bili drugovi, smejali so se in zabavljali, iskrili se dovtipov. Le Vinko je molčal, vlekel svoje knjige, skrival vrat v visokem ovratniku plašča in hitel naprej. Tuintam so se odprla vežna vrata in vzela dijaka, spremljanega od veselih pozdravov sošolcev; razpršil se je živahni trop polagoma na vse strani mesta. Počasi se je vzpel Vinko po stopnicah, plaho je pozdravil gospodinjo.

Katra je ravnala perilo in bila vidno razburjena. Obračala se je naglo, metala perilo v koš, da se je kar kadilo, in pogledala dijaka z jeznim pogledom.

„Tako, Vinko, tako delaš sive lase meni in svoji materi . . . Samo štiri reči si ime-

novan in gospod razrednik mi je dejal: če pojde tako naprej, ne bo nič z maturo . . . In to zaradi tiste — Bog mi greh odpusti — laške malopridnice, ki se ti smeja, ko hodi z drugim poletačem . . . Meni laže, da mora v cerkev, da ne utegne k meni, pa sem jo videla zadnjo nedeljo v krčmi z nekim Lahom . . . O Bog, kakšen je svet! Vinko, bodi pameten, za božjo voljo!“ . . .

Slišal je Vinko te besede, prebledel — in že je bil na stopnicah. Knjige je bil vrgel na posteljo.

Hitel je, zaletaval se v ljudi, ki so ga srečavali, in se ni ustavil, dokler ni pozvonil na vratih Faghinettijevih.

Luca je odprla in odskočila prestrašena nazaj v kuhinjo. V zadregi, jecaje, je povedala, da je gospa v pohodih in se vrne stoprv čez uro.

Vinko je ni poslušal, videl je resnico pisano v njenem barvo menjujočem licu, videl je dokaze slabe vesti v strahu. Vendar je poprašal: „Lucika, povej mi, ali je res, kar se govori . . .“

Zdihnila je. „Res je, Vinko, kaj ti hočem prikrivati. Glej, našla sem moža, Talijana, ki me ljubi, ki me hoče poročiti po novem letu. Za mene in tebe je bolje tako. Saj veš, kaj želi tvoja mati in jaz, saj te nisem nikoli ljubila tako, kakor ljubim Pavla. Imela sem te rada kot brata, ti mene kot sestro. Vidiš, tebi je namenjeno kaj višjega, meni ubogi Luci pa ne zavidaš nekoliko sreče, kaj ne?“

Kako hudo je bilo Vinku pri teh besedah! Ni mu prišel ta udarec popolnoma nepripravljen, že kar je bila deklica v Ljubljani, ga je slutil — vendar je bil težak, da je mladenič uklonil glavo pod njim.

Hipoma mu je stopila vsa preteklost pred oči. Spomnil se je nežnih otroških let, ko se je igral z drobno črnolaso deklico, spomnil se je, kako jo je ljubil kot sestrico svojo, kako je delil vsak boljši grižljaj ž njo in pretrpel marsikatero trpko besedo zaradi nje.

Rastel je, in rastla je ž njim ona ljubezen, ne več sestrsko, a čista in lepa kakor kristal, s sladkimi upi in velikimi obljubami za bodočnost. Luca, drobna in ljubka, je bila kakor

zakljeta kraljičina: enkrat napoči dan — in on, hrabri vitez, jo reši iz sužnjosti revščine in bede, jo povede na svoj dom in ji pokloni svoje bogastvo, svojo roko in srcé . . .

Vse sanje čarobne in sladke, ki so polnile njegovo srce s sladkostjo, vse trpljenje — kdo je ljubil kdaj in ni trpel? — vsi hipi, ki jih je preživel z Luco, vse nade, ki jih je gojil ž njo, vse mu je stopilo bliskoma pred oči v trenutku, ko mu je povedala kruto resnico . . .

V loncih je hropelo in vrelo, sopara je uhajala polagoma izpod svetle pokrivače in se izgubljala proti stropu, kuhinjska ura je tiktakala enakomerno, zunaj je padal šumno gosti mrzli dež. Deklica pa je stala z zajetimi rokami solzna pred njim . . .

Molče je odšel.

Dve veliki solzi sta zdrknili deklici po gladkem licu, niti besedice ji ni dal v slovo, a morda ga ne vidi nikoli več . . . Čez osem dni jo zagrne radostna sreča, čez osem dni odpotuje s Pavlom na njegov dom in tamkaj jo poroči dragi mož. A nihče ne sme tega vedeti, Pavlo hoče tako . . .

Nekaj dni je hodil Vinko ves poparjen . . . Smilil se je celo Katri, jezila se je na punčaro, na vse ženske, tolkla po ognjišču.

Osem dni po tistem nemem slovesu je kuhala Katra kosilo in rentočila nad fanti. Kar zašumi svilen krilo po stopnicah, za diši po resedi in rdeča, segreta od urne hoje vstopi gospa Faghinettijeva.

„Ali je tu Lucietta?“ je vprašala naglo, ozrša se po kuhinji.

Znala je nekoliko slovenski in je mogla dopovedati začudeni Katri, da se je izgubila Luca.

„Ježeš, ježeš, za božjo voljo“, je stokala Katra.

„Da, da“, je pravila Faghinettijeva, spremljaje vsako besedo z živahnem kretanjem. „Grem pogledat danes zjutraj, zakaj je vse tiho, kuhinja zaprta, trkam, kličem: Lucietta! — nič! Mislite si: ključ na zidu — in Luciette ni . . .“

„Tudi tu je ni“, je dejala prestrašena Katra. „Pa ne — da bi jo bil premotil . . .“

In povedala je, kako je našla deklico z onim Lahom v gostilni.

„Moj Bog, kaj je storiti?“ je stokala gospa, „dajte, pišite domov, nemara . . .“

„Škoda za pismo“, je menila Katra, „Lah jo je odvedel, kedar jo zapodi, že zopet pride . . .“

„Jaz grem na policijo, zbogom . . .“

Odhitela je, vest ji je govorila glasne očitke. Bi se li to zgodilo, da je pazila na njo! In Vinko? Krasna je roža cvetoča na grmu, dehteča v rosnem jutru. Utrgana, povajana v blatu, je izgubila svoj čar. Ponosnega mladeniča misli ne sledijo izgubljeni deklici. Mora tlačeča mu dušo ga je zapustila — postal je resen, odločen. Zatopil se je v učenje in se pripravljaj vestno k maturi.

Katra je pisala Grgurinovim in namignila, da je vsaka nesreča enemu v srečo . . . Pisala je tudi Leonori v Florenco. Vinko ni hotel pisati ne govoriti več o tem . . .

Urno je odgovorila Leonora, obžalovala ubozega dekliča in prosila, naj ne omenja, če misli pisati svojemu soprogu, nič o tem. Kadar kaj zvedó o Luci, naj hitro sporočé.

V Šembijah so bili poparjeni Grgurinovi, še bolj pa Hrvatini. Pala je grenka kaplja v veselje bodoče svatbe Jožetove s krepko Grgurinovo deklo - sploh pa je bila vznemirjena vsa vas. Može so pozabili odkrkati pipe in pljuvati na vse strani, fantje so se ustavljali po kolovozih, dekleta so stikala glave po dvoriščih, žene pa postajale v zakajenih vežah, celo otroci se niso potepali; poslušali so pogovore in pretehtavali naj-novejšo novico: Povodnji mož je vzel Hrvatino Luco, ker ni hotela biti lepo doma v Šembijah.

„No, zdaj pa imata stara“, je dejala Špela Lovrinova, „negovala sta jo, kakor gospodično, pa nobeden pritepenec ne stori dobrega.“

Soseda, bistroura Mihlovka, ji je pritrdila: „Jaz sem mislila zmiraj, da ne bo dobrega iz tega dekleta, botra Grgurinova je bila slepa . . .“

Tako so ugibale ženice še marsikatero, saj ni dovolj, da doleti človeka nesreča, o taki priliki privlečejo ljudje vse njegove in cele družine napake na dan, in če se je komu zmešalo po nesreči, gre precej glas, da je bila cela tista rodbina od nekdanj malo zmešana.

Najhuje je bilo staremu Hrvatinu.

Zlezel je še bolj v dve gubi, posedal in govoril sam z Luco:

„Kaj ti nisem pravil: Ne hodi iz Šembij, Jože je kmet pa pošten; tukaj ne veš, kaj imaš . . .“

Hrvatinka ni marala govoriti o dekletu, ki ji je napravilo toliko sramoto, molila je le na tihem za njeno blodečo dušo . . . Jože je pa hodil po vasi in prenašal udarec v družbi mlade neveste.

Dolge zimske večere pa, ko je stresala burja žvižgaje vrata nizke hiše, sta vzdigala stara dva sivi glavi in poslušala, če ne trka morda roka mlade, trudne popotnice . . . Pa bila je le burja . . . In molila sta po lepi stari navadi za popotnike na cesti, za mornarje na morju, za jetnike in bolnike in za duše, ki se vicaajo po neznanih krajih . . . Vselej, kedar so šli Šembijci mimo znamenja, postavljenega v spomin Luciettine matere, so se prekrizali in zdihnili:

„Bogve, kot hodi njena nesrečna hči.“

V Ljubljani se ni izvedlo nič. Za novo leto je prišla po pošti lična škatljica, naslovljena na Vinka. Bila je iz Florence, družega Katra ni izvedla.

Dan za tem pa je nanizal frančiškanski brat prstan s svetlim kamenom k drugim dragocenostim pri ljubkem „Praškem detetu“, kjer je klečala nekdanj Luca še lepa in čista ko angel.

Giganti je menil, da je Luca v Ljubljani. Vinko mu ni razjasnil zmote, ker je prosila Leonora . . .

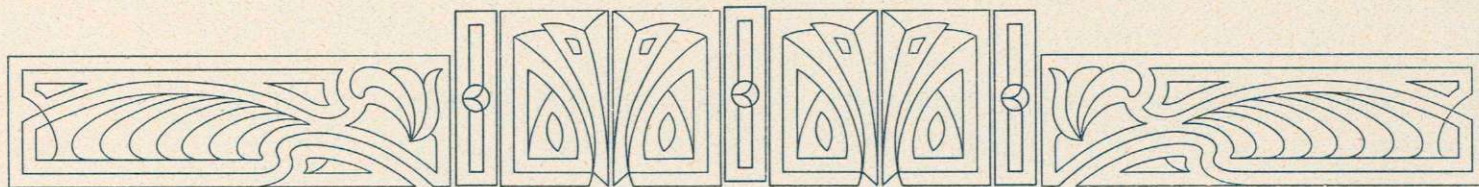
Minila je zima, poletje je prineslo maturo. Vinko jo je dobro prestal, in na jesen izpolnil materi vročo željo: Šel je v semenišče.

Napočila je druga zima, o Luci ni bilo nobenega glasu.

(DALJE.)

SILVIN SARDENKO:

RODNI ZEMLJI S TUJIH TAL.

KAK SI LEPA!

Kak si lepa,
ti nedolžnost mladih let!
Rajsko dete,
tvoj pogled je čist in svet:
Kakor angel
v beli marmor izklesan
verno gleda
v tabernakel noč in dan.

Kak si sladka,
kakor pesem z rodnih tal,
ki jo poje
potnik sredi tujih dalj!
Kak si jasna,
kakor v temi zlat sijaj,
komur vgasneš —
ne prisiješ več nazaj.

OB ŽELEZNICI.

Pod ograjkom pašnatim,
ob železnem tiru
pase čreda pisana
v jutranjem se miru.

Drog za drogom — dolg sprevod
raste pod višave,
bele niti se na njem
vijejo v daljave.

Z nítimi srebrnimi
veter pesem svira:
čudna godba šumoma
plôve mimo tira.

In pastir stoji . . . sloni . . .
in posluša pesem;
v mlada lica tihoma
sèn mu lega resen.

Rad bi šel od teh ovác,
kamor pesem plôve,
nove videl pašnike,
nove bi domove.

. . . In pridirja črni vlak. —
Mož pri oknu gleda:
Rad ostal bi, kjer pastir,
kjer je drobna čreda . . .

BERAČ MATEJ.

Na tlaku mu je hladnem
postlal večerni mrak —
in legel je na postelj,
na trdo siromak.

In vendar je zaspal.
A v sanjah s trdih tal
se duh mu je osmelil,
visoko tja preselil —
pred rajem je postal.

In gledal po dvorani:
Na zlatih so prestolih
sedeli nebeščani,
na ustnih med in smeh,
kot svatje na gosteh.

Ob mizi prebogati,
prav blizu mučenic . . .

Da! To je rajna mati!
A s pomlajénih lic
nikjer ni mogel brati
sledov nekdanjih muk.

O blaženci veliki!
In tudi on je vmes:
saj bil je dober oče
in vreden teh nebes.

Med vrsto čistih lilij
v prelestni beli svili
na glavi pajčolan
od zlatih níti tkan,
okoli diadem . . .

Bi li verjel očem?

Seveda, to je ona!
Kako je lepa, gleda,
še lepša nego kdaj,
ko je na vrtni gredi
slavila rožni maj.
In on je mimo vrta
privriskal in pripel,

pa mu je nagel bel
zateknila za trak:
Matejec, jaz te ljubim,
čeprav si siromak.

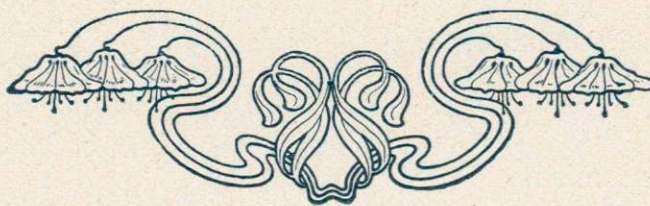
Od takrat teh besed
nikjer ni slišal spet.
In kdo je še med njimi?
Prijatelj Peregrin!
zahvaljen večni Oče —
saj bil je blag trpin.

Nikoli ni mu v dušo
posvetil jasen dan;
le mrak in blisk in grom,
ti vedeli so zanj.

„In tudi jaz bom . . .“

— — — — — Hej!
Matejec vstani, glej!
Po mestu jutro hodi
in ti še sanjaš todi?!
Redar je zaškrtál
z osornimi zobmi.

Matej je vstal in šel
v trpljenja novi dan,
a lajšal mu je pot
spomin nebeških sanj.

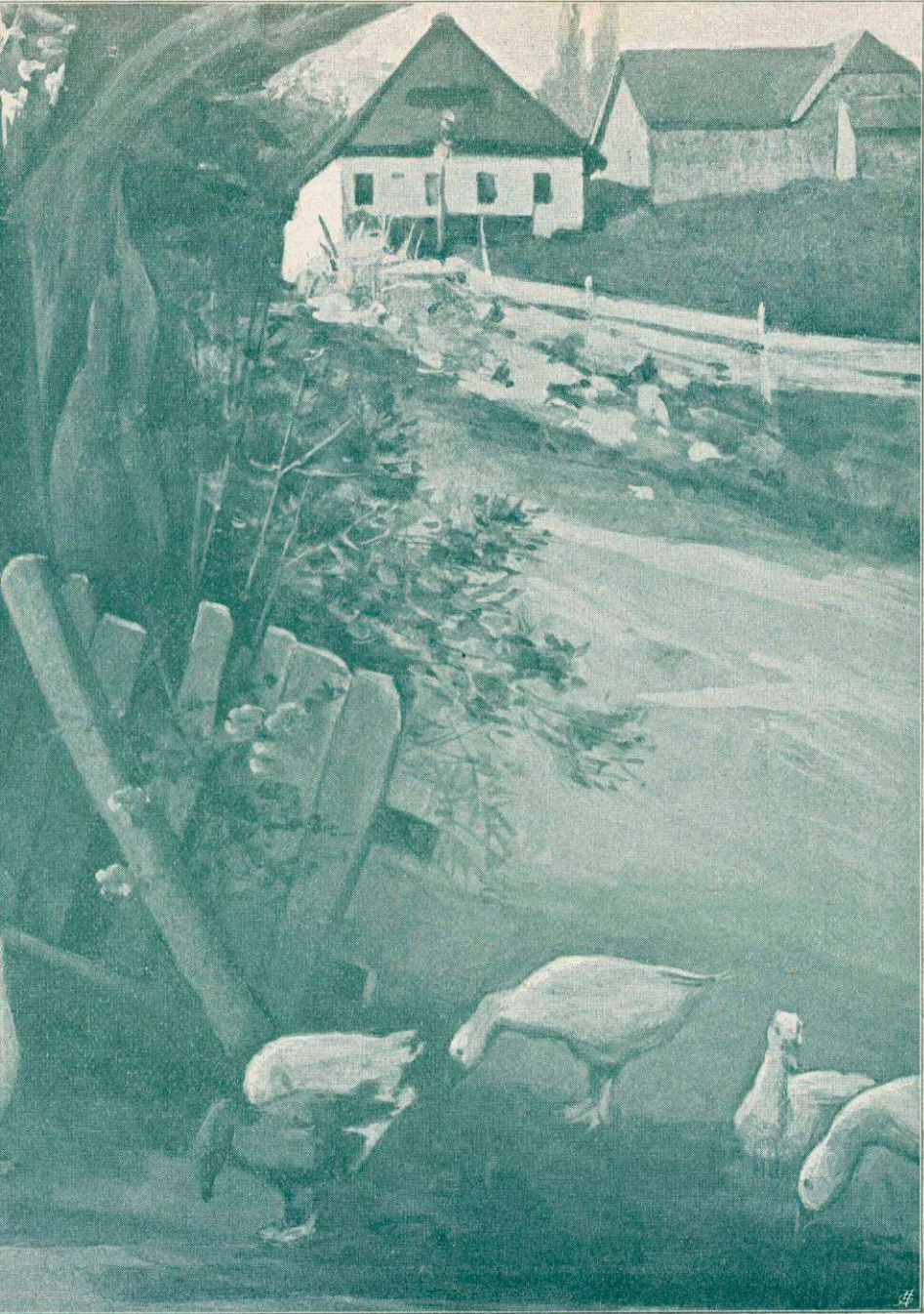

PRI VODNJAKU.

M JAMA.

FR. S. FINŽGAR:

SREČALA STA SE ...

VSAKDANJA POVEST BREZ KONCA.

IX.

(KONEC).

o svileni zelenkasti odeji je razprostrla luna drobno, svetlo mrežo. Malči je odprla oči in z roko potegnila po odeji. Zdramila se je iz polsna. Dolgo pa ni mogla zaspati. Sedaj je uprav zatisnila oči, pa je pogledal mesec skozi okno in razgrnil nanjo srebrno mrežo, tako rahlo in brezslušno, pa se je vendar vnovič predramila.

Od začetka do konca so se ji dvignile in porodile misli, ki so jo mučile do polnoči.

„Kaj mi je bilo včeraj? Sram me je. Da sem učinila tako veliko nesramnost! In Dominika sem mučila, da je imel žalostno srce in lice.“

Dvignila se je in podprla z roko trudno glavo. „Kolikokrat sem se že tako kesala! Ali vselej pride nanovič, kakor bi me obsedlo, in tedaj se veselim neumnosti, veselim se puste igre, ki rodi v moji duši grenkost. In vem, da ljudstvo govori za mojim hrbtom, šepetajo si besede, katerim sledi smeh, spogledajo se, kadar gredo mimo mene. Jaz se pa jezim na licemersko ljudstvo. Nesrečnica! Zakaj brodim po potoku, kjer je polno blata? Čemu se potem jezim, ako je voda skaljena?“

Da bi tedaj igrala, kadar koristim sebi in drugim? Zakaj sem odprla svojo dušo Dominiku? Vzbudila sem ga po nepotrebnem. Ponudila sem mu roko zato, da gre za njo in da mu jo vedno odmikam. Čemu to? In nocoj čutim, da mu je ne odmikam dolgo. — „Ženska ljubi samo enkrat“, sem mu rekla. Ko bi bila lagala, lagala njemu in sebi?“

Malčka je pomislila na svojo ljubezen. Spomnila se je velikih priseg, ki jih je govoril njen izvoljenec. Ali ni bila tedaj ona

Dominik — bila je otrok, ki bi segel brezumno po britvi, ker se mu dopada, ker je svetla in blesteča? „Zate vsako kapljo krvi, zate vsako misel, prvo zjutraj, zadnjo zvečer.“ Tako ji je pisaril, tako ji je govoril, ko se je igral z njenimi prsti. Ona je pa verovala z veliko vero otroka, ki verjame babici bajko o palači povodnega moža. In kar naenkrat je prišlo; sladka godba njegove govorice je onemela. Iz pisem, kjer je bilo priseženih toliko priseg, je kričala s pekočo grenčico ena, edina beseda — laž. Vse samo laž, igra!

Tedaj je odprla tresoče ustnice, da bi ga proklela, da bi vsa najčistejša deviška čuvstva vrgla nanj, ki naj ga pogreznejo pod črno grudo. Odprla je ustnice, pa namesto kletve, so se oglasile tožbe, kakor zapuščene grlice, hrepenenje je zagorelo z velikim plamenom, ko se je zavedela, da ga ni, da je odšel in se več ne vrne do nje. Iz oči ji niso bliskali žari osvete; solze so se ji vlile, ki so jokale: „Vrni se, pridi zopet, vse je odpuščeno!“

Nocoj je Malči prvič pomislila, ali ga je resnično ljubila? Nikoli se še ni tako prашala. Govorili so ji drugi lepe besede. Pa se jim je smejala. Komedijanti! Nekateri so jo prosili roke. Važno je bilo tedaj njih lice, beseda se jim je tresla. Malči ni verovala. Oj, znate igrati, krasno znate! Proč, hinavci!

In nocoj je preudarila, da je morda krivo sodila. Njen izvoljenec jo je ljubil, ko je gledala skozi visoka okna na senčnato dvorišče, ko se je širil glas o njenem rodu po deželi, ko so se klanjali in odkrivali neznani ljudje, zato, ker se je peljala v kočiji, v znani kočiji na izprehod.

Kesneje so ji ponujali roko ljudje, ko je solnce slave zatonilo, ko je bila revna sredi

ceste in ni imela drugega, kakor svoje ubogo, izmučeno srce.

Naenkrat se je rodila v glavi čisto nova misel. Zavzela se je, ko jo je zagledala. Ali je to mogoče? Da ga nisem ljubila? Njega ne, ki mi v tihi sobi stopa za stol pa me pokliče po imenu? Njega ne, ki v zelenem parku naenkrat stopi pred me in me veselo pozdravi? Tistega ne, ki mi v sanjah prinese rož in mi jih potrese krog postelje, na glavo, v kite mi jih vtakne, vse najlepše in najljubše? . . .

In odgovarjala je misel: Nisi ga ljubila! Ljubila si pravljice, ker si bila otrok, ljubila si viteza, ker si sanjala o gradovih. On je prišel in je igral pred teboj. Všeč ti je bila njegova igra, ker je srce želelo takega junaka. Pa je odigral, zavesa je padla, po gledišču je zažarela luč. On je šel, slekel obleko viteza in se pust in praznega srca, v ponošeni suknji podal po mestnih ulicah, zavil v revno beznico in se ob slabi večerji jezil na občinstvo, ker ni pokupilo vseh sedežev . . . Malči, ljubila si ga — še danes ga ljubiš. Ali on ni bil tisti, ki si ga ljubila — tistega še išče tvoje srce . . .

Zavzela se je ob tej misli in bilo jo je strah. Jasno je previdela, da je izkušnja velika, da jo ta misel premaga, da se polasti njene vere. In tedaj bo ona še revnejša. Njeno srce ima sedaj spomine, lepe, pozlačene spomine, za katerimi je prišla žalost. Če pa vrže te spomine iz srca, če se utrdi v veri, da je bila samo kratka in prijetna gluma, tedaj bo njeno srce prazno in pusto, kakor zemlja na prvi strani svetega pisma. Pretresla jo je ta misel, ki se je zagrizla naenkrat v njeno dušo in je ni izpustila.

Torej me ni samo on varal; varala sem tudi jaz sama sebe tako grozno in tako dolgo. Komu naj še verujem? V njem ni bilo vere, ni je v ljudeh in v sebi je ne najdem. Ali torej sploh ni resnice v besedi? Ali so si ljudje izmislili besedo „resnica“, da se lažemo krepkeje? . . .

Kakor nemirno valovje se je dvignil dvom v njenem srcu. In v tistem trenutku je za-

čutila, da je za človeško srce največji pekel nemirni dvom: Blagor jim, ki verujejo! Otrokom blagor, ki sanjajo ponoči o babičnih bajkah, ki jih drugi dan vnovič poslušajo in vnovič verjamejo.

Torej vse človeštvo, vsako srce, tudi moje, vsaka knjiga — vse, vse naj je zlagano? . . .

Malči je glasno vzdihnila, glava ji je omahnila na zglavje, obležala je, kakor suh list pod jablano, ki se skrivi in zvije, kot bi vedel, da ne pride nikoli več gori na košati vrh, da nikoli več ne ozeleni . . . Vse je laž . . .

Srebrna mreža, stkana iz luninih žarkov, je izginila z odeje. Mesec se je skrivil za oblak.

Malčkine oči so iskale luči. Široko odprte so gledale v strop. Nobene svetlobe, sama črna noč; niti ene jasne pičice, vse globoka in gluha tema.

Tedaj bi vzkliknila: Smrt, pridi! Čakam te, edino, ki me otme in povede skozi temo drugam, kjer mora biti luč in resnica . . .

Počasi se ji je zazdelo, da se tam v kotu nekaj žari, blizu mize, kjer je stol, na katerem je sedel Dominik. Bolj jasno se je zasvetilo iz teme. Uprlo se je naravnost vanjo.

Ali je?

Da, Dominikov pogled je to; njegovo vere polno oko, njegova odkritosrčna duša. Na njenih trepalnicah visijo njegove oči, ona ga boža po licu in se mu smeje.

„Ljubezni vredni otrok!“

Saj ni vedela tedaj, kaj je govorila. Lagala mu je, ko je govorila o ukradeni ljubezni. Lagala, ko je rekla, da bi mu jo dala z obema rokama, ko bi jo imela. In tedaj je šel, moral je iti od nje; morda se ne vrne nikoli več. In če bi mu govorila sedaj drugače, ne bi verjel. Začudil bi se, morda bi se na glas zasmel in jo pehnil od sebe? Lagala si! Ne verujem ti. Tedaj bi se skasila vera v njegovih očeh, napotil bi se v svet, kakor se je napotila ona, ko je zvedela, da so bile vse prisege laž.

Nesrečnica!

Obraz si je zakrila v temi, da ne bi videla Dominikovih oči. Ali trdno so visele na njenih trepalnicah, po solzah, ki so polzele skozi prste, so se prikradle in gledale vanjo polne vere in upanja . . .

— — — — —
Teden dni je Malči postajala pri oknu. Kadar se je oglasil kdo pri vratih, vselej je vztrepetala in prosila: Moči, moči mi daj, moj Bog! Zrla je skozi okno na cesto in iskala Dominikovih oči. Želela jih je, hrepenela za njimi. Toda vun se ni upala, na cesto, na izprehod, da ne bi nagloma stopil pred njo in je ogovoril . . .

„Malči, ti si grozen otrok! Kaj ti je? Zbledela si mi. Ponoči čujem, kako si nemirna. Povej mi, kaj ti je! Zakaj molčiš?“

„Mara, jaz sem nesrečna do konca dni!“

„Nesrečna do konca dni! Prosim te, rotim te, bodi pametna! Ne sanjaj, ne misli! Bodi močna, kljubuj usodi! Zmagaš, če hočeš.“

„Mara, ti me pahneš od sebe, če ti povem! Ti me moraš pahniti, ker si močna — jaz pa pero, igrača v vetru.“

„Kdaj sem te pahnila? Kdaj te nisem pritisnila k srcu? Zakaj take misli?“

„Mara, ne obsodi me! Polastila se me je misel, drži se me kakor s kleščami — grozna misel, Mara.“

„Povej, dušica! Nič me ne more bolj boleti, kakor me boli, ker mi ne zaupaš.“

„Odpusti, Mara! Vse ti povem. Domislila sem se, da ne ljubim svojega nezvestega, da ga pravzaprav nisem nikoli ljubila.“

„Deklič zlati, prva najpametnejša beseda! Ali sem ti mogla kdaj reči, da je tvoje govorjenje nespametno? Ali sem ti mogla ugrabiti še tisto peščico spominov, ko nimaš drugega prav nič? In sedaj jih trgaš sama! Prav je! Ali je vreden lopov, da mu posvetiš eno misel, en trenotek, da izgovoriš eno besedo o njem! Malči, v tebi se poraja moč. Z nogo boš stopila na tilnik usodi. Ne sme te več potreti. Uniči naj te, upogne nikdar! Za to besedo si vredna, da te poljubim!“

Malči se je pa branila in zajokala v grenkem obupu.

„Nikar, oj nikar! Jaz sem nesrečna do konca dni! Praviš, storila sem pametno delo, a takoj učinila veliko nespamet. Dominik!“

Nagnila se je na njene prsi in zaihtela.

„Z Dominikom si se igrala!“

„In zaigrala svojo srečo.“

„Bodi modra! Ni zaigrana, pa ni dobljena. Vse je v temnem naročju bodočnosti — — —“

„Bodočnosti, ki me uniči in stare.“

„Malči, bodi močna! Dovolj si trpela!“ . . .

Malči je stopila za korak od Mare. Vse objokane oči so jo prašale: Ali morem biti močna, ko sem taka kakor bilka?

In v ponosnih očeh Marinih je brala odgovor: Moreš, če hočeš . . .

X.

Dominik se ni ganil od pisalne mize. Oče ni imel ves teden nobenega posla zunaj. Sedel je v pisarni in urejal nakupičeno delo. Večkrat se je ozrl skrivaj na Dominika, katerega lice je bilo jasno, vendar nekako starejše — moško. Delal je s podvojeno silo, ne več kot tlačan, kakor bi delal zaradi povelja; delal je resno in z velikim veseljem.

Oče se je zadovoljno pogladil po sivi bradi. Njegovo skrbi polno srce se je radovalo. Sin mu ni zameril, ker ga je svaril. Ni se več ganil na pošto.

„Hvala Bogu, vse je rešeno“, si je mislil oče. „Dobro srce ima moj sin!“

Peresi sta begali po velikih knjigah; globoko sklonjena sta molčala oče in sin, na mizi so se dvigali vedno večji skladi urejenih računov, prepiskov in načrtov.

„Pa bi šel nekoliko, Dominik, po kosilu postavim, ali na večer, da se izprehodiš. Vreme je prijetno!“

Dominik pa ni šel. Kadar je oče zadremal v naslonjaču po jedi, je dobil Dominika vselej v pisarni; vselej ga je komaj čakal, da dobi novega dela.

Kadar je pa na večer Dominik zaklenil za seboj vrata malega kabineta, tedaj so šle na izprehod njegove misli. Vselej je začutil na licu mehko roko, ki ga je božala, slišal je besede, ki mu jih je govorila Malči.

„Prijatelj! Moj ljubezni vredni otrok! — Dala bi ti jo, ljubezen, z obema rokama bi jo ponudila, ko bi jo imela . . .“

„Da je nima! Lopov, zakaj si jo ukradel? Vrni jo, meni je namenjena!“

Razžalostil se je in s povešeno glavo je hodil po sobi.

Pa se mu je pokazala zarja zo goro. In v zarji je stala Malči. Prameni so svetili skozi njeno obleko in ona ga je vabila z roko k sebi.

„Ni res! Imaš še ljubezen. Vrne se k tebi, takrat se vrne, ko pridem z lastno močjo do tebe, prav na vrh gore. Takrat boš čutila, Malči, da sem privedel tudi ljubezen nazaj v tvoje srce in ti boš razprostrla roke in me objela in ljubezen bo vsplamtela v srcu.“

Potegnil je po licu, kjer ga je božala njena roka.

„Še me pobožaj, Malči, še me povabiš k sebi! Moja ljubezen, moj znoj, moja moč, ki si jo vzbudila, ta prikliče in obudi od smrti tvoje ubito srce. Takrat bom pri cilju in se ozrem vesel nazaj na težko pot. Takrat se začudim, kako da si nisem prej upal z dvorišča. In prav je, da nisem šel. Morda bi te ne bil ugledal, nemara bi šel in bi našel zlagane oči, brez vere, pa bi šel za njimi in bi umoril samega sebe. Hvala ti, edina, predraga!“

Dominik odpre okno. Hladna sapa je hitela po golih mladikah. Gledal je proti pošti.

— Da bi se odmeknile tiste hiše! Luč bi ugledal. Za zaveso morda sloni ona in misli name, na prijatelja, ki želi do nje, pa noče, ne sme, ker je obljubil, ker hoče biti mož. — Ali nekoč potrka na njeno okno. Tedaj bo imel polne roke darov; iz njegovih znojnih kapelj, iz dolgih ur, ki jih je prebil v neprestanem delu, je vzrastlo bogato snopje. Seboj prinese zlatega zrnja in potrka na okno pa ji poreče: Malči, prijateljica! Poglej, nisem prišel prazen. Bogat sem; boj v delu me je oblagodaryl. Vstani iz samotne celice, pusti skrb in delo, pridi k meni, s teboj delim vsako zrno; ti si me vedla na polje, v vročino, ti vun iz sence — zato uživaj z mano!

In čutil je, kako se je dvignilo za zaveso, kako je veselo vzkriknilo. Okno se je odprlo na stežaj, dišalo je po maju, njeno lice se je zasvetilo v luči in se vzradovalo. Po cvetju je plula ljubezen, v njeno srce je šla, in duša je zapela pesem vstajenja . . .

Legel je. Oči so se zaklopile, lica se je doteknila mehka roka — nad njim so zašepetale sanje lepe bodočnosti . . . — —

Dominik je korakal na pošto. Njegove stopinje so bile odločne in moške. Ko je šel mimo pokopališča in se ozrl na piramido, je obljubil prahu pokojne matere, da se ne užalosti, naj se zgodi karkoli. Prepričan je bil, da je priporočena pošiljatev odgovor iz Bosne.

„Bodi, kar hoče! Če sem propal, stopim mirno pred očeta in porečem: Oče, jaz grem odtod. Kam, ne vem. Grem v svet, grem za kruhom, na delo. Ne vidite me prej, dokler se ne vrnem in ne pokažem rok ter rečem: Oče, trpele so te roke, glava je omagovala — pa sem prišel in roke niso prazne, glava ni podrta in obupana. To, sveti prah srca moje matere, to ti obljublja sin!“

Tako težka še ni bila nikoli pot na pošto. Čutil je, da se igra, igra „ali — ali“. Tam zagleda Malči, ki bi videla njegovo usodo. Pa bi ga morda milovala, ‚otrok‘ bi mu rekla in njeno oko bi bilo rosno. Ne! Bodi karkoli! Do zadnje kaplje v boj, ker sem človek! Na pot grem, kjer sije vroče solnce, kjer je malo hladne sence. Kjub temu grem, ker hočem, ker moram . . . Dnu stopnic ga je obšlo še enkrat z vso klaverno silo obupa, z zadnjim navalom. Ali stopil je odločno, kakor bi planil v grozeči val in ga pretrgal z močno roko. Zadnji strah je premagal.

„Gospod Dominik, upam, da Vam lahko čestitam! Tu pismo iz Bosne, pa brez obligatnega šopa vrnjenih izpričeval!“

Mara mu je vročila pismo.

„Morda! Hvala lepa. Sicer pa vseeno. Sem čisto miren. Začutil sem v sebi moč, da se napotim krog sveta, bos, če treba, in si poiščem kruha!“

„Dominik!“ se je čudila in veselila Mara. „Dominik, ne poznam Vas. Deset dni Vas

nisem videla, pa Vas ne poznam! Kje je ostal tisti nesrečni fant, tisti omahljivec, ki je obupaval? Dominik, kje je tisti otrok?"

„Ni ga več. Odrezan je, pokošeno, da iz rahle bilke raste hrast!“

Mara je pomolčala, ozrla se v njegovo odločno lice in vzklopela radosti:

„Čast vam, Dominik! Pozdravljen — mož!“

Dominik je odprl z mirno roko pismo. Dekret. Službo naj takoj nastopi.

Spreletelo je veselje njegovo lice, a ostalo je resno in moško.

Mara mu je stisnila roko in čestitala na ugodni, tako dolgo iskani službi.

„Kako me veseli, gospod Dominik! Dopoldne sem čestitala Malči, sedaj Vam. Kako zanimivo! Oba hkrati!“

Dominik ni hotel, si ni upal prašati po Malči. Nameril je korak, da bi odšel in obvestil očeta, stopil ponosno pred mamo in ji rekel: Veseli se, grem! Mara ga je pa pridržala in mu ponudila stol.

„Poglejte, vesela sem Vas. — Toda Malči — ta revica joka ves dan. Toliko mesecev je prosila kruha, ko ga dobi, joka.“

„Boji se, sirota. Morda ne zmore. Prenežna je!“

Mara je šla ponjo v sosedno sobo, da bi Dominiku čestitala. Slonela je ob mizi. Oči objokane, v licu polno žalosti.

„Oteri si solze! Pojdi, Dominik je dobil službo! Čestitaj mu!“

„Mara, pusti me. Ne morem! Saj veš, če se pozabim!“

„Bodi močna! Pridi!“

Prijela jo je za roko in vedla k Dominiku. Ko je ta zagledal njene objokane oči, ga je spreletelo. K njej bi, in objel bi glavo ter jo skrnil na svojem srcu.

„Čestitam, gospica.“

Tako tuj se mu je zdel ta nagovor.

„Prijatelj, bodi srečen!“

Segla sta si v roke, oko se je strnilo z očesom, usta so onemela, in v tem trenutku

tudi Mara ni vedela besede. Le srca so govorila v pogledih.

Videla je pred seboj dvoje src, ki sta se srečali mimogrede na isti trnjevi poti, dvoje duš, ki sta se že zlili druga v drugo, ki pa molčita in si ne upata govoriti, kar kričijo njihovi pogledi, kar pripoveduje na licu vsak vtropeljaj.

„Oba me torej zapustita. Dolgočasila se bom!“

Nikdo ni odgovoril; roki sta bili še tesno sklenjeni.

„Kaj ne, Malči, da ti smem pisati?“

„Smeš — moraš — —“

Solze so priplule v oči, odmeknila mu je roko.

„Malči, jaz verujem v vstajenje tvojega ubitega srca. Nekega dne vstane in se zdrami . . .“

Malči je zajokala.

„In pride morda k Vam, gospod Dominik!“

„Mara!“ je vzkriknila Malči.

„Ne, tedaj jaz pridem k njemu in se veseliva oba velikega vstajenja.“

Malči je dvignila objokane oči k njemu. Glava se ji je nagnila, kakor makov cvet in oblonela na Dominikovih prsah.

Dvoje src, ki se je srečalo, je zavriskalo, na vzhodu življenja je vstajala visoka ljubezen . . .

Za par dni je pognal postiljon Tine konja; poštna kočija se je zagugala, Mara si je brisala solze in gledala za vozom, v katerem se je odpeljala proti severu — Malči.

Za njim je kmalu pridrdral koleselj. Skromen sam je sedel ob sinu Dominiku in ga spremljal v mesto.

Šla sta, ki sta se srečala, narazen, na sever in na jug.

Sojenica jima plete zlate nitke bodočnosti . . . Da bi jih ne prestrigla kruta Parka!

ANTON MEDVED:

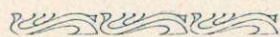
KRITIKU.

Nikomur hib ne prizanašaj,
ocene piši jedrovite —
a preje svojo vest izprašaj,
če si možak ‚integer vitae!‘

Gorje, če nisi! Vsaka lisa
razgali se ljudem na tebi,
in temni del življenjepisa
prekmalu bodeš bral o sebi.

Ohol in žaljen duh ne boža.
Bojniku niso psovke tuje.
Z besedo se opeva roža,
a tudi blato opisuje.

Imaš li torej trdost brusa,
na srcu mirnem čisto roko,
demant vrojenega ukusa
in znanje, kakor svet, široko?

ANTON MEDVED:

POETU.

Življenja boj je hud in trd.
Kam z mehкими čutili hočeš?
Zdaj vriska, zdaj preklinja svet,
in ti vzdihuješ, tarnaš, jočeš,
užaljeni poet?

Ubija ljud se noč in dan,
kje našel bi bogastva vire,
in ti opevaš log in cvet
in ti bi živel rad od lire,
zamišljeni poet?

Visoka služba, jezik dolg,
poklon do tal — to vleče nase.
Predstavlja ti krepost deklet,
kdo briga se za tvoje glase,
zaljubljeni poet?

Satire pikre vzdigni bič!
Srdit naj misli ta in oni,
da je nedolžno prizadet,
ti jasne glave ne ukloni,
navdušeni poet!

A če ti Bog ni dal moči,
da sveti srd izliješ v žolči,
sam sebi poj do sivih let
in gluhim stenam — ali molči,
nesrečni moj poet!

I. LAH:

ZAVOŽEN VOZ...

SLIKA.

V račal sem se v noči domov po blatni cesti. Noč je bila deževna. Popoldne se je bilo nenadoma zmračilo na vseh straneh, potegnili je sever čez griče sem, zavalili so se po njem oblaki, in dež se je razlil čez celo stran. Pobegnile so postovke iznad polja in kmetje so izginili v hiše. Deževalo je do večera, ki se je stemnil nenavadno hitro. Zvečer se je vtilil zdajpa zdaj gost dež, potem pa je zopet polagoma pršelo... Oblaki so se valili proti vzhodu, grom je bobnel med njimi in v dalji na nebu so se prikazovali dolgi bliski, ki jim je šele čez dolgo sledil grom, dolgočasen, votel, kot da je daleč nekje v tujih krajih. Zemlja je bila sprana, polži so lezli po potih in vrane so se zbirale okoli polja pod noč. Vode so tekle po potih, po jarkih so nastopile luže, polje je dišalo, oživljeno, opojeno v božjem dežju, po gozdih so šumele vode. Rega se je oglašala nekje ob gozdu, kot da je dežja premalo. Tuintam se je na poti pokazal kak človek, ki ga je bil dež ustavil kje, sicer je pa bilo vse prazno. Padla je potem noč, temna, ko ne vidiš niti za ped pred nosom. Umirilo se je vse: oblaki so viseli daleč okoli prav do bližnjih gričev in se valili proti vzhodu in novi so za njimi prihajali bogve odkod. Dihalo je vse v svežem zraku, kot prenovljeno v dežju. Reka se je slišala v dolini, kako je bila narastla, pri mlinih je drla čez jezove in kolesa in je mogočno šumela, daleč se je slišal njen veseli šum. Z dreves je kapalo na tla v debelih kapljah.

Šel sem po cesti, a ceste se ni videlo. Dež je bil prenehal in v oblakih se je včasih

na dolgo zabliskalo. Blato je bilo veliko, in lahko bi bil zašel na polje, ko bi mi ne bila znana okolica. Niti ene luči ni bilo videti nikjer, da bi se reklo: tam je vas... Počasno, slabotno grmenje se je začulo zdaleč-daleč, kot da se je začulo onkraj nebes na vzhodu in šlo po celem nebu naokrog.

Šel sem tako in sem zadel ob nekaj trdega. Mislil sem, da sem zašel v ograjo. Šel sem naravnost, nisem se spomnil, da bi bil tu ovinek, in čudno se mi je zdelo, kako bi bil zašel v ograjo. Prijel sem, in ni bila ograja. Zasvetilo se je zopet med oblaki, daljni blisk je pretrgal za trenotek temo, in sem videl, da stoji pred menoj voz. Zavožen je bil ravno čez pot in je zaprl celo cesto.

Tema je nastala po blisku in se ni videlo, kaj je na vozu.

Posegel sem na voz in dotipal sem slamo. V njej je ležalo nekaj, vreča ali kaj; vse je bilo docela premočeno, menda je stalo že dolgo na dežju. Želel sem, da bi se zopet zabliskalo, počasi, nadolgo, da bi videl, če je človek na vozu. Šel sem ob vozu k sprednjemu koncu. Prijel sem za ročico in posegel na voz... Nekdo je sedel na vozu. Prižgal sem žveplenko in pogledal, kaj je. Konj je stal pred vozom, glavo je imel nizko in gobec je molil v deteljo na njivo. Stal je nepremično, kot da dremlje. Zašel je bil že precej daleč v njivo, in dalje mu je zabranil kol, ki so se obenj zapletle verige in vajeti, da se je ustavil. Stegoval se je po travi in stal leno, komat prav na glavi in vajeti zamotane.

Žveplenka je ugasnila, videlo se ni več. Hotel sem pogledati na voz. Zabliskalo se je, počasi, kot žugajoče-preteče, in se za-

svetilo po celi okolici. V tem trenutku se je videlo vse. Voznik je dremal na vozu, glava je bila zlezla med kolena, klobuka ni bilo na glavi, bič je slonel v naročju, in dremal je menda tako. Blisk je izginil in čez čas je zagrmelo nadolgo, počasi...

„He, he!“ sem zavpil.

Vse je bilo tiho, le konj je hotel dvigniti glavo, in verige pri komatu so zarožljale.

„Kako si pa zavozil ravno čez cesto“, sem vpil vozniku in ga stresnil za koleno. Nekdo je zamrmral na vozu.

„Ali slišiš, héj?“ sem mu kričal glasneje.

„Kaj pa je? Daj mir... se je oglasil pijan glas, jezno-sirovo in prešel v nerazločno mrmranje.

„Hé, ali ne čutiš, da stojiš na dežju?“

„Kaj tebi mar, pusti me, zavozil je, pa naj ima!“ je mrmral isti glas nevoljno.

„Pa stojiš čez cesto in konj se je zapletel.“

„Naj se, kaj meni mar. Kaj je pa tako neumen. Naj pa stoji!“

„Na dežju vender ne boš prenočeval!“

„A, naj! Konj se opere in voz, kaj tebi mar“, je odgovarjal glas ravnodušno.

„Pelji domov, kaj boš stal, saj vidiš, da je noč, lahko se zgodi nesreča.“

„Ajá, kakšna neki? Saj sem doma, kaj pa hudiča češ, da mi ne daš miru!“

„Stojiš ravno čez cesto, nihče ne more naprej. Naj pride voznik, te zvrne. Celo cesto si zaprl.“

„A, naj. Se bo že izognil, kdor bo hotel, če ne, naj pa naprej pelja. Zavozil je tako, pa naj ima sedaj,“

„Lehko pride orožnik...“ Mislil sem, da se bo ustrašil vsaj tega.

„Naj pride, Saj lahko bajto proda, vsaj baba ne bo vpila...“ Nekaj se je zgenilo na vozu.

Zabliskalo se je, počasi, na dolgo, polagoma... Videlo se je, kako se dviga glava izmed kolen in gleda nemirno okoli.

„Nu, ali vidiš, da stojiš v sredi polja, v dežju?“ sem mu rekel.

„Saj se nič ne vidi. Kam naj pa vozim, če ne vidim? Pa ne rečem, da ne bi znal

domov, pa je zavozil vražji konj. Detelja ga je zmotila. Pretepem ga zato doma.“

„Odkod ste?“

„Jaz sem — kaj tebi to mar...“

„Jaz Vam pomorem naprej...“

Molčal je in nekaj mrmral.

„Kje je pa Mikec?“

„Kdo?“

„E, nič. Z menoj se je peljal, zadaj je ležal...“

Videlo se je, da neče izdati imen, kot da se boji, da ni kdo, ki bi ga naznanil.

Nekaj se je premikalo na vozu, a videl nisem, kaj.

„Kje so pa vajeti?“

Kip F. Tončiča.

Sv. Anton puščavnik.

Konj je prestrašen cuknil nazaj. Takrat je palo v blato in oškropilo me je prav v obraz. Obrisal sem se in prižgal žveplenko. Ležal je ob vozu v blatu in se pobiral nerodno.

„Zdaj pa imaš! Ali me ne moreš pustiti!“ je godrnjal in gledal, kdo sem. Vstal je in šel v deteljo brisat roke. Nekoliko se je v tem streznil. Konj je stal in čakal, kaj bo. Začulo se je rožljanje verig pri komatu. Dvakrat je sunil konja s čevljem v vamp, da je konj skakal prestrašen.

„Ehá“, je zakričal jezno in menda razmotaval komat od ojesa in od kola, kamor so se bile zapletle vajeti.

Posvetil sem mu in ni rekel nič. Ozrl se je in nekaj zamrmral. Popravil je srečno komat, z vajeti je šel proti vozu, skočil nanj, potegnil in zapodil: Hiii . . .

No, nikamor ni šlo . . .

„Če me mislite naznaniti“, je rekel, „je bolje, da greste, ne bojim se nikogar . . .“

Smejal sem se njegovemu strahu, ki je menda precej pripomogel, da se je streznil.

„Hotel sem Vas le spraviti domov“, sem rekel mirno. Zanimiv se mi je zdel.

„Potem ste pa dober človek in tudi na voz lahko sedete, če hočete. Zakaj pa ne gre naprej?“

Lezel je zopet z voza.

Od zahoda so se bili vzdignili oblaki in videl se je lep, svetel pas med njimi in med griči. To je razsvetlilo okolico toliko, da se je vsaj razločilo.

„No, saj se bo še zjasnilo“, je rekel in ogledoval okoli konja pri komatu.

„Sem vedel“, je pravil, „le sedite na voz, čeprav je mokro.“

„Kam pa greste, na katero stran?“ sem vprašal.

„Jaz sem Voljka iz Zavrha, v Zavrh grem.“

„Torej imava isto pot.“

„Kar sedite, kamor hočete. Bolje je še na vozu, kot v blatu“, je govoril in se posmejal.

„Sem vedel“, je nadaljeval, „vselej mi naredi kaj takega ta trot . . .“

„Kdo?“

Zlezal sem na voz, vse je bilo mokro. Del sem slame na desko in sedel. Voz se je začel pomikati najprej nazaj: nerodna sta bila oba, gospodar in konj. Videle so se v tisti svetlobi vode po kolesnicah, in to je kazalo cesto. Z velikim vpitjem je zapeljal nazadnje voz na cesto in pogladil konja: „No, no, Lucek“, je rekel, „malo sem te sunil; kaj si pa zašel v deteljo? Vrag te moti. Doma bi dobil boljše in več. Voljka ima še zunaj dovolj, da ni treba drugod iskati. Vem, da je vsega kriv ta tepec, ker

mi vselej kaj naredi. Se komata ne zna zapeti, pa je za hlapca pri gostilni, nadloga nadležna. Človek mu dá piti, češ, naj bo, revež je, potem pa naredi tako in ne zapne, ko napreže.“ Gladil je cel čas konja in prišel tako do voza. Zlezal je počasi na voz ter pognal.

„Klobuka ni“, je mrmral, „menda je kje na vozu, se bo že doma našel, če ne, pride pa jutri kdo sem ponj. Morda sem ga pustil v gostilni. Jaz poznam ljudi. Vidite, kaj mi naredi. Cel čas sem vozil tako nerodno, in dež je lil kot iz škafa. Kaj sem vedel, zakaj gre tako nerodno. Skakal je konj, vajeti sem mu pustil in podil sem v dir. Nerodno je šlo, pa zakaj? Kaj sem jaz kriv? Janezu sem dal par požirkov — dam vsakemu, tudi Vam bi sedaj dal, ko bi imel tu. Sicer lahko ustavimo po poti, pod klancem je gostilna. Za hlapca je Janez. Pa sem mu dal par kozarcev. Miha mi ni menda niti nakrmil konja in komata ni zapel, zato je šlo tako nerodno. Vedno sem mislil, kaj je. Tu smo obstali. Konj je bil lačen in je zašel v deteljo. Jaz sem bil zaspan, Mikec je pa tudi samo za nadlego . . .“

„Kje pa je Mikec?“

„Tu zadaj se pelje na vozu, če ni že doli padel. On se mi skoraj vselej izgubi, kedar ga peljem domov. Zadaj se vleže in po poti ga zmanjka. Vozim domov, pripeljem domov: ‚Mikca sem pripeljal‘, pravim — in Mikca ni na vozu. Med potjo ga zmanjka. Zato pravim, da je za samo sitnost.“

Stegnil se je nazaj in potipal na voz . . . Dolgo se je stegoval, kajti voz je bil dolg.

„Aha, še je na vozu, dotipal sem lase: spi kot bi ga ubil. Kedar se napije, spi vselej tako,“

Pogledal sem nazaj, videlo se je nekaj črnega na vozu . . . Zabliskalo se je nadolgo, kot bi šiniło božje oko, pravijo, in sem videl na vozu veliko človeško telo, kjer sem prej mislil, da leži vreča,

„No, vselej tako spi. Zaspil že za mizo. Spravi ga potem na voz in ga pelji domov. Če ga ne pripeljem, se pride kregat njegova

baba, če ga pripeljem, se jezi moja baba, čisto po nepotrebem. Zato je še najbolje, kedar ga izgubim. Drugi dan pride domov z malo razbitim obrazom. Doma polovi kuretino in proda, da zapije. Tak je ta Mikec. Včasih dela trdo štirinajst dni. Nimate ga boljšega delavca, kot je Mikec. Močan je za tri in zna vse ter je vesten pri delu. Pa ga prime tista žilica in pije štirinajst dni in tepe doma babo. Jaz je ne tepem. Niti prsta ne položim nanjo. Božji dar je žena. Včasih ima tudi ona prav. Tepel sem jo samo enkrat . . .“

Udaril je z bičem po konju in voz je ropotal nerodno po blatni cesti. Od koles je škropilo . . . „Vidite, kako zdaj gre. Lucek je dober konj. Sunil sem ga, in zdaj mi je žal. Detelja ga je zmotila. Žival hoče svoje. Morda je niti napojil ni in nazadnje ji še komata ne zapne. Vselej mi kaj takega napravi. Ko bi ga imel seboj, bi ga z bičem, tako pa se človek potolaži, preden ga zopet vidi. Malo pijani smo bili danes, pa nič ne de.“

„Kje pa ste bili?“ sem vprašal.

„Drva sem peljal. Imam jih še nekaj sežnje, če veste za kupca, mu lahko poveste: lepa, bukova drva, po šest jih dam, nič grčava. Boljša so kot gabrova. Lepo se koljejo. Če jih kupite, mi daste lahko aro, pripeljem jih Vam jutri, kamor hočete. Vidite, moja stara bo hotela denar, pa ta prekleti mlinar . . .“

„Kaj je ž njim?“

„Drv ne potrebujete?“

„Ne.“

„No, to je vseeno, lahko se prodajo vsak dan. No, vidite, prodal sem drva in ustavil sem v gostilni. Mikec je bil notri in je bil že ob poslednji groš. Baba mi je vrgla doma dve vreči žita na voz, češ, zapelji mimo grede k mlinu, pa oddaj. Lahko bi bil šel po spodnji cesti, lepša je, ampak daljša. Pa je bil mlinar z Mikcem. Od vraga je ta mlinar. Merice jemlje največ. Nazadnje naloži vse v culo, prinese v vas in proda, potem pa zapije.

Pa mu pravim:

— K tebi sem namenjen, France.

— Prav, pravi, — bova šla pa vkup, se bomo peljali. — Pa smo sedli in pili. Dober jezik ima in zdaj vem, da smo zapili vse. Ni mi za tisto, samo da bi ona ponoči žepov ne pregledala. Kriči potem in to je neprijetno zaradi drugih. Mislijo, bogve kaj da je. Za vreče ne vem, kje so. Mikec in mlinar sta se stepla in Mikec ga je prijel ter ga nesel v listnico. Hudega, vem, da mu ni naredil, ker Mikec ni hudoben človek; vrgel pa vem, da ga je kot snop ob tla. Siten je bil mlinar. In ko smo napregli, se niti spomnil nisem na tiste vreče. Kaj jih pa daje z menoj! Lahko bi jih bili peljali otroci v kolcah, ali pa naj bi bila nesla ona zvečer. Kdo more na vse misliti? Zdaj res ne vem, ali so zadaj, ali jih je zbrcal Mikec z voza, ali pa so same popadale doli. Se bodo že našle, doma na vozu, ali pa jutri. Za klobuk mi je več. Grdo je, če se pride brez klobuka domov, za fanta je to grdo, če mu ga zrežejo fantje, pa za nas je tudi grdo. Pa si pomagaj! Menda sem bil zadremal. Daleč ne more biti klobuk, najbrže je na vozu. Kaj moreš videti v taki noči? Dopoldne je bilo lepo, ko sem šel od doma. Sicer je bilo dela; nekaj smo že pristorili. Da je tako, da je zmiraj potreba denarja. — Pelji, pelji, je rekla ona — za mence bo treba pripraviti. Vse stane gospodarja. Gospodar je največi revež. Vsi: daj, daj, daj, pa nihče ne vpraša, kje vzemi. Kaj baba ve? Pogosti delavce, ti pa plačaj. Zato sem peljal drva; dobro je, za kar se vzame denar, da se le vjame krajcar. Sicer ni sile. Imam še pleče od lanskega leta. Dopoldne sem peljal, je bilo lepo. Kdo je pa mislil, da bo tako zvečer? Vlilo se je in noč se je storila. Kaj boš čakal, ko ne bo bolje! Napregel je Janez, komata ni zapel, muha pijana, in Mikec je zlezal na voz. Kdo se je spomnil na vreče? Zapodil sem in šlo je nerodno. Morda se mi je tudi samo tako zdelo. Sempatja je šlo, pa sem mislil, da sem malo pijan, saj veste, kako je takrat s človekom. Lahko je, da so popadale vreče. Enkrat, se spomnim, da smo zašli v ježo. Postrani je šlo, pa je konj sam zopet

izpeljal. Vsega je kriv Janez, ker ni zapel komata, pa je vleklo konja na stran in ga je v prsi tiščalo. Jaz pa nisem mogel vedeti, zakaj gre tako nerodno. Pa taka črna noč! Kaj vem, odkod je vrag prinesel tiste sanje. Zaspal sem menda in sem sanjal, kot da sem doma. Z babo sva se kregala, kot vselej, kedar pridem tako domov. Ni napačna ženska, ne rečem nič. Včasih ima ona prav. Tepel sem jo samo enkrat. Mikec jo zmiraj bije. Zato se mi je sanjalo, da sva se sporekla zaradi vreč. Ko je človek malo zmoten od pijače, se tako hoče spati. Tudi zdravo je, pravijo. Spustil sem vajeti, kajti konj je vajen te ceste. Zato me je zmotilo, da sem zaspal. Kdo je vedel, kaj se godi? Kaj se mi je sanjalo, da smo se ustavili? Ko ne bi bil Mikec za samo nadlego, bi on pomagal, da bi šlo naprej. Pa zaspil na vozu brez skrbi, češ, bomo že prišli domov, če hočejo, če ne, pa ne. Njemu je seveda vseeno, če pride domov ali ne. Samo babo ima doma. Jaz imam otroke. Zato je on slaba družčina; skrbi zanj, morda ga celo izgubiš, in doma se jezita obe babi, moja in njegova. Vsega je kriv Janez — drugič mu ne dam niti kapljice, lenuhu takemu. Lačen je bil konj in je šel v deteljo, sicer bi šel naravnost domov. Zmočili smo se tudi popolnoma. Mikec mora biti popolnoma moker v slami, pa nič ne čuti. Je zelo neobčutljiv. Spi kot bi ga ubil. Tudi če bi pal z voza, ne čuti nič, niti se ne prebudi. Ko se ne bi bil stepel z mlinarjem — očital mu je nekaj zaradi moke, neumnost je bila, pa sta se — bi bili ostali v gostilni dosedaj. Pa je ta Smolnik, gostilničar tak: dokler daješ za pijačo, da imaš denar, je vse prav, velik prijatelj ti je; ko pa nimaš denarja in se kaj motoviliš, pa pojdi. Zato so nas spravili naprej. Vem, kako je bilo tema. — Boš že prišel, je rekel in udaril konja. Zdaj se spomnim. Nikoli več ne grem k Smolniku. Taki so ljudje. Ali je treba, da smo tako mokri? Tudi umazan sem, ker sem pal v blato. Baba bo vpila. Jutri me lahko opere; sicer je pa vseeno. Dobro, da ste me poklicali. Lehko bi mi bil kdo prevrnil voz, Mikec bi spal tudi v blatu,

in ko je človek pijan, je pač tako. Sicer nisem pijan. Prej sem bil malo. Tudi nesreča bi se bila lahko zgodila. Morda bi bila spala celo noč. Prej sem se razjezil na Vas, zdaj vidim, da ste dober človek. Tudi bal sem se. Ljudje so hudobni. Morda bi bil kdo naznanil, in imel bi pota, sitnosti in stroške. Zelo nerad imam opraviti z gosposko. Sicer so vsega drugi krivi, trpel bi pa le jaz. Kaj bi hotel vedeti Janez? Rekel bi, da je zapel in se je po poti odpelo. Pa naredi vselej kaj takega. Tudi Mikca ne bi prijeli. Vse bi bilo nad menoj. Človek ima itak že doma dovolj sitnosti . . .“

Konj je začel iti počasi. Na zahodu so se boljbolj vzdigovali oblaki nad daljnim robom, in vedno večji je bil pas med gorami in oblaki. Polje je ležalo okrog in cesta je peljala po polju.

„Tu je že moja njiva“, je rekel ponosno. „Kupil sem jo, ko sem se oženil. Nič ni s kmetijo. Zdaj se kesam. Denarja zmanjkuje! Kedar ne bo šlo dalje, bom vzel denar in šel v Ameriko, tam, pravijo, je dobro. Sosed moj Kosimec je poslal že nekaj sto. Vsak si opomore. Človek se včasih napije od žalosti in skrbi. Vse je nad njim, pa vzemi, če imaš kje. Slabo je s kmetijo in, če si kdaj privoščiš kozarec, je tako. Gospôdi je dobro. Živi od kmeta in nima skrbi . . .“

Pokazali sta se dve lučci.

„Tam je gostilna. Lehko ustavimo. Mikec spi; prav, ker nima denarja. Če hočete, zapeljem tja. No, kaj voziš tako nerodno, Lucek . . .“

Zadeli smo ob nekaj kamenja in voz je šel po strani.

„Morda se je odpelo. Nisem videl, ko sem zapenjal. Od vruga je taka noč. Kdo bi si mislil.“ Potegnil je in prišli smo zopet na ravno cesto.

„Ali ti je zopet dišalo v deteljo“, je rekel, in udaril po konju z bičem, da je zletel . . .

„Ni napačen konj to, dobra živalca je. Ni da bi bil brez njega pri hiši. Vedno se ž njim zasluži. Tudi pristori se mnogo. Zamenjal sem bil. Dve kravici sem dal in sem dobil konja in petnajst pridala. Dobro kup-

čijo sem naredil. Takrat sva tudi pila z Mikcem. Vesel sem bil. Mikec se je peljal z menoj — no, doma ga ni bilo na vozu; drugo jutro je prišel s sejmarji. Doma se je ona jezila. „Dve kravi“, je rekla, „za tega konjička...“ Prej nisem imel konja. Jezila se je in vpila. Takrat sem jo udaril, prvič in zadnjič. Ni imela prav, kajti slabi kravici sta bili, in vsi so rekli, da sem naredil dobro kupčijo. Zdaj je že dolgo pri hiši. — Zopet si se napil — je rekla. Tega jaz ne morem. Zato sem jo. Tudi pijan sem bil in vesel. Hotela je oditi. Vzela je otroke in šla jokati na vas. Vse so jo hujskale: Pojdi, pojdi, pusti ga, kaj te bo pretepal. Jaz se nisem zmenil. Čimbolj žensko pri miru pustiš, bolje je. Spal sem celo noč in zjutraj je ona že kuhala. Nisem grd človek. Vedel sem, da ni bilo vse prav. Dal sem ji prijazno besedo, in sem šel gledat konja. Morda so me res malo ogoljufali za takrat. A zdaj je lepa živalca. — Ne bodi, ne bodi, — sem ji dejal, — nisem mislil. Kaj je treba, da ljudje govoré o nas! Zjokala se je v kotu natihoma in potem sva bila dobra... Rada ima sedaj konja kot jaz. Dobra žena je, saj jo lahko vidite. Hi Lucek...“

Pognal je v dir...

„Ali zapeljem?“

„Ne“, sem odgovoril.

„Imate prav.“ Udaril je po konju.

Noč se je jasnila. Vzhod je bil popolnoma črn, a na zahodu se je svetilo nebo, da se je videla pokrajina.

„Pijanec, vidite, je reva. Jaz nisem pijanec, a pride taka priložnost in te zmoti. Tudi je prijetno, ko se iznebiš skrbi. Otrok imam četvero in nekaj dolgov. Vsakdo ima dolgove, pred Bogom in pred ljudmi. Zmiraj več je dolgov in nobeno leto si ne opomoreš, da bi plačal, kar si se lani zadolžil. Kot bi bilo zakleto, vsako leto zmanjka, in dolgov je zmiraj več. Pravijo, da jih ima še cesar. Meni je to vseeno, ampak skrbi so. Kje pa vzemi! Za drva? Drva te stanejo... Prodaj gozd, če je še mlad! Žito ne vrže nič. Kar kupimo, je drago, kar prodamo, moramo prodati po ceni. Družina stane — raztrgani

ne smejo biti. Trpi in skrbi za vse. Tudi ona dosti skrbi, zato jo imam rad. Je dobra žena. Pa pijanec, pravim, to je reva. Poglejte, kako spi Mikec. No, on ne čuti nič. Mlinarja je vrgel v listnico, vem, da ga ni položil. Videc nima jezika, pa zakaj? No, napil se je in je šel po vasi. Srečal je Godiča. — Pojdi se metat z menoj, Godič, je rekel. Smejal se je Godič in šel naprej. Srečal je Videc drugega. Zopet: Pojdi se z menoj... In komaj je stal na nogah. In je srečal fanta mladega. — Pojdi se, fant, če si zakaj, boš videl, kako zna metati Videc... Nihče ni šel, ker je bil Videc pijan. Prišel je domov pred hlev. Pes je ležal tam. S psom se je hotel. Pameten je bil pes in mu ni hotel nič ter je potrpel vse. Videc mu je pokazal jezik. Šavs, pes mu je odgriznil jezik. Takoj je bil trezen. Zdaj težko govori. Revja je pijanec.“

Zasvetila so se okna, in vas je ležala pred nami, slamnate strehe, bele hiše med drevjem.

Voznik je z roko omival blato strani.

„No, zdaj naj bi šel dež, bi vse opral. Premočen sem do kože. Tudi ona se bo jezila... „Hej, Mikec“, je vpil in udaril po vozu z bičem. Slišalo se je, kako je palo po napetem hrbtu. „Ni se izgubil danes, še je na vozu“, je rekel, „rajši bi, da gre prej z voza, če ne, ona takoj ve, da sem bil ž njim, in se jezi, ker ve, da moram plačati zanj. Zato je bolje, da ne ve, da je bil z menoj. Če rečem, da sem ga pobral na cesti, mi ne verjame. No, on spi, kot bi ga ubil. Niti zbuditi ga človek ne more zlepa.“

Udaril je z vso močjo po vozu in priletelo je po zmočeni obleki. Nekdo je zagodrnjal zadaj. „Vstani, Mikec“, je rekel, „doma smo...“ Mikec je zagodrnjal nejevoljen, in slišalo se je, kako se je prevalil na drugo stran. „Zvalil bi ga z voza in bi se niti ne prebudil, a pijanec je revja, potrpeti moraš ž njim.“

Zavili smo med kočje v vas.

„Ona bo vesela, da boste Vi z menoj. Bolje je, da stopite naprej v hišo. Sicer je vseeno. Kričala bi in ljudje izvedó. Lepše je, da je mir. Kar je, je. Klobuk ko bi vsaj

imel. Vzel bi ga Mikcu, pa on ga nima nikdar. Ima nekako kapo, da je niti izgubiti ne more. Vsak jo pozna, in če jo kje izgubi, jo prinesó domov. No, tu smo doma, ta hiša —“

Prijazna hiša je stala ob cesti. Luč je bila v njej.

„Še svetijo“, je rekel, „menda me čakajo. Eha...“

Voz je obstal pred hišo. Od kapa je teklo. Voznik je stopil pod kap in se začel umivati po srajci.

Na pragu ni bilo nikogar. Čez čas se je prikazala v vežo luč, mlada žena je stopila na prag.

„Dober večer“, je rekel Voljka in začel izprezati konja. „Popolnoma smo mokri. Vjelo nas je. Zapeljal sem pod kozolec ob poti, pa kaj boš, ko tako lije. Še umazan sem po vrhu...“

Par otrok je prišlo na prag.

Žena me je pogledala.

„Gospoda sem pripeljal seboj. V največjem blatu je šel. Tako je sedaj pod jesen.“ Čisto resno je govoril.

„Vstopite v hišo“, mu je rekla.

On je izpregel konja.

„Kako je moker konj“, je rekla ona, „kar kadi se iz njega.“

„Kaj ne bo, taka pot, pa dež. Kam bi ga del. Pod kozolcem smo stali, pa je lilo, kot iz škafa.“

„Kaj te pa tako dolgo ni bilo? Že z južino smo te čakali. Še dopoldne si šel.“

„Pri mlinu sem se zamudil, pa pri Smolniku smo malo ustavili; težka so bila drva.“

„Saj sem vedela“, je rekla žena. „Daj, ogrni konja s kocem! Vselej je tako. Kje imaš pa klobuk?“

„E, kaj boš...“ je rekel on in odgnal konja.

Posvetila je na voz...

„Saj sem vedela, da je bil z Mikcem.“ Mikec je ležal vznak in iz njega se je kadilo. Bil je velikanski človek. Spal je dobro čisto na deski. Vreča je bila ob njem. „Tudi žito je še tu, gotovo ni bil v mlinu“, je rekla. „Ah, vstani Mikec!“

Mikec se je prebudil in zagodrnjal leno.

„Vstani...“, je rekla še enkrat in mu posvetila v obraz. Lice je bilo tolsto, polno in brke velike, oči zabrenkle in voda je stala po vseh razah.

„Ti pijanci!“ je vzdihnila žena.

A Mikec je pogledal z malimi očmi. Premaknil se je in začel vstajati...

„Pojdimo v hišo“, je rekla in posvetila v vežo.

Vstopil sem v prijazno sobo. Pri peči se je tiščalo četvero otrok, drug ob drugem, gledali so nezaupno, boječe...

Postavila je luč na mizo in sedla k peči.

„Sedite; borno imamo“, je rekla. Njen obraz je bil prijazen, lepo okrogel in za njena leta še lep. Oblečena je bila čedno in tudi po hiši je bilo lepo.

„Razvlčeno imamo“, je rekla, „ni časa spravljati, imamo dosti dela zunaj. Pa še on gre tako...“

Nejevolja je šinila preko njenega obraza, in kot da jo je sram, da ima takega moža.

„On sicer ne pije, zmotijo ga“, je rekla. On je prišel v sobo.

„Kako si moker“, je vzkliknila prestrašena, „daj se no preobleči!“

Potegnil je kamižolo s peči in se ogrnil.

„To je jesensko vreme“, je rekel, „obrnilo se je, in je drugače.“

„Kje imaš pa klobuk?“ je vprašala...

„Menda je na vozu.“

„Pa v mlinu tudi nisi bil.“

„Kdo pravi, da ne?“

„Večja vreča je še na vozu.“

„Je pa doli ni vzela. Saj je ves zmešan ta mlinar. Bodo pa jutri otroci peljali.“

„Vse zmočeno žito je, treba ga bo sušiti.“

„Temu nisem jaz kriv. Kaj sem hotel pokriti drugo, ko sem bil sam brez strehe. Vreme je tako.“

„No, ali si kaj večerjal?“ ga je vprašala prijazno.

„Nič. Tudi lačen nisem.“

„Naredim vama torej, kar hočeta.“

Zahvalil sem se in sem vstal.

„Vsaj kruha vzemite“, je rekla in prinesla lep hlebec na mizo.

V veži so se začuli počasni, težki, negotovi koraki. Visok glas je pel nekako:

Pa visoka je gora
pa še višji je klan'c ...
kdaj bo pa prišel
moj zavber gorjan'c ...

Obstal je na pragu in otroci so se mu zasmejali. Ona ga ni pogledala. Lilo je od njega.

„Pojdi pa domov, Mikec“, mu je rekel Voljka.

„Saj grem, samo, da si me pripeljal.“ Kapo je imel na glavi in obleka se je držala telesa. Samo hlače je imel in srajco. Potrkal se je na široke prsi, obrnil se in odšel prepevaje.

„Kaj hodiš s tem in piješ?“ je rekla ona prijazno možu.

„Kaj hočeš? Pijan je bil pri Smolniku. Bogve kaj je zopet ukradel babi, da je dobil denar. Otroci mu nagajajo, in ko je pijan, ga vržejo vun. Sosed je, in kaj mu hočeš, ko ga zmoti pijača.“

— Dobri ljudje, sem pomislil, hm, kakšen je naš človek!

„Jaz bi Vas peljal s sosedovim kolesljem“, se je ponudil Voljka.

„Ne, hvala, pojdem peš.“

„Počakajte, preobleče se in Vas pelje“, je rekla ona. Videl sem konec in sem bil zadovoljen.

Poslovil sem se in sem stopil v temno noč. No, ni bilo tako tema. Cel zapad je bil že svetel in razločno se je videlo, kako bežé oblaki za gore. Stopal sem po vasi in mislil.

Iz neke kočice se je čul ženski jok in vpitje na pomaganje. Dva vaščana sta hitela pod okno.

„Mikec zopet bije ...“, je rekel prvi.

„Kaj ga pa zmerja, prav ji je —“, je rekel drugi.

Odprla so se tam vrata in majhna ženska postava je z jokom zbežala vun. V koči se je začulo petje, pa je takoj utihnilo ...

Šel sem počasi po poti. Z drevja je kapalo v debelih kapljah. Mirno je bilo v vasi in po okolici. Zmiraj bolj se je jasnilo in prijetna je bila noč. Šumelo je po jarkih, kjer so tekle narastle vodice. Prijetna noč.

Hodil sem tako in premišljeval zavoženi voz in te ljudi. In ne moreš, da ne bi pomislil, kako je potem s klobukom, z denarjem, z žitom in z vsem, kar morda človeku niti na misel ne pride ...

ANTON MEDVED:

OB STUDENCU.

Nagli studenec,
kaj govore
tvoji mi vali?
Leta bežé,
ginejo sanje
kakor meglé.

Jelša samotna,
kaj šepeta
tvojih peres mi
družba polglasna?
Puščajo sanje
sled le solza.

Molči, studenec!
S šumom peres
kaj pritrjuješ,
jelša, mu vmes?
Bridko ah čutim,
sam, da je res.

BAJDA KOZAK:

UKRAJINSKO VPRAŠANJE.

Vsa zgodovina maloruska nam kaže jasno, da se je ta vrli narod mnogo boril za svobodo — le žal, da brez trajnega uspeha. Prostost mu je bila vzor, ki ga je navduševal in vodil v neprestane boje; — iz ljubezni do zlate svobode je rad prelivaval drago kri in raje umrl nego živ roboval, zakaj

„Manj strašna noč je v črne zemlje krili,
kot so pod svetlim solncem sužni dnovi!“

Ukrajinski narod se je čutil sposobnega, da vlada samega sebe po lastni volji in želji, in ni mogel strpeti tujcev ter se jim pokoriti. Državno združen z drugimi narodi je hotel ostati vsaj enakopraven.

Ta svobodoželjnost je bila v Rusinih tako ukoreninjena, tako naravna, da moramo imenovati ukrajinskega duhá naravnost republikanskega, in to od najdavnejših časov sém.

Na „viče“, t. j. nekak narodni zbor, ki je zboroval navadno na polju pred mestom, je klical ljudstvo v starih časih poseben zvon; udeleževati se je smel viča vsak dorasli moški in le sin ne, dokler mu je še živel oče. Na viču so volili z večino glasov kneze in razpravljali in sklepali o vseh važnih zadevah in potrebah. Da, v Velikem Novgorodu, kupčijski rusinski naselbini, je bil viču podložen celo knez.

Nasproti Rusinom pa so bili Moskali od davna pravi sužnji svojih knezov in poznejših carjev. Ko so prišli ruski, kijevski knezi v deželo, so bili Moskali še docela zaostali in so se zato slepo, kakor divji Tatarji svojemu kanu, pokorili mogočnim, odločnim in kesneje večinoma krutim gospodom, ki so ravnali z ljudstvom sila oblastno. Ivan Grozni je pol dneva molil, se postil

in se Bogu klanjal, drugega pol dneva pa je mučil stotine svojih podanikov, hlapcev in boljarjev; pražil jih je na ognju, žgal, klal, bičal, jim trgal ude, jih moril z gladom i. t. d. ¹⁾

Kaj takega ne bi bili dopuščali Ukrajinci. Oni niso mogli strpeti niti samovlade knezov; in ko je nastopil rusinski kralj Danilo za časa, ko so Tatarji vreli v Evropo, ter zedinil zopet vse Rusine v eno kraljestvo, ki mu je vladal sam neomejeno, se je imel zahvaliti za ta uspeh edino le svoji odločnosti.

Svoboda je bila Rusinom vedno ljuba; zato so si Rusini bolj prizadevali, nego Moskali, da se otresejo tatarskega gospodstva, in to se jim je kmalu posrečilo. Toliko časa niso mirovali, dokler niso osvobodili samovladnih tatarskih kanov, ki so imeli neomejeno oblast čez življenje in imetje.

Moskali pa so bili že od prej navajeni samovlade in vsevolje knezov; zato jim ni bilo hudo, podvreči se kanu. Vsled kupčijskih zvez so se Tatarji zelo pomešali z Rusi, in še dandanes takoj spoznamo na obrazu Rusa, ki je tatarskega pokoljenja. Da, celo knezi so se često ženili s Tatar-kami, in poznejši knez, iz Puškina znani Boris Godunov, je bil po rodu Tatar. Moskviče je rešila po dolgem času tatarskega gospodstva deloma želja knezov po samovladi, deloma pa notranje razmere in neredi tatarske zlate orde.

Samovlade moskalske so se Rusini vedno bali, in zato se vezali, ako niso bili sami dosti močni, v obrambo proste Ukrajine proti Moskvi z drugimi narodi, kakor smo videli v zgodovinskem pregledu. Odlikovalo se je v tem zlasti kozaštvo, ki se je stoletja

¹⁾ Rusj Ukraïna: Moskovščina, str. 37.

GROF TOLSTOJ ORJE.

E. RĚPIN.

zaporedoma skoraj neprestano bilo na življenje in smrt posebno z Moskali in Poljaki, največjimi nasprotniki ukrajinske svobode.

In kako se je radostil rusinski narod, ko je Bogdan Hmeljnickij l. 1649. osvobodil Poljakov in Moskalov vso Ukrajino, odpravil poljsko tlačanstvo in vrgel jude iz dežele, tako, da so bili na Ukrajini sami prosti ukrajinski kozaki! „Ne bulo ni hlopa ni pana“! Zato so po pravici peli ukrajinski kobzarji¹⁾, da ni nikjer boljše in lepše nego na Ukrajini:

„Ta ne maje lučše, ta ne maje kraščejak u nas na Vkraïni!“

Veliki ideal Rusinov je bil: Prosti ljud v prosti državi, in to je bila vedno do danes vodilna misel, navdušujoča Rusine v boj za svobodo.

Od najdavnejših časov je bil Ukrajincem pač oni najnesrečnejši, ki ni bil prost, sam svoj gospod. In ako čitamo v zgodovini zapadnih narodov o kmetiških uporih, so se ti pojavljali le redkejšje — na Ukrajini pa so bili skoraj na dnevnem redu skozi celo vrsto stoletij.

Posebno dobro so vedeli Rusini, kako veliko zlo so judje, in zato so jih vedno preganjali; zlasti Hmeljnickemu in kesneje Hajdamakom so bili velik trn v peti.

In kolikokrat je prišla Ukrajina v roke Poljski, kolikokrat so Poljaki uvedli panščino med prosto ljudstvo, in so judje zagospodarili v deželi — a ravno tolikokrat se je Ukrajina uprla krutemu nasilju in pijavicam; ako pa si ni moglo tlačeno ljudstvo pomagati iz tega robstva, je raje zapuščalo dom, zatekalo se v svobodne južne stepe ob Črno morje ter se uvrščalo med kozake-svobodnjake.

Sosednjima Poljski in Moskvi, sevé, niso bile te težnje Ukrajincev nič kaj po godi, in vedno sta se bali, da se ne zanese ta demokratični duh tudi v vrste njunega seljanstva.

¹⁾ Narodni pevci, spremljajoči petje s kobzo ali dudo, ukrajinskim narodnim glasbilom, podobnim tamburici.

Po l. 1650. se je jela Hmeljnickemu slaba goditi. Od ene strani so Ukrajino neprestano napadali Poljaki, od južne strani so pritiskali nanj z vso silo Tatarji. Videč, da ne more biti obema kos, in da je Ukrajina zaradi neprestanih napadov v nevarnosti, da se opustoši in propade docela, se je Hmeljnickij z vsem narodom v perejaslavski pogodbi l. 1654. podvrgel Moskvi, a le s pogojem, da se car ne dotakne ukrajinskih pravic in svobodščin. Car je imel po tej pogodbi le pravico potrjevati hetmanovo izvolitev.

Kakor vemo, car ni bil mož beseda; kjer je le mogel, je kršil ukrajinska prava.

Hmeljnickega zadnje ure so bile grenke. Ta veliki duh, pred katerim je trepetalo začetkom vse, od Urala do Kavkaza, od Karpatov do Varšave in Moskve, se je moral vsled zle sreče ukloniti! Ob smrtni uri je videl vse svoje velikanske načrte in namene, ki jih je bil vže skoraj vresničil, uničene, propale — in ne samo to! Toli vroče ljubljene Ukrajine ne samo da ni osvobodil — še predal jo je v roke sovragu, lokavemu Moskalu, kateremu je, res da v veliki sili, a le preveč zaupal! Ako že poprej, je zlasti za Hmeljnickega in po njegovi smrti Ukrajina najbolj stremila po tem, da si ustvari neodvisno, enakopravno kozaško demokratično republiko. Duh Hmeljnickega je živel stoletja na Ukrajini.

Ker carju ni bilo do perejaslavske pogodbe, so se Rusini štiri leta kesneje pridružili Poljski v gadjački pogodbi, po kateri naj bi ostala Ukrajina združena s Poljsko in Litvo kot „velika ruska kneževina“ z glavnim mestom Kijevom s popolno lastno samoupravo.

Pogodba je obsegala te-le točke:

1. Ukrajina se pridružuje Poljski in Litvi kot posebna tretja „velika ruska kneževina“ z glavnim mestom Kijevom.

2. Ukrajina (t. j. „velika ruska kneževina“) bo imela polno samoupravo in se smatraj za posebno državo.

3. Ukrajinci si bodo izbirali sami svojega hetmana.

4. Najvišjo oblast na Ukrajini bo imela ukrajinska zbornica, obstoječa iz poslancev, ki jih izvoli narod.

5. Uradni jezik bo ruski¹⁾ (t. j. rusinski) in uradniki na Ukrajini bodo samo Rusini-Ukrajinci.

6. Ukrajina imej lastno kozaško vojsko, svoj državni zaklad in vse lastne urade do najvišjega.

7. Cerkvena unija se raztegni na vse.

8. Na Ukrajini vladaj tiskovna svoboda in svobodno naj se ustanavljajo tiskarne.

9. V Kijevu in še enem drugem ukrajinskem mestu bodita dve rusko-ukrajinski univerzi in razne nižje in srednje šole po vsej Ukrajini.

10. Kralja bodo izbirali poljski, litovski in ukrajinski odposlanci skupno.

11. V najvišjem skupnem uradu, t. j. v skupnem senatu bodo zastopani tudi ruski vladike in velmožje.

12. Kralj bo podeljeval pravo „šlahčestva“ kozakom in meščanom, katere predloži hetman.

13. Ukrajinci bodo smeli prosto ploviti in trgovati po Črnem morju.

Hetman Vigovskij in učeni Nemirič, ki sta sestavila to pogodbo, sta napravila veliko napako, da nista nič omenila o pravih seljanov, nekozakov. Le-ti so se pa bali, da ne bi premožnejši kozaki dobivši plemstvo zopet uvedli panščine; tudi sta bila Vigovskij in Nemirič po rodu ruska šlahčiča. Medtem je Moskva ščuvala narod proti Vigovskemu, ki je kmalu popustil hetmanstvo, videč, da ne vživa zaupanja.

Ukrajina je zopet ječala pod poljskim in moskovskim jarmom. Nihče se ni brigal za pogodbe – Ukrajino sta Poljska in Moskva smatrali za deželo izkoriščanja in plena. O ukrajinskih pravih ni bilo ni govora več, in sicer previdni a le prenezaupni narod se je kesal, da je zavrzel Vigovskega, ki je imel ž njim najboljše namene.

¹⁾ Rusini se imenujejo od nekdanj „Ruse“ in le deloma Rusine, svoj jezik pa navadno „ruski“ v nasprotju z „rossijskim“ ali velikoruskim, ki ga govore v „Rossiji“.

Koliko tragičnih junakov pač nahajamo v ukrajinski zgodovini! In ves rusinski narod – ni li velik, tragičen junak?!

Iz zgodovinskega pregleda vemo, da sta si Poljska in Moskva slednjič v Andrusovi pogodbi l. 1667. definitivno razdelili Ukrajino, dobro vedoč, da jo bo laže pokoriti, ako bo razdeljena.

Rusini, ki so se na tihem vedno pripravljali na nov odpor, bi bili mogoče kesneje dosegli zaželeno osvoboditev, ako ne bi bilo nastalo in zlasti v tem času dozorelo nasprotstvo med njimi samimi, — med kozaško staršino, bogato, gospodstva željno stranko pa med prostimi kozaki. — Ta razpor je škodil Mazepi največ, in je zopet pokazal, kako ljubi Ukrajinec svobodo, pa tudi kako neoprezen je in kako nepremišljeno nastopa o najugodnejših prilikah. Pomisliti bi bil moral, da bi se mu v samovlastni Ukrajini, dasi morda pod pritiskom kozaške staršine, vendarle bolje godilo nego pod Poljsko in Moskvo in da bi se bil laže obvaroval tlačanstva v lastni prosti državi, nego se otresti istega pod tujim trinoštvom!

Da bi se bil pa sam Mazepa in ž njim kozaška staršina vdala slednjič raje ideji proste ukrajinske kozaške republike, nego ostala pod Moskvo in Poljsko, je razvidno iz tega, da so vsi, Mazepa in staršina, podpisali v skupno bojevanje pogoje Gordijenka, prostega kozaškega atamana v Zaporožju, in sprejeli ustavo, konstitucijo, ki jo je sestavil Gordijenko za prihodnjo osvobojeno ukrajinsko kozaško republiko.

Ne moremo si kaj, da ne navedemo najvažnejših točk te velezanimive ustave. Glasijo se:

1. Vsa kozaška Ukrajina, pravobrežna in levobrežna, in Zaporožje se združijo v eno ukrajinsko kozaško republiko;

2. Ukrajino upravlja hetman, izbran od naroda, a pri hetmanu imajo biti „generalni svetniki“ iz kozaških staršin, polkovnikov in poslancev, od vsakega polka po eden;

3. razven tega ima biti še „generalni zbor“, sestavljen iz generalnih svetnikov, polkovnih staršin, stotnikov in zbranih pol-

kovih poslancev ter poslancev iz zaporoške Siči; ta „generalni zbor“ mora zborovati trikrat na leto;

4. hetman bodi podložen „generalnemu zboru“;

5. vsi uradniki in staršine se volijo;

6. staršina mora povrniti krivično vzeta imetja;

7. nastati mora popolna prostost in vsi ljudje morajo biti enakopravni kozaki, in

8. odpravijo naj se vsa nepravilna bremena in nepotrebni davki.

„To je bila slavna Gordijenkova konstitucija. Iz nje se razvidi, da je hotel Gordijenko ustvariti iz Ukrajine silno demokratično republiko s hetmanom na čelu, ki se ima voliti (dandanes bi rekli: s prezidentom, predsednikom) in z ravno takim zborom (nekakim državnim zborom, parlamentom). Mi Rusini se lahko ponašamo s tem, da so bili pri nas na Ukrajini že pred 190 leti in v času, ko je še vso Evropo tlačila panščina, tlačanstvo in nesvoboda ter so še po vseh evropskih državah absolutno, nemejeno vladali carji in kralji s pani in plemstvom, tako odločni, toli svobodoljubni in narodu naklonjeni možje, kakor je bil Gordijenko, ki so sestavili tako razumna prava in želeli dati naši očini podoben ustavni red, kakršen je nastal v evropskih državah šele zadnjih sto let ali še niti ne.“¹⁾

Kljub tolikemu prizadevanju ukrajinskih voditeljev pa svobodoljubni narod vendarle ni hotel zaupati staršini, katero je predobro poznal, da izkuša vže od časov Hmeljnickega uvesti tlačanstvo, in to nezaupanje je prevzročilo grozni poraz pri Poltavi l. 1709. in pokopalo slednjo nado na ukrajinsko osvoboditev.

Vsled poltavskega poraza je ostala ukrajinska ustava le na papirju; žal, da je prišlo tako! Država, urejena na podlagi gori omenjenih temeljnih točk, bi bila res vzorna — docela krščanska demokratična v pravem pomenu besede. Tak državni red bi bil za Ukrajince in njihovo naravo edino pravi, in rusinski narod bi se bil v miru

¹⁾ Rusj-Ukraína i Moskovščina, str. 58.

gotovo kulturno zelo razvil in pokazal svetu moč in vrline svojega čilega duhá.

Mesto lepih, jasnih dni je nastopila črna megla in zakrila v žalost vso Ukrajino. Poljska in Moskva sta tekmovali v zatiranju Ukrajincev, in car Peter je v tem prekosil že oslABLJENO Poljsko, da je s svojo krutostjo docela onemogočil slednjo ustajo levobrežne Ukrajine. Toliko bolj se je pripravljala na silovit, obupen upor pravobrežna Ukrajina. Iz tega gibanja se je vnel grozni, ognjeno-krvavi upor „h a j d a m a š k i“, ki bi bil zelo usoden za Poljsko, ako ji ne bi bila prihitela na pomoč Katarina II. Vsa Ukrajina je obnemogla, in zdelo se je, kakor bi bil ves narod zaspal, vdavši se pretrpkemu podanstvu — zdelo se je, kakor bi bil izdal svojo natoro, ki je ni do tedaj nikdar zatajil.

Čemu pa naj se dviga, čemu vstaja brez upa zmage! Vsled prevelikega pritiska od strani Moskalov in njihove krutosti, a tudi vsled sebičnosti in obupa se je pomoskivilo mnogo rusinskih veljakov in velmož iz starih, slavnih kozaških rodbin! Nadaljni rodovi so pa večinoma tudi kmalu pozabili stare slave in prave rusinske zavesti, in zmanjkalo je narodu sposobnih voditeljev. Tudi je prišlo na Ukrajino pod Petrom in Katarino II. polno tujega plemstva, tujih, neruskih panov, katerim se ni še niti sanjalo o ukrajinski slavi, pač pa so gledali le nato, da so se čimbolj prikupljevali vladi.

Vrh tega pomnimo tudi, koliko ukrajinskih voditeljev je prišlo v bojih ob življenje, koliko jih je žalostno končalo po ječah, v Sibiriji in v inozemstvu — koliko se jih je izselilo! Dalje pomnimo tudi, da je sam Peter I. po poltavski bitki brezobzirno in nečloveško pregnal iz domovine in prisilil sušit severna in vzhodna močvirja, zidat trdnjavo in novo prestolnico Peterburg ter kopat kanale celih 119.000 kozakov, čilih, krepkih moči in 30.000 prostih kmetov, cvet naroda, kjer so gladu, zime, prenapornega dela in bolezní skoraj vsi žalostno končali v cvetu let!

Dalje so morali kozaki na carjev ukaz hoditi na vojske v Perzijo, na Krim in v

Turčijo, odkoder se jih je vračalo domov le malo radi žolte mrzlice, legarja in drugih bolezni; kmetje pa so morali vojake spremljati, voziti živež in po stotine milj daleč hoditi po stepah — v skoraj gotovo smrt.

* * *

Kljub temu pa, da je rusinski narod preganjala tako trpka usoda, kljub temu, da so peterburški samodržci zatrli zadnjo sled stare slave — celo ime Ukrajine prekrstili v „Malorosijo“ ter zamorili Ukrajincem zadnjo iskro upanja na boljšo bodočnost in osvobojenje, — vendar je pod pepelom, v dnu narodne duše še tlela ukrajinska zavest. Natora je pač natora — zataji se, a zatreti se ne dá!

Kakor za časa slavnega Hmeljnickega, je bilo tudi zdaj treba novega ukrajinskega „Mojzesa“ da bi s svojim klicem vzbudil in osamozavestil narodnega duha, toli izkušane, potrtega in obupanega.

In ta „prerok“ boljše bodočnosti je bil Taras Ševčenko!

Ni bilo sicer več misliti na boj z orožjem v roci, ne, veliki Ševčenko je zamislil in z drugimi vred jel kovati drugo orožje, orožje prosvete in narodnega ponosa. In ko se prosveta in narodna zavest razplodi v vse vrste ukrajinskega naroda, pravi Ševčenko, tedaj:

Zabudetjsja sramotna
davnaja godina,
i ožive dobra slava,
slava Ukrajiny;
i svitj jasnij, nevečernij
tihenjko zasjaje . . .

— tedaj se pozabi sramotna dôba, oživi iznova slava Ukrajine, in tiho zasije jasni, nevečerni svit . . .

Da se pa to uresniči, je ustanovil Ševčenko l. 1857. v Kijevu zlasti v družbi z Nik. Kostomarovom, Kulišem i. dr. bratovščino sv. Cirila in Metoda.

Njen namen je bil:

Zagotoviti Ukrajini narodno samostojnost tako, da bi bila „Rus-Ukrajina“ posebna država, ki bi bila v zvezi z drugimi slovanskimi svobodnimi državami: Moskvo, Poljsko, Češko, Bolgarsko, Srbijo itd.;

2. doseči, da se uvede v samostojno „Rus-Ukrajino“ konstitucijska uprava s posebnim rusko-ukrajinskim uradom;

3. doseči, da se uvede na Ukrajini pošolah in uradih rusinski jezik;

4. delati na to, da se odpravi podanstvo (rusko tlačanstvo, v katerem je bila cela družina gospodarjeva last), in slednja nesvoboda ter da se uvede popolna prostost in enakost.

Evo zopet duha Hmeljnickega, evo Gordijenkove ustave iz l. 1709., evo ideala Mazepovega — zlasti pa Orlikovega in Dorošenkovega, duha gadjačke pogodbe!

Po naključju so prišli Velikorusi na sled tej bratovščini in pregnali so bratce drugega za drugim; — sam Ševčenko je bil obsojen v vojake za vedno, a pomiloščen od carja Aleksandra II. se je vrnil od vojakov po desetih letih, potrtn na duši in na telesu.

Dobro vedoč, da ne more trenutno in dejanjsko mnogo storiti za toli zatirano domovino, in da je treba v to vsestransko zavednega naroda in dolgega napornega duševnega delovanja, je izlival Ševčenko vse svoje ideje v ognjene nesmrtnne pesmi. In kakor kliče naš Simon Gregorčič, naj njegovo srčno kri škropimo, da bodo vzklike tisočere rože, ki si jih bodo devali na srce dečki in deklice,

In srce jim bo ogrelo
cvetje vzraslo iz krvi,
da za rod in dom plantelo
bode jim do konca dni,

tako želi Ševčenko svojim pesnim, naj jih narod sprejme kot njegovo deco ter ga vspodbuja k delu in zavednosti v krasni poslanici: „do mrtvih in živih in še ne rojenih svojih zemljakov v Ukrajini in v Ukrajini ne stanujočih“ z geslom: „Ako kdo reče, da ljubi Boga, svojega brata pa sovraži, je lažnik.“ Sv. Janeza listl. 4. poglavje, 20. vrsta.

Česar je Ševčenko najbolj želel, namreč da se odpravi podanstvo, ni doživel; odpravili so ga šele nekaj mesecev po njegovi smrti. Sme se pa reči, da je car od-

pravil kruto podanstvo največ vsled prizadevanja Ševčenka in Turgenjeva, s katerim je Ševčenko občeval.

Kakor pa pokaže vsejano zrno šele čez nekaj časa svojo moč, tako so jele delati prava čuda Ševčenkovi pesmi šele po njegovi smrti.

Proroški glas Tarasov odmeva zdaj po rusinskih srcih. Narod se probuja boljbolj, se zaveda in vstaja — a ta narod je zdaj, žal, izvečine le narod „hlopov“, „robitnikov“.

Longin Cegeljski zaključuje svojo zgodovinsko študijo: „Rusj-Ukraïna i Moskovščina“ tako-le:

„Naš narod vstaja do novega, strašnega boja!

V celi Evropi odmeva kakor podzemski grom: prosti delavski narod se bori za svoja prava in hoče končati gospodstvo nenasitnih nedelavcev.

Tudi naš hlapki in delavski, ukrajinsko-ruski narod se pripravlja na boj, da bi dobil nazaj „svojo — ne svojo zemljo“ in spet zagospodoval na svoji Ruski Ukrajini!

Umirajoč nam je napisal Taras Ševčenko sledečo oporoko:

„Pohovajte, ta vstavajte,
kajdani porvite!
I vražoju zloju krovju
volju okropite!“

In naš ukrajinsko-ruski narod mora ali izginiti ali pa zmagati!

Ako pa ne izginejo malomilijonski narodi, ne propade tudi naš tridesetmilijonski, rusko-ukrajinski slavni narod!

Vstajajo „zakovani ljudje“, da bi uvedli po vsej naši zemlji gospodstvo delavskega rusko-ukrajinskega naroda.

Hlop i robitnik — hlapec in delavec — to je ukrajinsko-ruski narod! A čas nastaja tak, da se oglašajo po celem svetu delavski ljudje: hlopi i robitniki.

Ni se nam zanašati ni na tujo pomoč ni na tujo dobrohotnost. Ne pomorejo nam ni tuji narodi ni tuji mogočniki in carji! Vso svojo nado nam je staviti le na same sebe, na milijone in milijone našega prostega naroda!

„Hlop i robitnik“ — to je naš narod, in priti mora čas, ko delavski ukrajinsko-ruski narod razbije vezi in dvigne svojo prosto in samostojno, „hlopsko - robitniču Rusj-Ukraïnu“.

In tedaj se izpolnijo proroške in svete besede narodnega genija in mučenca Tarasa:

„Vstane Ukraïna,
svit pravdi zasjvititj!
I pomoljatj sja na voli
nevoljniči diti!“¹⁾

In tedaj zopet zapoje ukrajinsko-ruski delavski narod takó, kakor je peval za časa Bogdana:

„Ta ne maje lučše,
ta ne maje krašče,
jak u nas na Vkraïni.“²⁾

Svobodoljuben je bil vsikdar rusinski narod in ni mogel trpeti tujega gospodstva. Velikorusi — Moskali — pa niso imeli toliko zmisla za prostost in so bili že oddavna navajeni hlapčevanja, slepo vdani svoji žalostni usodi in vsevolji carjev in tlačivcev.

In ta je bila in je deloma še vedno želja carjev, in da jim ostane narod slepo vdan, so se posluževali vedno vseh, tudi skrajnih sredstev. Zgodovina priča o tem.

Rusko podanstvo je bilo res trdo in suženjsko. Saj ni bila samo zemlja last gospoda, pana, boljarja, ampak tudi cela družina. Ljudje so bili enaka last kakor živina, in to do l. 1861.!

In ako so se ruski socialni romanopisci, v prvi vrsti Turgenjev, poganjali za to, da se odpravi podanstvo, so se navzeli teh idej deloma od Ševčenka, ki je občeval s Turgenjevom, večinoma pa v tujini, v zapadni Evropi, nikakor ne na rodni zemlji!

Nikdar ne bi bilo zavladovalo podansko tlačanstvo na ruskih tleh, nikdar ne bi bili

1) Vstane Ukrajina,
svit pravde zasije,
in na svobodi pomolé
neprosta deteta (namreč ukr. ljudstvo,
deca Ukrajine).

2) In nikjer ni boljše,
in nikjer ni lepše,
kot pri nas na Vkraïni.

postali carji samodržci, da, morda bi bile na Ruskem že davno le republike, ako bi bili tudi Moskali rusinske natore.“

* * *

Kršćanstvo je rodilo in pospeševalo prosveto, kakor pri drugih narodih, tako tudi pri Rusinih. Pod knezom sv. Vladimirjem Velikim krog l. 1000. se je večina naroda pokristjanila. S krščanstvom so nastali tudi samostani, izmed katerih je najglasovitejša Kijevsko-pečerska Lavra; v njem je bilo vedno mnogo učenih mož, a najslavnejši je letopisec Nestor († krog l. 1130.). Njegov letopis so nadaljevali drugi menihi.

Temelj prosveti sta postavila Vladimir Veliki in Jaroslav Modri; ustanavljala sta šole, v katerih se je poučevalo v čitanju, pisanju, računanju, cerkvenem petju in v grščini. Iz teh šol so prihajali duhovniki, pisarji, t. j. prepisovavci knjig in prevajatelji iz grščine. Brati in pisati je znal velik del meščanov. Razen menihov so se pojavljali laiki, ki so pisali knjige, toda le v cerkveno-slovenskem jeziku, mešanem z živo govorico.

L. 1185. je nastala prekrasna, v tedanjem živem jeziku pisana „Pesem o vojski Igorja Svjatoslaviča proti Polovcem“, t. j. divjim Plavcem, stanujočim na stepah ob desnem bregu Volge. (Slovo o polku Igorjevem).

Knez Ostrožskij je ustanavljal šole in tiskarne, meščanstvo pa razne cerkvene bratovščine, ki so kesneje, ko je višja razkolna duhovščina moralno propadla, ter se ruski velmožje niso brigali za cerkev, mnogo storile za pravoslavno cerkev.

L. 1586. se je v Lvovu preosnovala stara bratovščina „Uspenja presv. Bogorodice“, ki je vzdrževala šolo za mladino in tiskarno, v kateri so se tiskale potrebne cerkvene in šolske knjige.

L. 1589. je dobila ta bratovščina, ki je bila najslavnejša med vsemi rusinskimi, ime Stavropigija. Ta zavod je ostal do današnjih dni, in l. 1896. so Rusini praznovali

in na slovesen način obhajali njeno tristoletnico.

Stavropigijina višja šola v Lvovu je tedanje čase zelo slovela in obiskovali so jo tudi najoddaljenejši Ukrajinci.

L. 1626. je postal učenjak Peter Mogila arhimandrit kijevsko-pečerske Lavre. Sklenil je ustanoviti v Kijevu višjo šolo; v to je poslal na svoje stroške nadarjene moške v Nemčijo in Francijo, ki naj bi potem poučevali na tej šoli.

Mogila je spoznal veliko potrebo in važnost višje izobrazbe in je zato preosnoval kijevsko bogojavljensko bratovsko šolo v kolegij po vzgledu krakovske in pariške akademije. Za revne dijake je postavil na lastne stroške zavod, v katerem so bili preskrbljeni s stanovanjem in hrano.

Kijevski kolegij je bil pravo ognjišče rusinske prosvete; le žal, da niso vzeli v podlago poučevanja živega, tedaj v pismu še nerabljenega jezika, marveč le cerkveno slovenščino.

Svoje premoženje, 84.000 poljskih zlatov, je zapustil Mogila imenovanemu kolegiju.

Razen višje šole v Ostrogi, ki jo je ustanovil leta 1580. vže omenjeni Konstantin knez Ostrožskij, zlasti v poučevanje grškega in latinskega jezika, ter razen lvovskih in kijevskih šol, so bile še bratovske šole po vsej Malorusiji ter zasebne šole v samostanih in pri cerkvah, podobne zapadno-evropskim farnim šolam. Vse te šole so obiskovali ne samo otroci plemičev in meščanov, ampak tudi kmetski otroci, dasi ti le v manjšem številu.

Da ne moremo govoriti o pravi, splošni prosveti prostega naroda, je krivo največ to, ker niso tedaj še poučevali na podlagi živega jezika.

Gotovo ne bi bili Rusini nič zaostajali za Poljaki, ako bi bil v prejšnjih stoletjih v rabi po šolah živi jezik. Splošna duševna prosveta, kakršne so želeli razen že imenovanih snovateljev šol zlasti Nemirič in hetman Vigovskij ter Mazepa, bi bila nedvomno tudi veliko pripomogla do osamosvojenja Maloruske, ki se je izjalovilo.

Po letu 1764. in zlasti po l. 1783., ko so uvedli grozno podanstvo, je pod vlado Katarine II. rusinska prosveta docela propadla; od 866 šol, ki so bile za hetmanščine (zatrte leta 1764.) v polovici XVIII. stoletja na levem bregu Dnjepra, ni ostala ni ena. Nekdanji kozaški staršini in ostanki rusinskega plemstva so se večinoma iz osebnih koristi pomoskovili.

Stara je bila sicer ukrajinska zavest in prosveta, nikakor pa ne zatrta. Kmalu se je začela zopet vzbujati, a sedaj na drugem, edino pravem temelju. Slavni Poltavec, Ivan Kotljarevskij, r. l. 1769., je izdal l. 1798. v živem rusinskem jeziku spisano epohalno „Enejido“, katere stoletnica se je na izredno slovesen način obhajala l. 1898. po vsej Maloruski.

Z „Enejido“ in kesneje s šaloigramama „Natalko Poltavko“ in „Moskalom čarovnikom“, s katerimi je hotel vzbuditi v Rusinih narodno zavest in ponos, je odprl svojim rojakom oči in jim pokazal pot, po kateri naj hodijo. A o tem je „Dom in Svet“ že obširno poročal.

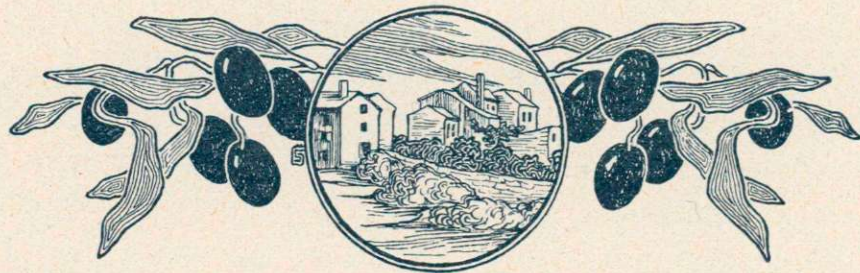
Res, da se Rusini v svojih šolah niso posluževali živega jezika, toda kljub temu je bila njihova prosveta nerazmerno večja

od ruske, ker Velikorusi niso do Petra Velikega niti imeli visokih šol, še manj pa pisali v živem jeziku. Profesorje na visoko šolo v Moskvi je poklical Peter po poltavskem porazu iz kijevske-mogilijanske akademije, si je izbiral in nastavljal škofo izmed učenih Rusinov, ker med domačimi Moskali ni bilo sploh dobiti potrebnih moči.

Velikorusom je pravzaprav odprl zahodno kulturno Evropo šele Peter Veliki, in zato ni čuda, da je bila zahodno-evropska kultura Moskalom docela tuja; — a tudi zahodna Evropa je smatrala Moskvo in sploh Rusijo z vso pravico za del Azije.

Drugače je bilo v južni Rusiji, v Ukrajini in sploh v Maloruski. Rusinski narod s kijevskimi knezi je bil že davno pred l. 1000. v kupčijski zvezi z velekulturnim Carigradom in z Grško. Kijevski in gališko-vladimirski knezi so bili dobro poznani in spoštovani po vsej zahodni Evropi, in knezi in velmožje so potovali iz kulturnih ozirov po prosvetljenem zapadu in mnogo, mnogo Rusinov je obiskovalo velika evropska učilišča. Voditelji rusinski in kozaški hetmani so bili vrlo izobraženi možje, in o Bogdanu Hmeljnickem vemo, da je govoril razen rusinskega tudi poljski, latinski, francoski in turški jezik.

(KONEC.)

DR. E. LAMPE:

GLAGOLICA NA SLOVENSKEM.

nogo se je pri nas že pisalo o glagolici, a večinoma je vodila pero pisateljem agitacijska strast ali pa so odločevali stranski oziri, ki niso služili objektivni resničnosti. Glagoliško vprašanje se dá namreč razmotrivati kot literarno-zgodovinsko, kot cerkveno-pravno, kot praktično-bogoslovno ali kot narodno-politično — in na kakršno stališče se postavi pisatelj, kakršnim predsodkom se vdá, taki so tudi zaključki njegovega preiskovanja.

Mi se bavimo z glagolico edino le s književno-zgodovinskega stališča. Za Slovence danes v drugih ozirih tudi nima posebne praktične vrednosti. A za našo zgodovino je glagolica jako važna, in marsikak jasen pogled se nam odpre v temine daljnih prošlih dni, ako sledimo starim glagoljašem po slovenski zemlji.

Glagoljaši so bili dobre duše — moške iz ljudstva. Marsikateri je glagolal le zato, ker latinskega ni znal, pa so bili med njimi tudi posamezni učenjaki. Boj med latinico in glagolico je bil boj med Zahodom in Vzhodom, med rimsko in grško omiko. Naša domovina je bila v prejšnjih stoletjih v ožji zvezi z južnimi deželami, nego je sedaj, ko se nam ponuja vsa izobrazba z naprednega severa in je vse naše življenje prošinjeno od nemškega in zapadnega duha. Zato smo bili pa prej tudi v bogoslužnih stvareh bližji Orientu, nego smo danes.

Pa takoj južno od nas, ob kvarnerski obali, še živi glagolica, in ljudstvo z duhovščino se je oklepa s tako vneto ljubeznijo, kot bi bili ti starinski glasovi z okornimi, zamotanimi črkami del njihove narave, prirastli k njihovemu srcu.

Ravno tako in nič drugače nečejo moliti in pevati, in če ne morejo opravljati svojega skupnega bogoslužja v tem jeziku, postanejo žalostni in otožni, kakor bi izgubili svoj najdražji zaklad, ali se pa upró in trmoglavo zahtevajo s trdo pestjo, da se vdá cerkev njihovemu običaju.

Jako nam je ustrezno z obširnim, res znanstvenim delom, ki je bilo pred kratkim dotiskano z naslovom: „Fontes Liturgiae Glagolito-Romanae“. Monsignor dr. Luka Jelić nam je podal s tem monumentalno delo, ki je največje važnosti ne le v cerkveno-liturgičnem, ampak tudi v splošno-literarnem oziru. Nabral je vse podatke o glagoljski literaturi, in sadovi tega mnogoletnega truda so zdaj zbrani v tej izdaji, ki je bila tiskana uprav za posvetovanje škofov goriške, zagrebške in zadrške nadškofije. Poslana je bila škofom, da jo priložé kot dokument zapisniku. Ni naša naloga, da bi ocenjevali to delo s strokovnjaškega stališča, kajti msgr. Jelić je v tem oziru strokovnjak, na katerega znanstveno natančnost se moramo zanesti. Tu ni nobenih fraz, nobenih stranskih ozirov, ampak naštetá so le zgodovinska dejstva v kronološkem vzporedu od XIII. stoletja do najnovejšega časa.

Jelićevo delo še ni izšlo v javnosti; a iz izvoda, ki mi ga je dal na razpolago presvetli g. knez in škof ljubljanski dr. Anton B. Jeglič, vrnivši se iz Rima, sem nabral podatke, ki se tičejo glagolice na Slovenskem. Seveda so naši glagoljski ostanki le skromni, borna zapuščina starih, ubogih dni, a iz teh raztrganih listov, ki so mnogokrat služili za vezavo bolj srečnim svojim cerkvenim tovarišem latinskega jezika, se dá sklepati na obseg in na razširjenje nekdanje glagolice na Slovenskem. Seveda se oziram

tu le na one škofije, v katerih živé Slovenci; južno od tržaško-koprške škofije ne segam. Pojdimo za izdajateljem v časoslovnem redu!

* * *

V XIII. stoletju so bili spisani:

Glagoljski breviarij ljubljanski, ki ga hrani ljubljanska licealna knjižnica.

Iz istega stoletja je glagoljski breviarij, obsegajoč odlomke beril od ponedeljka do četrta po tihi nedelji, ki ga je našel župnik Lovro Pintar († 1874) v župnem arhivu Pred dvorom.

Ljubljanski homiliarij, katerega odlomki se hranijo v deželni muzeju v Ljubljani.

Glagoljski misal v veliki obliki, katerega odlomek, obsegajoč obred blagoslovljenja vode in sv. krsta, spisan s črkami, jako podobnimi prej omenjenemu homiliariju, se hrani v škofijskem arhivu ljubljanskem.

Iz XIV. stoletja so:

Breviarij, rabljen pri kapitularni cerkvi v Roču tržaške škofije, spisan leta 1396. od Vida iz Omišlja, in v katerem je pripisana vizitacija škofa Bonhoma iz l. 1503.

Glagoljski misal, katerega odlomki so vzeti iz platnic poročne knjige l. 1677. župnije sv. Petra v Ljubljani.

Glagoljski misal s slikanim kalendarjem, ki je bil leta 1475. rabljen v župni cerkvi sv. Martina v Beramu v tržaški škofiji in je zdaj v ljubljanskem deželni muzeju.

Glagoljski breviarij, iz katerega je odlomek praznika sv. Janeza Krstnika našel Lovro Pintar v župnem arhivu v Radovljici.

Iz konca XIV. stoletja je glagoljski homiliarij, katerega odlomki so iz krstne knjige l. 1659. župnije sv. Petra v Ljubljani.

Glagoljski breviarij ravno od tam iz krstne knjige l. 1683., obsegajoč homilijo sv. Avgušтина na oktavo epifanije.

Glagoljski misal, katerega del je našel Lovro Pintar v župnem arhivu v Križah pri Tržiču in ki obsega maše X., XI., XIX. in XX. nedelje po binkoštih.

Glagoljski misal v veliki obliki, katerega dva odlomka, obsegajoča prorokbe velike sobote in mašo na veliko nedeljo po rimskem obredu, in razne blagoslove, ki se zdé bolj podobni grškemu obredu, hrani ljubljanski muzej „Rudolfinum“.

Zidanje kapelice sv. Antona na Vrhu pri Pazinu (tržaške škofije) je z glagoljskimi črkami zabeleženo l. 1436.

Glagoljski breviarij iz Pred dvora, katerega odlomki obsegajo hvalnice in primo ter berila o II. pismu do Korinčanov (IV. teden po sv. Treh Kraljih) in začetek pisma do Galačanov (V. nedelja po sv. Treh Kraljih).

Zidanje župne cerkve sv. Jerneja v Roču (tržaška škof.) je na severnem zidu glagoljsko zabeleženo l. 1492.

Zidanje roške podružnice je na arhitravu zabeleženo glagoljsko l. 1492.

Zidanje cerkve sv. Duha pri Šterpedi (tržaška škofija) je popisano l. 1500. in najdeno od Lovra Pintarja v župnem arhivu Pred dvorom (ljubl. šk.).

Glagoljski obrednik, katerega odlomki iz mrliške knjige leta 1669. - 1715. župnije Selca obsegajo blagoslove trte, vina itd.

Iz XV. stoletja imamo mnogo spomenikov. L. 1405. je zapisano v nugeljskem glagoljskem misalu v župniji roški tržaške škofije, da je bil ta misal nabavljen.

Dozidanje cerkve sv. Martina v Beramu (tržaška škofija) je l. 1431. zabeleženo na zidu.

Glagoljski misal, katerega odlomek z delom oficija velikega tedna je vzet iz platnic arhiva župnije Rakitna (ljubl. šk.) spisan l. 1443. od duhovnika Marka za rabo kapelanu Ivanu ninske škofije.

2. avgusta l. 1456. prevzame in avtentizira duhovnik Levac Križanić, kanonik žminjski in tinjanski, javni notar, listino o meji med ozemljem oglejskega patriarhata, grofa pazinskega, posestva beneškega itd., spisano l. 1275. z glagoljskimi črkami.

Breviarij, shranjen v licealni knjižnici ljubljanski (zbirka Cojzova), spisan v začetku XV. stoletja in rabljen v Beramu na Tržaškem.

Glagoljski misal, katerega odlomek je vzet iz urbarija cerkve sv. Jedrti župnije Selca.

Glagoljski misal, katerega odlomek, obsegajoč mašo na praznik sv. Timoteja, Hipolita in Simforijana 22. avg., je najden v arhivu župnije Selca, — ravno tam tudi glagoljski breviarij, katerega odlomek, obsegajoč berilo na praznik sv. Barnaba, je iz krstne knjige selške župnije.

Glagoljski breviarij v majhni obliki, katerega štiri odlomki so bili najdeni v Višnji gori.

Breviarij, katerega dva lista z rubrikami, začetki beril Tobijeve in Jobove knjige, sta shranjena v licealni knjižnici ljubljanski in sta bila spisana najbrže v zapadni Istri.

Breviarij, katerega odlomek je našel Lovro Pintar v Radovljici.

Breviarij, katerega odlomek, popisan s psalmom 88., se hrani v škofijskem arhivu ljubljanskem.

Breviarij, katerega odlomek, obsegajoč del berila tretjega nočna tretje postne nedelje, je shranjen v ljublj. škofijskem arhivu.

Psalterij z nekaterimi obredi v licealni knjižnici ljubljanski.

Misal, katerega odlomek z mašama VIII. in XIII. pobinkošne nedelje je v „Rudolfinu“.

Breviarij, odlomek, ki obsega del psalterija, ravnoram.

Evangelij, katerega odlomek, obsegajoč evangelje in „Dejanje apostolov“, je vzeta iz zapisnika „Čevljarske zadruge ljubljanske“ l. 1670.

Breviarij, odlomek iz zapisnika „Čevljarske zadruge ljubljanske“ l. 1670.

Misal, katerega odlomek z mašo XX. pobinkošne nedelje je bil najden v župnem arhivu blejskem.

Psalterij, katerega odlomek z oficijem preblažene Device je vzeta iz knjige župnega arhiva v Slapu pri Vipavi l. 1654.

Breviarij, katerega dva lista sta vzeta iz platnic poročne knjige 1673—1684 župnega arhiva v Naklem l. 1905. in združena z glagoljsko zbirko ljubljanske škofije.

Breviarij, iz katerega sta dva lista vzeta iz platnic krstne knjige XVII. stoletja v Šmartinu pri Litiji in sta zdaj shranjena v glagoljski zbirki ljubljanske škofije.

Misal, katerega štiri listi so v „Rudolfinu“.

Breviarij, katerega dva odlomka z delom „Commune Sanctorum“ sta v „Rudolfinu“.

Psalterij, katerega odlomek je vzeta iz knjige arhiva župnije Rudnik pri Ljubljani. —

Iz XVI. stoletja imamo sledeče glagoljske spomenike:

Elija Pečarić, duhovnik roškega kapitola 10. januarja l. 1503. zapiše škofijsko vizitacijo Bonhomovo z glagoljskimi črkami v breviarij.

Dozidanje cerkve v Sušnjevicah tržaške škofije l. 1507. je glagoljsko na cerkvi zabeleženo.

20. julija leta 1523. zapišejo benediktinci stroške za cerkev sv. Jerneja v Roču (tržaška škofija) glagoljsko.

28. maja 1545 zapiše Elija Pečarić glagoljsko v breviarij dela škofa Petra Bonhoma.

1548 se v Dolini (tržaška škofija) glagoljsko spiše urbarij cerkve sv. Antona.

1552 se zidanje zvonika v Humu (tržaška škofija) glagoljsko zabeleži na stolpu.

1553 izjavlja Primož Trubar, da se je „dosehmal“ pisalo pri nas „skrovaškimi puhštabi“ (to je: z glagolico) in naznani, da bo on pisal z „latinskimi puhštabi.“

1555 se zidanje cerkve sv. Janeza Krstnika v Malem Mlunu župnije buzeške (tržaška škofija) zabeleži glagoljsko.

1555 je glagoljsko zabeleženo v presbiteriju cerkve sv. Mateja v Humu dekanije buzeške (trž. šk.) zidanje cerkve.

1556 je v Boljuni glagoljaš župnik Jurij Mihesić.

1556 je glagoljsko zabeležena dovršitev krstnega kamena na Vrhu dekanije buzeške.

1557 istotako zidanje zvonika v Sovnjaku (trž. šk.).

1576 se glagoljsko spiše urbarij podružnice sv. Janeza Krstnika v Boljuncu župnije Doline pri Trstu.

1580 se zgodi isto v Prebenskem (župnija dolinska).

2. junija 1582 zabeleži glagoljaš Janez Štobrovič, da je sezidal cerkev v Ždrenju (škofija tržaška).

1583 je glagoljsko spisan urbarij cerkve sv. Servula dolinske župnije.

Začetek zidave cerkve sv. Jurija v Bobjunu se zabeleži l. 1590. glagoljsko, dovršitev l. 1641. pa glagoljsko in latinsko.

1591. V kontaveljski župniji (koprške škofije) je na cerkvi podružnice blažene D. M. glagoljski napis klerika Andreja, sedaj prebeljen.

1596 naroča provincialni cerkveni zbor akvilejski, da naj „ilirski“ škofje skrbé, da se popravi „ilirski“ breviarij in misal, ker se je vrnilo mnogo napak, skrbé

IZ SARAJEVSKE PRVOSTOLICE :
KRONANJE MARIJINO.

naj pa tudi za toliko izobrazbo mlajše duhovščine, da polagoma uvedejo rabo rimskega breviarija, misala in obrednika, a rimski katekizem, izdan od papeža Gregorija XIII. in preveden na „ilirski“ jezik, naj pridno beró in razlagajo ljudstvu v narodnem jeziku.

1597 je v B l o k a h na Kranjskem dušni pastir glagoljaš Andrej Vulkovič, ki ne zna nobenega jezika, razen hrvaškega.

1598 izpričuje ljubljanski škof Janez Tavčar, da je Andrej Ling, določen za službo v Zagrebu, dovolj poučen, da mašuje „v hrvaškem jeziku“.

23. nov. 1600 posveti ljubljanski škof Tomaž Hren v duhovnika glagoljaša Antona Zupanića in mu izpriča, da je dovolj izučen „v svojem glagoljskem narečju“.

Inventar župne cerkve v Dolini pri Trstu se spiše v glagolici. —

Iz XVII. stoletja imamo sledeče podatke:

23. aprila 1601 posveti ljubljanski škof Tomaž Hren glagoljaša Janeza Vitezića iz krške škofije na otokih.

4. junija 1603 se pritožuje tržaški škof Ursinus de Berthis v svojem poročilu v Rim, da se je zaradi pomanjkanja duhovnikov uvedlo v tržaško škofijo mnogo glagoljašev, ki so čisto nevedni in neizobraženi.

1603 je spisani urbarij cerkve sv. Roka, župnije dolinske pri Trstu, v glagolici.

1604 istotako urbarij boljunški (tržaška škofija).

1605 urbarij v Pečah (žup. Dolina).

5. junija 1606 se glagoljsko zabeleži na pročelju dozidanje cerkve sv. Lucije v Brulu (žup. Roč v tržaški škofiji).

1609 istotako poprava humske cerkve (tržaška škofija).

24. maja 1621 naznani nuncij kardinal Borghese v Gradcu o. Frančišku Glaviniću na Trsatu, da se naj sporoči cesarju, da se bodo izdale slovanske obredne knjige.

20. junija 1621 naznani nuncij kardinal Borghese v Gradcu o. Frančišku Glaviniću, da je ukazal cesar Ferdinand II., naj se slo-

vanske bogoslužne knjige za нравno korist njegovih podložnikov izdadó na njegove stroške; zato naj gre nemudoma na Dunaj.

10. oktobra 1621 naznani nuncij kardinal Borghese Glaviniću, da so slovanske črke že odposlane iz Gradca na Reko.

29. novembra 1621 kard. Borghese piše iz Gradca Glaviniću, kako se naj dobé sredstva za tisk slovanskih knjig.

3. marca 1622 čestita kard. Borghese iz Gradca Glaviniću, da more reformirati misal in breviarij glagoljski.

20. februarja 1623. Koprski škof Rusca poroča dunajskemu nunciju: „V krajih, kjer prebivajo Slovani, so nekateri duhovniki tega naroda in jezika, ki beró sv. mašo in bogoslužne molitve v tem jeziku po prestavi sv. Jeronima ... in ta običaj se trpi, da se ustreže neizobraženosti (barbarie) tega ljudstva, ker inace ne bi vzdrževalo teh duhovnikov, ki živé samo od miloščine (elemosine), ker cerkve nimajo niti solda dohodka. Ti duhovniki pa gojé krščanski nauk in katoliško življenje in se vidijo od tega dosti dobri uspehi.“

29. novembra 1625 sv. kongregacija za razširjenje vere zahvaljuje cesarja Ferdinanda, ker je podaril glagoljske črke.

11. januarja 1626 poroča o. Frančišek Glavinič s Trsata v Rim, da se bere sv. maša glagoljsko v Dalmaciji, Hrvaški, Slavoniji, Liburniji, na otokih, deloma ob jadranski obali in po vsem Vinodolu. Prosi, naj se tiskajo knjige na Reki.

28. januarja 1626. Dunajski nuncij Caraffa poroča v Rim, da so slovanske črke že oddane kapucinskemu gvardijanu na Reki in da je Glavinič o tem obveščen.

1. aprila 1626. Nuncij Caraffa piše z Dunaja Propagandi v Rim o premestitvi glagoljskih črk v Rim in naznanja, da je sporočil Glaviniću, naj pojde v Rim in vzame s seboj popravljene misale in breviarije.

10. aprila 1626. O. Fr. Glavinič piše z Reke v Rim o težavah izdaje; ne brani se truda, če mu dovolijo, da seboj v Rim pelje tri pomočnike: Hrvata, Liburna in Istrijana ali Slovenca.

1629. Tiskarna „Propagande“ izda tretji natis glagoljskega breviarija in drugih knjig, ki so bile tu izdane že l. 1621.

1633. Koprski škof Peter Morania poroča v Rimu, da ima en samostan tretjega reda sv. Frančiška, ki je „ilirskega jezika“. Petnajst župnij na deželi ima duhovne pastirje, ki so vsi ubožni. Vse prebivavstvo je ilirskega jezika, in v tem jeziku se mašuje (celebratur). Zato morajo duhovniki znati ta jezik, in samo domačini se ga naučé. So pa večinoma nevedni in malo sposobni za dušno pastirstvo.

1637. Koprski škof Peter Morania poroča v Rimu, da je potrebno, da izdá Propaganda glagoljske bogoslužne knjige in da se ustanovi deško semenišče, ker je ljudstvo vse slovansko (linguae Illyricae) in silno revno, celo beraško (immo et mendici) ter ne zna čitati. Naj bi se kakemu škofu izpod beneške oblasti dala „aliqua pensio“ ali kaka „beneficia“, ki jih pa najbrže ne bi bilo moči dobiti v celi provinciji, da bi zbral in poučil klerike iz vseh sosednih škofij. To bi bilo jako sveto delo in silno potrebno zaradi velike nevednosti teh klerikov.

1650. Tržaški škof Anton Morentinus poroča v Rimu, da ima glagoljske duhovnike: Enega v Poterai (Podgradje, župnija Trnovo, sedaj v ljubljanski škofiji), dalje Andreja Matkovića, 90-letnega župnika v Draguču (župnija sv. Križa) in duhovnega pomočnika v župniji sv. Jurija v Sovinjaku.

26. oktobra 1655. Baltazar Corniani, škof koprski, poroča v Rimu, da na deželi slovanski duhovniki ne znajo latinsko, nekateri tudi ne italijansko in tudi o cerkvenih stvareh mnogo ne razumejo. A zaradi slabih dohodkov in potrebe ilirskega jezika jih je treba nastavljati.

23. aprila 1658. Baltazar Corniani, škof koprski, poroča v Rimu, da je v njegovi škofiji malo duhovnikov, in ti so slabo poučeni (idiote, male instituti) in ne znajo nobenega razen ilirskega jezika. „Vsi so silno željni slišati besedo božjo, a če jim tudi latinščino na italijansko predstavljam, le malo razumejo.“

Maja meseca 1661. Pri glavni vizitaciji koprške škofije je našel škof Frančišek Zeno sledeče knjige: Corte d' Isola, dva misala, en slovanski in en latinski, obrednik slovanski; Carchuzze: štiri misale, od teh tri slovanske; S. Maria Villanova: tri latinske in en slovanski misal; Pedana: dva latinska in dva slovanska misala; Monte: tri misale, od teh eden slovanski, en obrednik in en „ščavet“; S. Pietro di Pason: tri misale, od teh eden slovanski, en obrednik v „ščavetu“.

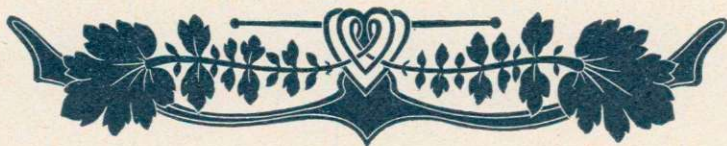
1. avgusta 1661. poroča koprski škof Frančišek Zeno v Rimu, da ima en frančiškanski samostan, ki opravlja bogoslužje v ilirskem jeziku. Župnije so silno revne; župniki so neizobraženi (rustici), malo sposobni za dušno pastirstvo in se mnogokrat zmotijo. Ker manjka duhovnikov, ki bi znali ilirski jezik, treba s takimi potrpeti.

1680. Urbarij cerkve sv. Servula v dolinski župniji pri Trstu, spisan že l. 1583., se spiše nanovo.

15. oktobra 1687. Koprski škof Pavel Naldini poroča v Rimu: „Župniki izpolnujejo svojo dolžnost in vsak se trudi po svojih močeh; ker znajo ljudje samo ilirski jezik, je težko dobiti popolnoma izobraženih duhovnikov, ki bi jim delili zakramente.“

1689. Valvasor piše, da se na Kranjskem še „na mnogih krajih“ beré sveta maša v „kranjsko-sklavonskem“ jeziku. —

(KONEC.)

ADOLF ROBIDA:

HENRIK IBSEN.

SLOVSTVENA ŠTUDIJA.

igro „So že zopet tu“, je Ibsen doživel najbolj nasprotujoče si kritike. Cenzura jo je dokaj časa prepovedovala ter ji zabranila pot v javnost. V tej drami biča Ibsen zopet ono družbo, ki ji je vse le laž in zunanost: Z lažjo se je Helena Alving poročila z neljubljenim možem, ker so jo k temu pregovorile njene tete; z lažjo prikriva svoje življenje v zakonu, z lažjo vzame nezakonsko dete svojega moža v hišo, z lažjo se hvaležno spominja umrlega soproga, ko mu sezida hišo. K tem lažem zakonske žene se pridružijo laži moderne matere. Oswald pošlje v tujino, da mu prikrije življenje očetovo, in končno, ko spozna, da je njen sin izgubljen, vidi, da so pretrgane vse lažnive mreže in da ni več rešilne poti zanj. Ibsen izkuša tu dokazati svojo trditev o zakonu in o podedovanju; pesnik spaja v tej drami vse svoje nazore in kaže, kako se greh maščuje in kako mora dobiti vsak pregrešek svojo kazen. Usoda Helene, njena nesreča, njeno napačno življenje, vse izvira iz enega greha — iz laži. In radi tega je Reich to igro primerno imenoval „dramo neresnice“, kajti Helena Alving spada med ljudi, ki za vse na svetu ne dovolijo pogleda za kulise svojega življenja, in rajši lažejo, samo da jih svet ne izpozna. Helena hoče, da se odpravi zakon, ker je bila ona v njem nesrečna, in v tem se zrcali ves njen značaj. Helena je nesrečna mati, a je tudi, kot ji pravi pastor Manders, „mati, ki si ima veliko očitati“. V tej igri je vpeljal Ibsen sirov, popolnoma materialistični značaj, ki gleda samo nato, kaj bi mu koristilo, naj pri tem trpé vsi drugi. To je mizar

(DALJE.)

Engstran, ki je vreden oče svoje Regine. Pastor Manders je mož „brez volje, otročje naiven“, Oswald pa — sin očeta paralitika. Oswald si ne more pomagati: on je žrtev, ki mora v določenem času umreti. Strasti očetove in podedovana paralitika ga privedejo do blaznosti. Pred sabo zremo človeka, ki se ne more dvigniti in se ne more osvoboditi, ker mu vse ne more nič pomagati. Nobene tolažbe nima v tem težkem času, in tudi mati, sama brez žarka sreče, ne more potegniti sina iz valov obupa — Boga pa ne pozna. Tudi tu imamo nepovoljen konec: Ni nam znano, ali pride Oswald v blaznico, ali ga neguje dalje njegova nesrečna mati. Tudi ne vemo, kako Helena Alving prenaša nadaljnje usodne udarce. Dosledno bi bilo, da bi otrovala mati svojega izgubljenega sina in da bi pridejala Helena Alving še eno laž k drugim: „Oswald se je zastrupil.“

Ibsen je imenoval igro „So že zopet tu!“ rodbinsko dramo. Z vezmi krvi in najintimnejših dogodkov v življenju so zvezane vse osebe med seboj. Nobeno tuje in nepoklicano oko nima vpogleda v to grozno dramo. Nobena prijateljska roka ne poseže v igro. Radi tega je cela drama tako grozna, tako temna. Tendanca drame ima globoko нравno jedro: boj proti laži; a nikakor se ne moremo strinjati s teorijo podedovanja, ki preveva igro. To Ibsenovo dramo lahko nazivljemo tudi „dramo napačne vzgoje“, kajti kar se vrši na odru pred našimi očmi, je le drama matere in sina, medtem, ko je drama žene že odigrana v preteklosti. Na odru igra ni priljubljena, kajti marsikdo čuti iz te drame udarce, ki jih je zaslužil sam. A imela bi še veliko večji uspeh, če bi ravno tragična usoda bila drugače zapletena; saj če vidimo

umirati nedolžno žrtev, to ni tragično, pač pa neizmerno — žalostno.

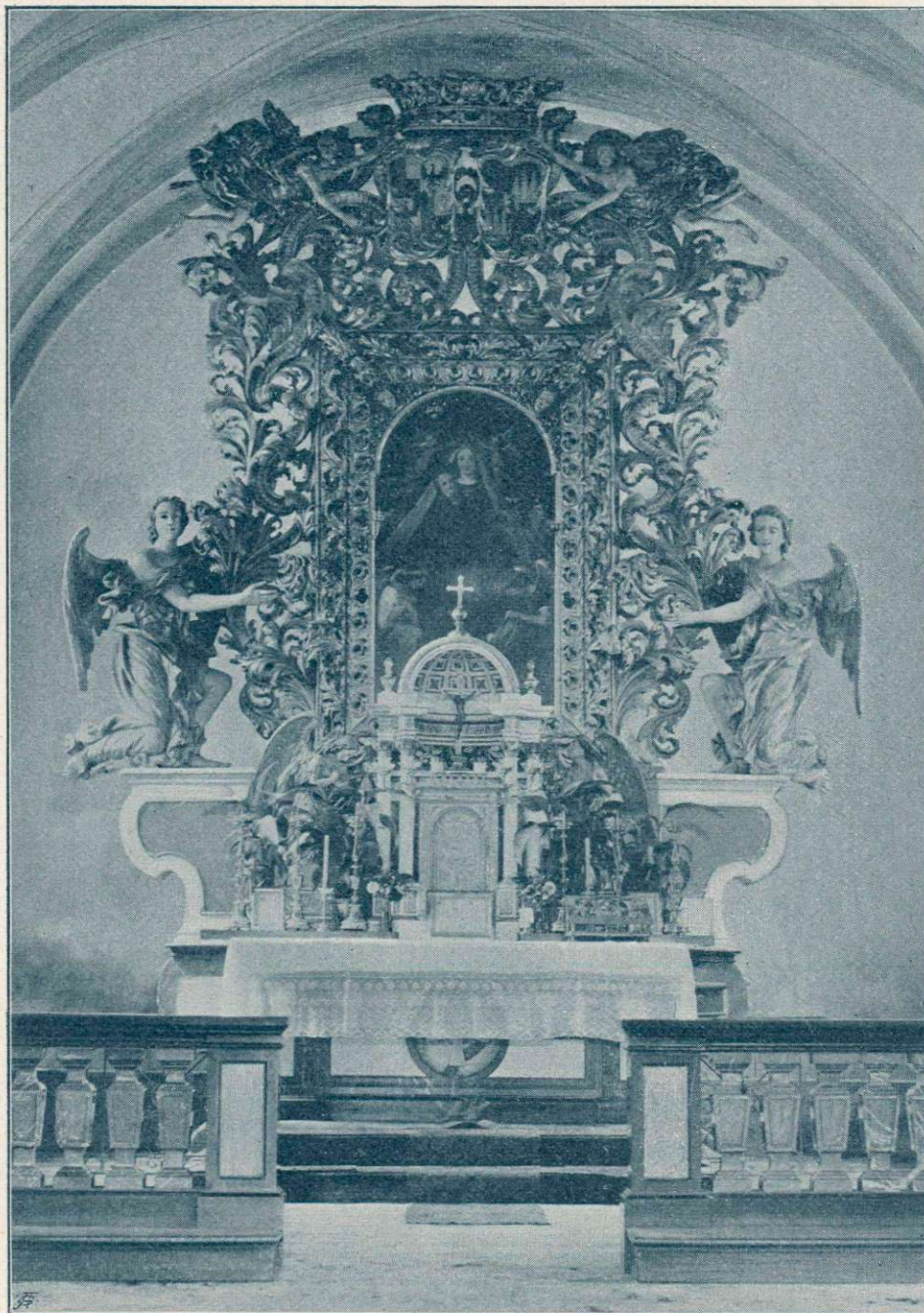
„Prestolonasledniki“ igrajo še v dōbi katolicizma na Norveškem in so izmed tehnično najboljših Ibsenovih iger. Dejanje je fino motivirano, značaji so ostro izklesani in dosledno izpeljani, dasi stopa preveč na dan jako protikatoliška tendenca. Kralj Hakon je

simpatična, poštena oseba, škof Nikolas pa je izmed vseh junakov Ibsenovih psihološko najbolj interesanten, v svoji vlogi še boljši, kot Schillerjev Fran Moor ali Shakespearjev Rihard III. Ni pa prav, da nas pušča Ibsen tudi tu v nejasnosti. Nihče ne ve, da je Hakon res sin prejšnjega kralja. Res, da delujočim osebam ni treba vedeti, zakaj da deluje ta ali oni v gotovem zmislu, a gledavec mora vedeti za to. Ibsen tudi Nikolasu nasproti ni postavil nikakega poštenega in vplivnega duhovnika. Ne zdi se nam verjetno, da bi takratni katoliški Norvežani nezakonskega sina poljubnega kralja stavili v isto vrsto z zakonskim. Pesnik sam dvomi o tem v drugem prizoru prvega dejanja. Pri Ibsenu naj nadškof iz Nidara od-

veže Petra od vseh njegovih obljub, tudi od celibata, ker hoče Skule postati oče nove dinastije. A v resnici more to storiti edino le papež. Gotovo so bili Ibsenu pred očmi protestantovski pastori, ko nam katoliškega župnika Trouda predstavi — oženjenega.

„Prestolonasledniki“ so poleg „Katiline“ edina Ibsenova zgodovinska igra; v njih je pokazal, da je ženialen tudi na tem polju.

„Stavbenik Solnes“ je tragedija notranje duševne nemogočnosti, moralne razuzdanosti, samoljubja in bogokletstva. Solnes je polovičar, ki hoče po vsej sili veljati za cellega moža. Kar je storil, je storil, a za nova

OLTAR V STOPIČAH.

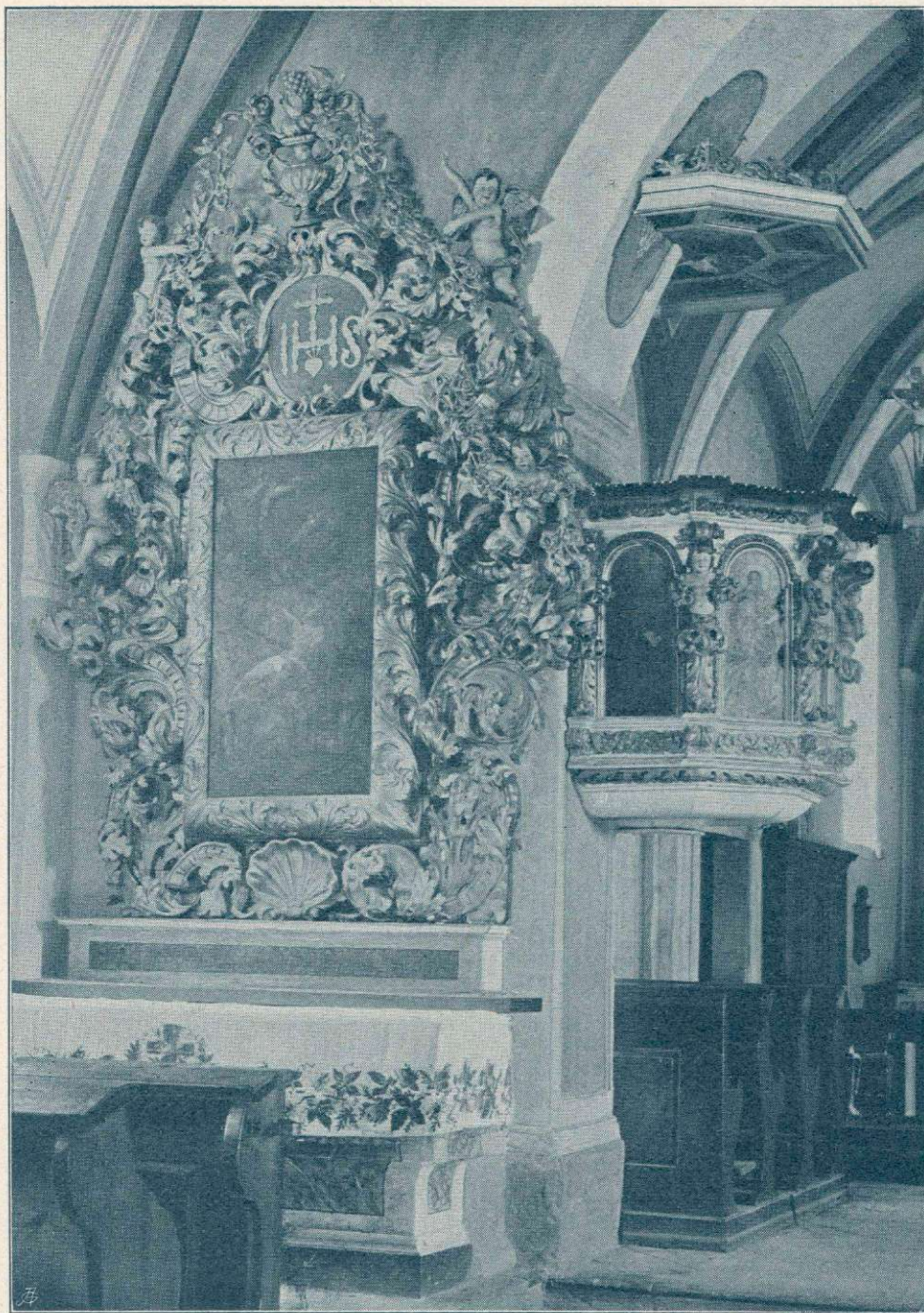
dela nima več moči; dokler je veroval, je bilo drugače, a odkar se postavi prevzetno nad Boga, gre navzdol ž njim. Solnes je tip mladine, ki s svojimi radikalnimi nazori hoče naprej, ki zanikuje vse, kar je božjega, in zametuje starejše, ki ji nasprotujejo.

Toda ravno to jo pogubi. Solnes je tudi tip novodobnega človeka, ki v svoji pretirani želji po „modernem“ zavrže Boga in išče novih idealov, toda kmalu spozna, kako kruto se je varal. Njegovi novi bogovi so brez moči in ne morejo dati moralne opore, saj sami nimajo upanja na kaj stalnega. Solnesova morala se glasi: „Jaz sem, kar sem

kot se bo meni ljubilo, ti pa kraljuj, kot ti drago v svojem kraljestvu! Nikdar več pa nočem zidati cerkva za tebe. Postavljati hočem stavbe le — za ljudi.“ Ali se to ne bere kakor parodiran bibličen motiv o uporuhov? Od tega trenutka se smatra naš stavenik za nekako „prostega“. Nobenih vezi neče čutiti in dela le za ljudi; toda vsako

svoje delo mora poplačati s svojo srečo, s svojo lastno krvjo, udarec za udarcem pada nanj. Toda za vse to se on ne zmeni. Kazen božja je manjša, kot njegova samoljubnost, stiskavost in domišljavost; a vendar ne more umiriti svoje vesti. Nihče ne uide povračilu. Lastni sin stopi pred očeta, zahtevajoč, da se mu umakne, ter mu kliče: „Nazaj!“ a kljub temu gre deset let po svojem prvem bogokletstvu Hildi na ljubo zopet na vrh svojega doma in hoče zopet obesiti venec na stavbo. Počasi se povzpenja do vrha — a pade z njega in se ubije. — Kaj je tendenca te igre? Ibsen je pokazal v nji, da nova generacija, ki taji Boga, ne more doseči svojih visokoletečih smotrov, vkljub naporu, s katerim se do njih povzpenja. „Stav-

OLTAR S PRIŽNICO V STOPIČAH.

in kakor sem; predrugačiti se ne morem.“ Izpočetka zida samo cerkve, a ko se je povzpел do velike stavbe, spleza na vrh, položi venec na stolp in reče: „Poslušaj me Vsemogočni! Od danes nadalje hočem postati popolnoma prost zidar. Jaz bom delal,

benik Solnes“ je drama počasnega, a gotovega propada bogokletnežev.

„Malega Eyolfa“ bi lahko imenovali „dramo starosti“, ki nam kaže celo vrsto nepričakovanih potez. Vse, kar nam riše pesnik na Alfredu Allmersu in na gospej Riti,

vse, kar sta trpela in prestala, vse to je Ibsen doživel sam. Ta drama je prva, ki ima povoljen konec, in v kateri ne pogine junak, toda zaman bi iskali v drugih njegovih delih takih disonanc, kot jih najdemo tu. Vendar tako naravno, tako lepo in čisto se ne razreši vozal nikjer kot tu, kjer pride rešitev junakova edino le iz njegove duše. Pri vseh prejšnjih Ibsenovih dramah so značaji že izklesani, preden se dvigne zastor, v „Malem Eyolfu“ se pa ne začne drama z zadnjim dejanjem rodbinske tragedije, ampak s peripetijo, ki stoji pred katastrofo. Alfred in Rita bi bila oba najboljša človeka in srečna zakonska, če bi imela skrbno roko, ki bi ju vodila in navajala k dobremu. Srečna bi bila, ko bi se njiju značaja med seboj izpopolnjevala; a v resnici je njiju združitev vzrok njiju nesreče. Rodi se jima mali Eyolf, toda revež ni popolnoma naravno razvit. Takoj po porodu tega otroka zanemarja mož ženo. Mali sinček propade. Pri prvem koraku v neznano življenje mu spodleti; in ko zvesta oče in mati za njegov padec, se ju polasti brezkončno gorje in obupna žalost. Krasno je v nekaterih potezih orisal Ibsen brezmejni obup staršev. Ko vidita, da je sinček izgubljen, pravi on: „Če je tako, kot praviš ti, pa sploh nisva imela nikdar lastnega otroka.“ — „Ne popolnoma tako“, odvrne ona, „ljubezen je bila samo polovična.“ — „In vender žalujeva tako bridko po njem. Ni li čudno to žalovanje po popolnoma tujem otroku?“ — V takih besedah se izraža brezmejen obup, kot ga more narisati le pravi pesnik. A po izgubi svojega deteta najdeta oba zopet moč, da živita skupaj. Ona se odloči, da hoče v bodoče skrbeti za sirote, mož pa tudi najde v delu trdna tla za svoje življenje. Boj s samim seboj ga je okrepil. Brež želje je, a ne brez upa. V krasnem koncu izzveni ta duševna drama. Njen pogled se dviga v višavo in ona vzklikne: „Kvišku, kvišku, k zvezdam!“ Mož pa ji stisne hvaležno roko. Tudi on je našel up in uteho tam, kakor ona. Dolgo časa ji zre v oči, potem pa pravi: „Hvala ti!“ To je lapidaren konec.

„John Gabriel Borkman“ nas spominja igre „So še zopet tu“. Tudi tukaj čutimo, da se plazijo strahovi po starem gradu. Sin stopi pred očeta: „Kar mi morete dati, je staro; vi stari in vaše življenje — vse to je ničevno meni mladeniču. Jaz nočem delati, ampak hočem živeti, da, živeti, živeti za srečo!“ Tak je Oswald v prizoru z Regino. V tej igri starega Ibsena si zreta mladost in starost v oči, a se ne razumeta, kot bi prišla iz najrazličnejših krajev. Starec — oče — bi rad delal, a ne more, ker nima moči; sin — mlad junak — pa noče delati, dasi bi moral in mogel.

V „Divji raci“ je pa Ibsen enkrat hotel dokazati zahteve svoje mladosti, a to se mu ni posrečilo. Witz pravi, da je „Divja rasa“ persiflaža Ibsenovih nazorov, in res moramo reči, da se Ibsenu ni posrečilo gotovih slabosti opravičiti, ker je vso svojo filozofijo položil v usta norcem, ki pa s tako doslednostjo branijo svoje misli, da jih vse zasramuje in se jim posmehuje. O Ibsenovih zakonskih dogmah smo že govorili. V „Divji raci“ se pa Jurij, „apostol resnice“, ki je kriv vse nesreče, odvrne od svojih idealov in se noče poročiti kljub temu, da ve vse skrivnosti svoje neveste; to je menda Ibsenova izpoved, da je postal v tem oziru drugačnih misli. Brezdvomno vpliva tudi kot prava „persiflaža“, da se Werle in Sörby poročita, ko sta si povedala svoje skrivnosti. Kakšen lopov je bil on prej, in ona, kako propadla in nenravna! A Ibsen ju je združil. Očividno se tu ne strinja več popolnoma s svojimi lastnimi nazori, sicer ne bi bil nikdar spisal „Divje race“.

Ibsenovo najnovejše delo je „Če se mi mrtveci zbudimo“. Tu nam je podal dramo človeka in umetnika. Vpodablja očeti umetnik Rubek se ni zmenil prav nič za nraavnost in za čisto, pravo ljubezen, šel je naprej preko ubogega dekleta, svojega modela Irene, radi — umetnosti. Ni se zmenil za svojo žrtev; saj mu je služila le za — model, toda kakor hitro ni stala ljubezen ob njegovi strani in je dekle izgubil, ni mogel več delati. Krivda človeka je umorila umetnika.

Postal je mrtev za vse, a kmalu se mu je zbudila vest, ki mu je klicala, da se je pregrešil nad samim seboj, nad človekom in nad umetnikom; in ko zagleda zopet Ireno, postane srečen. Tu se nam zopet kaže dosledno, a vseskozi napačno etično naziranje Ibsenovo. Rubek se je medtem oženil z Majo. V zakonu ž njo ne najde sreče, ker mu žena ne more poživiti umetniškega duha, ki je v njem zamrl. Maja si želi divje in strastne ljubezni, Rubek pa fine duše, ki bi ga umela. Kmalu sreča Ireno, nekdanji svoj model, Maja pa se seznanila z Ulfheimom, posestnikom in lovcem ob nekem fjordu. Ulfheim je pravi divjak, neotesan, sirov in silovit: nebroj moči je v njem. Maja se loči od moža, Rubek jo pusti oditi v gorovje k koči Ulfheimovi. Irena pa sede k Rubeku in stara ljubezen se vzbudi med njima. Vedno bolj raste ljubezenska strast, zadnje strani drame so nasičene s pozemskim erotiškimi čustvom, ljubimca hitita na najvišji vrh gorovja, da ondi slavita sama slavlje svoje ljubezni. Plaz ju tu posuje.

Zakon je tu podrla izvenzakonska ljubezen; načelo proste ljubezni ima v tej drami strastnega zagovornika. Mistična v pravem pomenu ta drama ni; mistika v njej je zgolj in vseskozi erotiška.

Ibsen je gotovo velik dramatik, in v njegovih delih se zrcali globoko poznavanje člo-

veške duše. Napačni nrauni nazori pa dajejo njegovemu stremljenju bolesten pravec, kakor smo videli. Pa kakor večinoma pri velikih pisateljih, vidimo tudi pri njem, da v svojih zadnjih delih išče nečesa višjega. Treba nam nekega idealnega sveta, čistejšega ozadja, kot je tostransko zmot in prevar polno življenje. Ta zavest odseva v nejasnih barvah tudi iz Ibsena.

Čimbolj se je Ibsen staral, tembolj je postal simboličen. Jasno vidimo v njegovih zadnjih delih, kako se manjša vedno bolj njegova dramatska moč, a kako vedno bolj stopa v ospredje mislec. A še sedaj čitamo iz slednje njegove vrstice boj mladine proti starosti. O njem in o njegovih delih veljajo besede, ki jih je napisal v svoji zadnji drami in jih položil Rubeku na jezik:

„Nekaj sumljivega, nekaj skritega je za temi sohami, — nekaj skrivnostnega, česar ljudje ne morejo videti. Samo jaz lahko to vidim. In to me tako veseli.“

Ta skrivnost tajne duševnosti je glavni znak Ibsenove pesniške individualnosti. Sam sebi je velika uganka, in z vso duhovitostjo se trudi, da bi jo rešil. Manjka mu pa zmagovitih, trdnih, nraunih načel krščanskih, in odtod izvirajo njegove zmote. Zato mu pa potrjujemo, kar piše sam o sebi v ravnokar izišlih pismih: „Tudi jaz sem človek, — a samo človek“.

JANKO JOVAN:

DOMAČI OBRTI NA KRANJSKEM.

(DALJE.)

Glavnikarstvo.¹⁾

Puštal, mala vas pri Škofji loki je dandanes edini kraj od Trsta do Gradca, kjer se na jugu naše monarhije izdelujejo glavniki. Ni še dolgo tega, kar je bil ta obrt na Kranjskem v več krajih razširjen, a do danes se je ohranil le še v Puštalu in deloma tudi v malih okoliščanskih vasicah.

Vas Puštal je malo znana, morda po „puštalskih glavnikih“ celo bolj v tujini, kakor pri nas. Dobro jo poznajo Poljanci in Selčanje, ki hodijo v postu na Hribec križev pot molit, in sosednje vasi, iz katerih hodijo kmetje kupovat rožnino v Puštal. Stara pa je — ne glede na njene stare bajte —, kajti omenja jo že Valvasor kot sedež puštalskih baronov. Prvotno je bila tukaj pristava brikensških škofov, ki so stanovali v loškem gradu in imeli v Puštalu svoje hleve, od tod ime Burgstall. Oskrbniki te pristave so postali mogočni gospodje, sezidali so si svojo grajščino, in že leta 1215. beremo o nekem Otonu Puštalskem.²⁾ Sedanji posetniki so domače rodbine iz okolice Železnikov, a ponemčeni. Pisali so se Oblak, sedaj pa so baroni pl. Wolkenberg.

Okoli gradu so se kmalu naselili ljudje, nastala je mala vas. Vaščani so imeli po eno do dve njivici, ostalo pa je bilo vse grajščinsko. Zato so si morali drugače iskati zaslužka. Tkali so platno, delali čevlje za semnje in kovali v loških kovačnicah, dokler

¹⁾ Razpravo o glavnikarstvu mi je poslal gospod M. Dagarin iz Puštala, bogoslovec v Ljubljani, za kar mu iskrena zahvala.

²⁾ Prim. „Dom in Svet“ leta 1894. Loka. Spisal Fr. Pokorn.

se niso poprijeli glavnikarstva, ki jim daje sedaj glavni zaslužek.

Težko je povedati, kdaj se je glavnikarstvo na Kranjskem pričelo. V l. 1820—1830. je bil en mojster v Trziču, trije v Kranju, eden v Stražišču, štirje pri sv. Duhu pri Škofji loki in dva v Škofji loki. Vse kaže, da se je ta obrt pričel koncem XVIII. stoletja. Odkod je prišel sem, se ne vé; orodja imajo nemška imena in način izdelovanja je sličen onemu na Češkem.

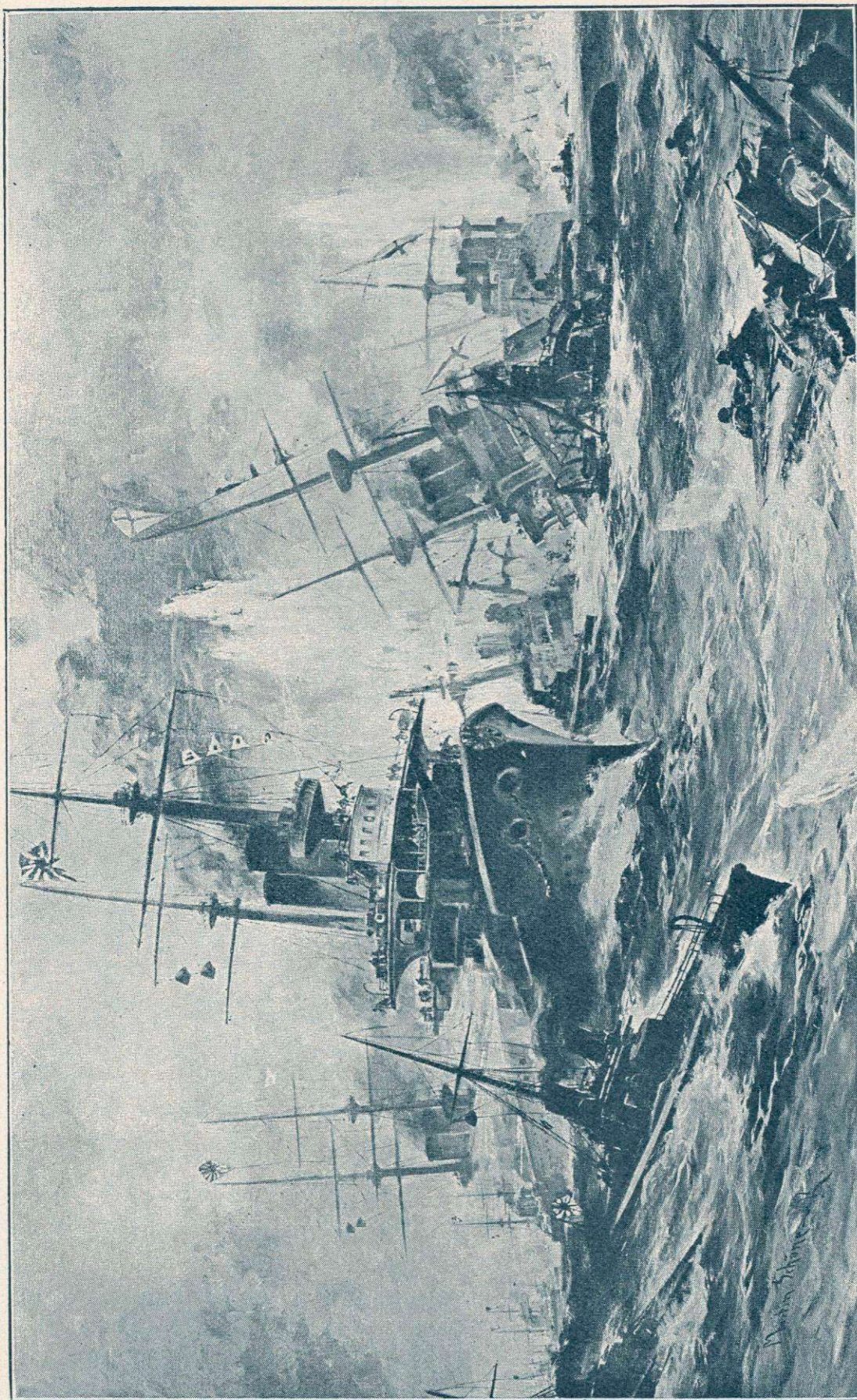
Zanimiv je razvoj tega obrta na Kranjskem. Izpočetka so delali bolj za domače potrebe, sčasoma pa so začeli izdelke izvažati. Ko so prvi mojstri izmrli, so njih nasledniki radi pomanjkljivih prometnih zvez opustili izvoz, in obrt je postal skoro izključno slovenski. Glavnikov, kakršni so sedaj v navadi, tedaj niso dosti delali, ampak samo velike umetno izdelane za v lase. Vsaka ženska, ki je nosila pečo, je morala imeti umeten glavnik, in kajpada so dekleta tekmovala med sabo, katera bo imela lepši glavnik. Tak glavnik je bil skrbno izdelan, imel je dolge zobe, zgornji del je bil lepo izrezljan, različno barvan, vpognjen in obit s srebrnimi žeblički. Okoli zgornjega dela se je ovijala kita. Ko pa je izginila slovenska narodna noša, so izginili iz las tudi umetni domači glavniki, in obrt je dobil zopet drug značaj. Začelo se je delati za izvoz.

Okoli l. 1820. se je priženil v Puštal neki glavnikarski vodja — praded znane Guzeljeve rodbine v Škofji loki — in je začel prvi v Puštalu izdelovati glavnike. Ker so imeli ljudje pri tkanju in izdelovanju čevljev slab zaslužek, so se kaj hitro poprijeli glavnikarstva. Pravijo, da je služil najboljši delavec 1 gld. na teden in si je moral še ob nedeljah sam hrano kupovati. Pri tem glavnikarskem mojstru, ki je imel kmalu do 10 pomočnikov,

so se izučili nekateri še sedaj živeči glavnikarji. Delalo se je seveda le na roko brez strojev. Kot drugod je bil tudi v Puštalu

nekateri tudi navadne glavnike. Od l. 1865., ko se je slovenska noša polagoma poizgubila, so pričeli zopet izdelovati navadne glavnike,

MORSKA BITKA PRI CUŠIMI.

ta obrt kmalu narodno-slovenski; izdelovali so namreč skoro samo opisane umetne ženske glavnike, le iz parkljev so izdelovali pomalem

zlasti ker so v tem času že dobili stroje za rezanje ali, kakor sami pravijo, za žaganje zob.

Glavnikarstvo pri sedanjih razmerah ne more biti ljudem edini zaslužek. Vsak ima še nekaj polja, ker ne bi mogli izhajati, ako bi si morali vsa živila kupovati. Tudi delavci, katerim dajejo mojstri delo na dom, imajo navadno kaj svojega zemljišča, redé si kako kravico in pridelujejo najpotrebnejše stvari.

Vseh ljudi, ki se pečajo z glavnikarstvom, je okoli 70 (z družinami 170), in sicer so trije večji mojstri, več manjših mojstrov, ostali so pa pomočniki in učenci. Pomočniki so nekateri pri mojstru na hrani in stanovanju ter so plačani na teden, drugi, navadno oženjeni, pa delajo na svojem domu in so plačani od kosa.

Sirovine (rogov) dobivajo glavnikarji le malo s Kranjskega; največ je pride iz sosednih dežel, iz Istre, Dalmacije, s Štajerskega, Koroškega, Tirolskega, sploh iz krajev, kjer so večje klavnice in tovarne za strojenje kož (Trst, Spljet, Pulj, Zagreb, Gradec, Beljak, Briksen). Volovski rogovi so najboljši, kravji so polovico manj vredni, deloma, ker so manjši in pa tudi manj porabni. Belim rogovom gre prednost pred črnimi, ker se beli glavniki lažje prodajo. Tudi živinske pasme odločujejo. Najslabši so hrvaški in srbski. Različne goveje pasme imajo različno dolge rogove, največe n. pr. imajo ogrski voli. Cena rogov se zelo izpreminja, in sicer vedno raste. Dvoje navadnih rogov stane približno 50 h, ogrskih pa 1 K 60 h. Koštrunovi rogovi (po njih imenovani glavniki so „koštrunači“) in parklji goveje živine pridejo le malo v poštev.

Prvo delo pri glavnikarstvu je, da se odžagajo osti (špice) rogov, ker niso porabne; v poštev pride torej le votli del, kosec. Ako je ta približno 1 ped dolg, pride kar v delo, ako je daljši, se razžaga, n. pr. ogrski na tri dele, od katerih se prvi imenuje „glavač“ ali „visoki kosec“, drugi je „drujec“ in tretji „klanec“.

Delo se razdeli v tri dele: pripravljanje, žaganje in izdelovanje; po tem se imenujejo tudi delavci pripravljavci in izdelovavci. Žaga se na cirkularno žago s premikajočim vo-

dilom. Pripravljavec mora kosec raztegniti, poravnati, ogladiti in razžagati po naročeni velikosti. Razna dela so n. pr. paljenje, strganje, stiskanje, prepalovanje, posnemanje in razžagovanje. Pri paljenju se drži kosec nad ognjem, da se omeči in ga je mogoče raztegniti, nakar se mu ostrže ožgana skorja ter se vloži med železne plošče v stiskalnico, da se zravna, in dobi ime „tablica“. Tablica se ogreje, prepali in stisne, nato pa zariše na nji mojster kolikor more veliko glavnikov, ki se z malo obžagivnico razžagajo, pristojajo, t. j. naročenim meram prilagodé in se jim s škonfino posnamejo robovi. Glavnik je pripravljen.

Žaganje gre hitro izpod rok. Vajen delavec jih razžaga na obeh straneh do 60 tucatov na dan, dočim nekdaš še tretjine tega ni napravil.

Izdelovanje je nekoliko počasneje. Glavnik se še nekoliko posname, poostre se mu zobje in se ostrže z nožem, „reškavnikom“. Nato sledi čistenje in likanje.

Dela je torej veliko in se vedno bolj deli. Prej je isti delavec dobil zjutraj sirovino in oddal zvečer izgotovljene glavnike, navadno tri tucate, kar je naredil od 5. ure zjutraj do 10. zvečer, ali pa tudi čez; sedaj navadno nekateri pripravljajo, drugi pa izgotavljajo. Vendar razume vsak delavec vse vrste del. Tudi sedaj se dela še vedno od 5. ure zjutraj do 10. ure zvečer.

Glavnikov izdelujejo v Puštalu več vrst. Če ima glavnik na eni strani goste in na drugi redke zobe, se imenuje „petac“ ali „petačar“; „gnidovec“ ali „prašnik“ pa pravijo glavniku, ki ima na obeh straneh enako goste zobe. Izdelujejo tudi daljše glavnike „frizerje“, nadalje „kampilje“ za konjsko grivo in še par manj važnih vrst. Omeniti moramo tudi škatljice za žveplenke, ki so jih sedaj že skoro izpodrinile užigalice z lesenimi škatljicami, nadalje rožene žlice in več drugih drobnarij. Kot sirovo blago prodaja glavnikar kosti iz rogov v tovarno za lep v Ljubljano, odpadke rožnine kmetom za gnojilo, osti rogov strugarjem, ki izdelujejo iz njih držaje za palice, dežnike, gumbe itd.

Izpočetka, ko so izdelovali le slovenske umetne glavnike, je naložil glavnikar svojo robo v bisago in odšel na semnje po Kranjskem, Sp. Štajerskem in Koroškem. Obredel je vse kraje, kjer se je nosila peča in je bil puštalski glavnik v modi. Dasi ni imel veliko blaga pri sebi, je bilo vendar vrednosti 80—100 gld., saj je veljal umetno izdelan glavnik z vrezanimi začetnimi črkami nad 1 gld.

Danes se dela le za izvoz. Navadno blago gre na Balkanski polotok, — kakor pravijo „za turške uši“ — boljše blago se porabi za vojake, „frizerje“ izvažajo celo na Nemško, kjer uspešno konkurirajo z angleškimi izdelki. A glavnikarji ne izvažajo direktno, ampak prodajajo ljubljanskim trgovcem, ki blago nadalje izpečavajo. Vzrokov za to je več. Prvič imajo glavnikarji premalo kapitala, da bi mogli imeti blago v zalogi, dočim prekupec takoj plača vzeto blago. V zalogi bi morali imeti vsaj za 10.000 K blaga, a tega ne zmorejo, zlasti ker je vedno kolikor toliko rizika pri kupčiji na debelo, ker ne poznajo zanesljivih zunanjih tvrdk. Vzrok je tudi ta, ker cvete glavnikarstvo najbolj jeseni in pozimi, a poleti gre slabeje. Če se torej prodaja na direktna naročila, katerih v poletnih mesecih ni, zaostane delo in delavci le malo zaslužijo. Na Dunaju n. pr. delajo strgarski pomočniki radi pomanjkanja naročil le 2—3 dni na teden, ostale dni so prisiljeni postopati. Slednjič prodajajo veletržci glavnike skupno z drugimi domačimi izdelki pod imenom „kranjska industrija“, in težko bi bilo kupčevati le z glavniki.

Gotovo niso te razmere zdrave, ker blago gre skozi dve, tri in še več rok; povsod ostane nekaj dobička, a vse to ravnanje tlači ceno, za katero morajo oddajati glavnikarji svoje izdelke. Da je temu res tako, pričajo dovolj nizke cene, s katerimi plačujejo trgovci glavnike. Ravnajo se po meri in finosti izdelka. Vrst je osem, pričenshi z daljino 72 mm; vsaka naslednja vrsta stopnjuje za 12 mm. Tem odgovarjajo sledeče cene:

za I. vrsto K —·72, II. vrsto K —·85, III. vrsto K 1·35 itd. do VIII. vrste K 1·80 za tucat. Za dolge glavnike frizerje je mera v palcih od treh naprej, stopnjujoča po 1/2 palca do 8 palcev, ter cena od K —·44 do K 3·— za tucat.

To so najnavadnejši izdelki puštalskih glavnikarjev. Naredi se blaga na leto približno 30.000 tucatov.

Razmerje in občevanje gospodarjev in delavcev je domače, družinsko. Kakor smo že omenili, jih stanuje večina pri mojstrih in so navadno ločeni od njih le oženjeni delavci. Zaslužijo prvi 3 do 7 K na teden, zunanji pa pridejo, ako so pridni, do 2 K na dan. Obrt se je sicer v zadnjih dvajsetih letih po prizadevanju nekaterih izdatno povzdignil, a bi bil lahko še na veliko višji stopnji, ako bi se hodili domačini v tujino učiti, n. pr. na Dunaj ali še bolje v Švico in v Norimberk.

Glavnikar ne sme biti lehkomišljen, ker se ne propade skoro kmalu drugod prej, kot v tem obrtu. Svoje delo mora dobro razumeti in paziti, da se mu preveč ne polomi; zlasti pa mora pri teh cenah dobro prodajati, ako hoče preprečiti, da ne bode koncem leta večja vsota vknjižena pod „dati“ kakor pod „imeti“. Zato se ni čuditi, da so v zadnjih desetih letih propadli štirje mojstri, dasi ni bila kupčija preslaba. Tudi neki ljubljanski trgovec ni imel sreče, ko je hotel s puštalskimi glavnikarji konkurirati. Napravil je tovarno v Šiški, pozval delovodja nekje z Nemškega, za delavce je pa vzel domačine. Omislil si je najboljše stroje, a kmalu se je pokazalo, da manjka izkušenega mojstra, in v dveh letih je prigospodaril 40.000 K izgube. Stroje so pokupili in po svojih potrebah pre naredili puštalski glavnikarji ter izdelujejo z njimi najlepše blago. Od tedaj pa je propadlo že veliko glavnikarjev na Kranjskem, Štajerskem in Goriškem, in naši Puštalci so ostali kljub slabim časom na vsem avstrijskem jugu edini zastopniki tega zanimivega obrta.

J. K.:

RODBINSKI PRIIMKI NA SLOVENSKEM.

NAPRAVLJENI IZ KRAJEPISNIH IMEN.

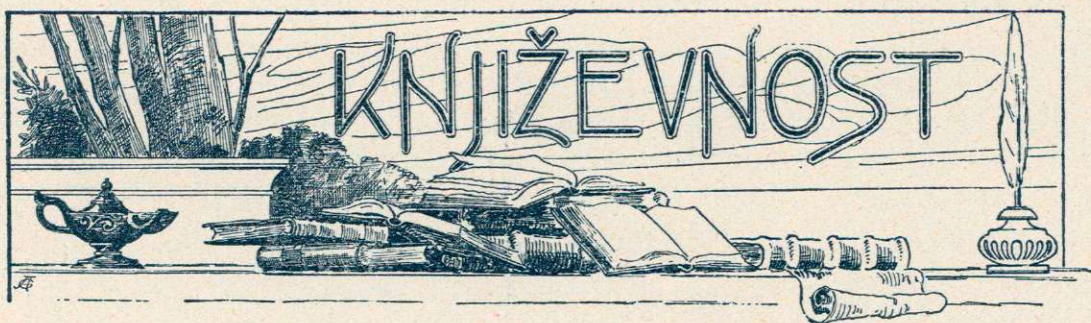
(DALJE).

46. GURNIK, Št. = Gornik.
47. HABERNIK, Kor., tudi HABERNIG (ponemč.). (: V Habri = V Gaberju v celovškem ali Gabrije v velikovškem okraju).
48. HRASTNIK, Št. (: Hrastje v raznih štajerskih okrajih).
49. HUDNIK, Ljublj. (: Hudo v kamniškem, novomeškem in stiškem okraju).
50. HRIBERNIK, Kor. in Štaj. (: Hriber, okr. Rogatec, Celje in Šmarije na Štaj.).
51. HRIBNIK, N. (: Hrib v vrhniškem okr.).
52. JAMNIK, D., G. in Št. (: Jama, okraj Kranj na G., Žužemperk in Rudolfovo na D.; Jame na Št. v celjskem in laškem okraju).
53. JAVORNIK, G., Št., JAVERNIK, Štaj., JAMERNIK in JAMMERNIGG [spakedrano], Št. (: Javorje, okraj Škofja Loka na G., okraj Šmarije na Št. i. dr.).
54. JELOČNIK, Ljubljana (: Jelovca, okraj Škofja Loka).
55. JELŠNIK, Štaj. (: Jelše, Jevše, Jevša in Jevšje na Štaj.).
56. JEZERNIK, G., D., Št. (: Jezero, okraj ljublj. okol. in okraj Kozje na Štaj.).
57. JEZERČNIK, Kor. (: Jezero, okr. Rožek na Kor.).
58. JESENIČNIK, Št. (: Jesenica, okraj Rogatec.).
59. KAČIČNIK, Štaj. (: Kačice v selniškem okraju).
60. KARNIČNIK, ponemč. KARNITSCHNIGG, Kor., Štaj. (: Karnica v šmohorskem okraju na Kor. in v gornjegrajskem okraju na Št.; Krnice v istem okraju na Št.).
61. KAUČNIK, KAVČNIK, KAUTSCHNIGG [ponemč.], Štaj. (: Kalce v krškem okraju na Dol. in v logaškem okraju na Notr., Kavče, okraj Šoštanj na Št.).
62. KASOSNIK, N., KASESNIK, Št. (: Kasase v celjskem okr.? prim. Koseze na Kranjskem in Kazaze na Kor.).
63. KLANČNIK, KLANČNEK, Gor., Štaj. (: Klanec, Klance na Št.; Klanec, okr. Kamnik in Kranj).
64. KERČNIK, KRČNIK, Št. (: Krče v sl.-bistriškem okr.).
65. Kladnik, Štaj. (: Kladje v mnogih štaj. okrajih).
66. KOČNIK, Štaj. (: Koče, okraj Kozje; Kočno, okr. Sl. Bistrica).
67. KOLEŠNIK, Št. (: Kolesje v selniškem okraju).
68. KORITNIK, N., D., Štaj. (: Koritno v raznih štaj. okrajih, potem v kostanjeviškem okr. na D.; Korita v idrijskem in trebanjskem okraju).
69. KOTNIK, N., Kor., Štaj. (: Kot, okraj Rožek, Pliberk in Dobrla ves na Kor., Kot v ljublj. okolici; Kot, Kota, Kote v raznih štajerskih okrajih).
70. KRIŽNIK, Štaj. (: Sv. Križ v mnogih okr. na Štaj.).
71. KRŽIŠNIK, G. (: Keržiše = Križišče, okraj Litija).
72. LADINIK, LADINEK, Št., Kor. (: morda Ladine v celovškem okraju ali Ledina v treh štaj. okrajih).
73. LAMPREČNIK, Št. (: Lamperče v selniškem okraju).
74. LANIŠNIK, Štaj. (: Lanišče v laškem okraju na Štaj.).
75. LAPORNIK, Št. (: Laporje v celjskem in sl.-bistriškem okraju).
76. LAZNIK, Št. N. (: Laze v raznih štajerskih in kranjskih okrajih).
77. LESIČNIK, Kor. in Št. (: Lesiče, okraj Sl. Bistrica, ali Lesično, okraj Kozje).
78. LEŠNIK, Kor. in Št., ponemč. LÖSCHNIGG, Št. (: Lešje v treh okrajih na Štaj.).
79. LIPNIK, Kor. in Štaj. (: Lipno, Lipa, Lipe in Lipje na Št., Lipa in Lipje na Kor.).

(DALJE.)

SLOVENSKA.

Šmarnice. Glasi moje mladosti. V proslavo Marije, brez madeža spočete Device in preveseli spomin 50-letnice razglašenja te verske resnice. Zložil Radoslav Silvester v Vipavi. Tisk R. Šeber nasl. v Postojni. Str. 108. Cena broš. 60 vin., vez. 1.40 K. — Radoslav Silvester je po Jeranovi smrti najbolj znani in najplodovitejši nabožni pesnik slovenski. Njegove pesmi se odlikujejo pred drugimi nabožnimi pesmotvori po čistejši obliki in nežnejšem čuvstvu. V tej jako lični knjižici imamo same Marijine pesmi. Pa to niso le navadne pesmi, kakor jih slišimo peti od ljudstva, ampak so vmes tudi prav umetne poezije, soneti, trioleti itd. Silvester je zložil tudi sonetni venec, in ne bo odveč, ako tu kot zgled njegove poezije podamo magistrale:

Vencev vir.

Radostno venček Ti darim, Kraljica!
Al' ljuba Mati, boš-li ga sprejela?
Je srčna vnema plesti ga velela,
Slaviti Tebe, rajska Tolažnica!

Ker Ti si naša Mati pomočnica,
Imam pač up, da venček bodeš vzela;
Kako bi duša se mi srečno štela
Razglasovati čast Ti, o Devica.

Ah, sprejmi dar, ki ga ljubezen zvila,
Leta cvetoči venček v Tvojo slavo,
Jesen nobena ga ne bo zrušila.

Ima pri Tebi, prosim, naj veljavo,
Cvete naj Tebi, o Marija mila,
Iz revnega srca v nebes višavo!

Prav dober je tudi sonet „Pozdrav neomažežani Devici!“ Med ostalimi pesmicami pa bodo naši skladatelji našli marsikatero, ki je pripravna za uglasbitev, zlasti, ker ljubi Silvester bogate in zveneče rime. *Dr. E. L.*

Romeo in Julija. Tragedija v petih dejanjih. Spisal William Shakespeare. Poslovenil Ivan Cankar. V Gorici. Tiskala in za-

ložila „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček. 1904. (Salonska knjižnica).

Kar se tiče naslova, bi predlagal obliko „Romeo in Julia“, ker je dostikrat potrebno v tekstu, da se rabijo kolikor moči kratke oblike; prelagatelju ugaja, ako more rabiti ime Julia dvozložno, Merkutio, Benvolio trizložno. Tudi češki prevod ima naslov: „Romeo in Julie.“ Starejši češki prevodi so imeli obliko „Romej“.

Iz „stare“ Ljubljane: Kapela sv. Jurija na Gradu.

Gledé oblike „Montegue“ se je Cankar močno zmotil, da ji je dal trizložno obliko. Dasi se piše beseda „Montegue“, se izgovarja vendarle „Montek“; za „g“--jem se piše „u“ samo zaradi tega, da se „g“ ne izgovarja kakor „dž“, nego kakor „g“. Zaraditega ima najboljši češki prevod te igre, ki ga je izdal Sladek, profesor angleščine v Pragi, v zborniku „Svetové poesie“, obliko „Montek“.

Gledé na slovniško pravilnost v Cankarjevem prevodu moramo pogrjati obliko „raščen“, str. 68., v. 5.; glasiti se mora déležje „rasen“ ali „rasten“ ali pa „rasel“; „raščen“ bi se moglo razložiti samo od „rastim“, „rastiti“; takega glagola pa Slovenci nimajo.

Istotako je napačno „sramotenje“ str. 90., v. 4.; glasiti se mora „sramočenje“.

Kar se tiče pravilne rabe glagolov dovršnikov, se namestu: „bova vtaknila“, str. 1., v. 6., „boš potegnili“, str. 1., vrsta 12., „bom prijela“ str. 74., v. 2., „boste potegnili“ str. 88., v. 8., gotovo bolj prilega sedanjik, nego pa prihodnji čas v navedeni obliki. Celo primerno se glasi: „Precej poskočim“ str. 1., v. 12. Na str. 106., v. 9. pa se mora reči: „vreči“ ne pa „metati“.

Prepogostoma rabi Cankar besedo „kot“ namestu prave slovenske „nego“, n. pr. str. 55., v. 5., 14.; str. 58., v. 12., 13.; str. 102., v. 7.; str. 153., v. 6.; nahaja se pa tudi pravilna oblika, n. pr. „zvestejša od onih“ str. 56., v. 18.; „ne vidi drugega nego nedolžnost“. To je kolebanje med slovansko in neslovansko dikcijo. Isto se tudi opaža pri glagolu prisegati; pravilno slovansko je: „na luno“ str. 56., v. 27.; „na vero“ str. 122, vrsta 26. Omenilo se je v oceni „Julija Cezarja“, da je slovanska dikcija „moje vere“ str. 1., v. 6.; germanska je dikcija: „pri moji glavi“ str. 85., vrsta 23.; „pri časti tvoji“ str. 92., v. 10.; „pri moji veri“ str. 145., vrsta 15.

Kar se je očitalo prevodu „Julija Cezarja“, da ima preveč ptujk, to velja tudi tukaj; marsikatera ptujka se dá nadomestiti z znanimi domačimi izrazi, n. pr. „natura“ str. 62., v. 4., „fino vedenje“ str. 103., v. 8.; „tinta“ str. 150., v. 4.; „medicina“ str. 160., v. 19.

Robatih izrazov, kakor „falot“ str. 89., v. 5.; „lump“ str. 90., v. 25.; „mevža“ stran 13. ne prenaša vznesena dikcija klasičnih del. Ko je Goethe izdal prvi del „Fausta“, so začeli v nezvezano nemško besedo uvajati bolj odbrane izraze: namestu „Unsinn“ so rabili „Verblendung“ i. dr. Tako se v slovenščini namestu „ljubček“ str. 105., v. 21.; str. 112., vrsta 16. lahko rabi „ljubljenec“; namestu „ljubica“ str. 108., v. 6.; „ljubljenka“; namestu „norec“ str. 12., v. 20; str. 49., v. 20.; str. 67., vrsta 6. bodi „blaznež“; namestu mogoče — možno; namestu baklje — plamenice; namestu princ — kraljevič.

Slovniški pravilni niso stavki, kakor: „Reci mi, če me ljubiš“ str. 56., v. 9. „Gledal bom, če si znajo oblizati“ str. 133., v. 3.

Izrazi ali stavki, kakor: „Kar se bo dogodilo dobrega“ str. 110., vrsta 3.; „konec z

mano“ str. 88., v. 26.; „če se dobimo“ str. 84., v. 8.; „ne dvomim čisto nič“ str. 111., v. 7. in mnogo drugih je premalo odbranih.

Velika hiba je to, da se naši mladi prelagatelji ne poslužujejo izvirnika, nego Schlegel-Tieckovega prevoda, ki je zelo razširjen in poljuden, pa ni natančen. Oglejmo si n. pr. na str. 60. prvi oddelek, ki se glasi:

Življenje moje kliče mi ime.
Kako srebrnosladko se glasi
ponoči glas ljubečih, kakor godba
ušesu poslušalca.

Nemški prevod se glasi:

Mein Leben ist's das meinen Namen ruft.
Wie silbersüß tönt bei der Nacht die Stimme
Der Liebenden, gleich lieblicher Musik
Dem Ohr des Lauschers.

Izvirnik se glasi:

It is my soul that calls upon my name:
How silver-sweet sound lovers' tongues
by night
like softest music to attending ears.

„Soul“ pomenja „dušo“ in ne „življenja“. Ker je nemški prelagatelj tri vrste izvirnika raztegnil v tri in pol, je to posnel tudi slovenski prelagatelj, ali pa je razširil tudi nemški prevod, kar se lahko dokaže iz mnogih mest.

Točno in lepo slovenski:

Predraga duša kliče me z imenom:
Ljubezni glas doni srebrno-čisto
kot vliva se v uho prijetna godba.

Res, da je Shakespeare rabil besedo silver-sweet = srebrno-sladko; pa pesniško slovensko je: srebrno-čisto.

Izpuščen je res izraz „attending“ = poslušavec, pa to se razume samoobsebi, da se razlega godba v ušesa tistih, ki poslušajo, ne pa tistih, ki niso prisotni.

Cela kopica takih mest se dá navesti. Mala polovica vsega prevoda, ki obstoji iz nerimanih stihov, bi se dala prevesti bolj natančno in odbrano, kakor se lahko vsakdo prepriča iz mojega rokopisa, ki je na razpolago vsakemu slovenskemu književniku, ki se hoče prepričati o opravičenosti tega očitaja.

Čemur sem se pa čudil najbolj, ko sem natančneje Cankarjev prevod primerjal z izvirnikom, z drugimi prevodi in s svojim, je to dejstvo, da se nahaja v Cankarjevem prevodu vsega vkup samo šest rimanih stihov, namreč na koncu, medtem ko jih je v izvirniku nad 250.

Prvo dejanje te igre ima v začetku „prolog“ in na koncu „epilog“; Schleglov prevod nima „epiloga“, Cankarjev prevod pa nima niti „prologa“ niti „epiloga“. Dikcija Cankarjeva je bolj odbrana nego Zupančičeva, dasi obema nedostaja slovenske barve; besedni red je preveč po nemškem zlogu. Torej na splošno še zadošča Cankarjev „Hamlet“; Zupančičev „Julij Cezar“ zahteva temeljitega predelovanja, in še bolj nedosleden je Cankarjev prevod igre „Romeo in Julija“, kajti tukaj nedostaja nad 240 rimanih stihov.

Cankar je prevel 1899 tudi „Hamleta“; letos je „Matica“ izdala v Funtkovem prevodu „Leara“; torej imamo v slovenskem prevodu četverico Shakespearovih iger. Vsem se more in mora očitati: 1. Da niso prevedene igre iz izvirnika, nego iz zastarelega Schlegelnovega prevoda. 2. Da je jezik premalo slovansko-slovenski, in da je preveč nemške odgoje, ker naši mlajši pisatelji premalo čitajo slovanske klasike. 3. Da je jezik premalo pesniški in premalo odbran¹⁾. 4. Da imajo naši prevodi ptujk, katerih nimajo češki in poljski prevodi. 5. Da nimajo igre primernih uvodov, in izvzemši Funtkovega „Leara“ tudi ne potrebnih pojasnil.

Tudi pogrešamo obširen in natančen Shakespearov življenjepis, kakršnega ima Brandl-nova izdaja Schleglovega prevoda, oskrbljena 1897 v stoletni spomin prve Schleglove izdaje.

To pa je izostalo zaradi tega, ker se vsled predsodkov in morda tudi iz drugih vzrokov niso mogli odločiti za enotno izdajo takih prevodov.

Dr. K. Glaser.

Podoba (metafora) v slovenskem jeziku in slovstvu. Spisal dr. J. Debevec. (V izvestju c. kr. višje gimnazije v Kranju za l. 1904/5.). — Z veliko pridnostjo je sestavljena ta razprava na podlagi obširnega znanja. Gospod pisatelj razlaga najprej teorijo metafore in pojasnjuje njen nastanek dušeslovno ob starih in modernih primerih, potem analizira bistvo in oblike metafore ter kaže v zgledih metafore, sinekdohe in metonimije. „Galerija slik slovenskih pesnikov in prozaikov“ nam pa našteva najlepše slike iz Vodnikovih in Prešernovih pesmi. Gospod pisatelj obljubuje, da bo svojo „galerijo“ nadaljeval, s čimer bo gotovo ustregel vsem, ki se bavijo z našo lepo književnostjo.

¹⁾ V Cankarjevem prevodu „Hamleta“ se nahajajo izrazi „lump“ str. 64, „vlačuga“ str. 66, 86, „mevža“ str. 81. V „Hamletu“ se dajo po primernejših izrazih nadomestiti te-le besede: „pajdašiti“, „kobacati“, „no-reti“, besedi „srajca“ se mora smejati vsak Hrvat, Čeh ali Poljak.

Zakoni in ukazi za vojvodino Kranjsko.

Peti zvezek. Drugi izpremenjeni natis. Izdal Jožef Pfeifer, deželni tajnik v p. V Ljubljani 1905. Str. 76. — Pfeiferjeve izdaje zakonov in ukazov so jako priročne in dobro služijo vsakomur, ki ima kaj opraviti z javno oblastjo — in to je dandanes že vsak človek. V tem zvezku so priobčene zdravstvene postave: Ureditev zdravstvene službe v občinah na Kranjskem. Navodilo okrožnim zdravnikom in pristojbinska tarifa. Zdravstvena okrožja. Občinske epidemijske bolnice. Uredba javne zdravstvene službe. — Besedilo je najprej slovensko, potem nemško.

RUSKA.

J. Sokolov. Athonskoje monašestvo v ego prošlom i sovremennom sostojanji.

Peterburg. 1904. — Sokolov je učen ruski bizantinist, katerega razprave iz bizantske in grške cerkvene zgodovine zaslužijo vso pozornost. V tej knjigi popisuje zgodovino in razmere meniške ljudovlade na Sveti gori Athos. Začetki redovniškega življenja na Sveti gori segajo že v IV. stoletje, prve samostane so sezidali v VII. stoletju. V X. stoletju se je število redovnikov pomnožilo vsled podpore cesarjev, in redovnik Atanazij je sezidal velik samostan ter določil redovna pravila. Ob času lyonskega cerkvenega zbora (1274) so bili ti menihi hudi nasprotniki združitvi z Rimom. Turki so sicer priznali pravice svetogorskih menihov, a ti so vendar od njih mnogo trpeli, posebno ob času grške vstaje 1821 — 1829. Od tega časa so ti menihi neodvisni od politične oblasti turške in od cerkvene oblasti patriarhove in živé v samostojni ljudovladi. Poleg bogoslužnih opravil se bavijo menihi s fizičnim in znanstvenim delom, in pisatelj pravi, da so med njimi nekateri jako izobraženi v bogoslovnih in posvetnih vedah. So pa med njimi tudi taki, ki ne živé hvalevredno.

Ruski menihi so na Sveti gori že od enajstega stoletja. Zdaj so ruski samostani tu najuglednejši, dasi Grki to neradi vidijo in so vedni prepiri med Grki in Rusi, katere podpira tudi ruska vlada. L. 1902. je bilo tu 7521 menihov, in sicer 3207 Grkov in 3615 Rusov, drugi so Bolgari, Rumuni, Gruzini in Srbi. Pisatelj jim priporoča, naj sledé zgledu redovnikov v starih časih, ko ni bila Sveta gora le ognjišče krščanskega življenja, ampak tudi gojiteljica znanosti in umetnosti, kar dokazuje mnogo književnih spomenikov.

D.

Polnoje sobranije sočinenij zapreščennih ruskoj cenzuroj L. N. Tolstago. Izdanje „Svobodnago Slova“. — Od ruske cenzure zabranjene spise L. N. Tolstega je izdal A. Čertkov v Londonu. Sicer je bil izdal že prej v prevodih razne krajše spise zabranjene vsebine, zdaj pa je uredil popolno rusko izdajo. V teh spisih se bori Tolstoj proti pravoslavni cerkvi, proti ruski državi in proti vsemu obstoječemu družabnemu redu, katerega dolži najhujših krivic. V spisu „Vstupljenje k kritikê dogmatičeskago bogoslovija i izslêdovanju hristijanskago učenja (ispovêd)“ popisuje, kako se je odvrnil od pravoslovja k svojim sedanjim verskim nazorom. „Kritika dogmatičeskago bogoslovija“ izkuša dokazati protislovja v krščanskih dogmah; Tolstoj jako zaničljivo govori o ruski državni cerkvi in o pravoslovju. „V čem moja vêra?“ razlaga „pravo“ krščanstvo. V božanstvo Kristusovo ne veruje, le njegovi moralni nauki so mu sveti. „Jaz verujem v Kristusov nauk“, pravi Tolstoj, „to je moja vera. Vem, da je moja sreča na svetu mogoča le tedaj, če bodo vsi ljudje izpolnovali Kristusov nauk.“ — „Tak čto že nam dêlat?“ Pod tem vprašanjem so združeni trije že prej objavljeni spisi „Kakova moja žizn“, „Denjgi“ (denar) in „Tak čto že nam dêlat?“ Tolstoj nastopa proti osebni lastnini, proti vsem modernim družabnim uredbam in zagovarja uprav anarhične ideje. „O žizni“ razlaga njegovo fantastično svetovno naziranje, ki je čisto panteistično. „Statji“ so zbirka krajših leposlovnih načrtov paraboličnega značaja. S. P.

IZ DRUGIH KNJIŽEVNOSTI.

Das Laibacher Moor, das grösste und interessanteste Moor Österreichs in naturwissenschaftlicher, kulturtechnischer und landwirtschaftlicher Beziehung. Von Dr. Ernst Kramer, Direktor der landwirtschaftlich-chemischen Versuchsstation für Krain in Laibach. Mit drei Karten und 43 Abbildungen. Laibach 1905. Str. 205. — Dr. Kramer je podal s to knjigo res strokovnjaško delo, vredno vse pozornosti. Razpravi o geoloških razmerah je pridejan natančen geološki zemljevid. Gospod pisatelj govori o vsaki formaciji posebej, posebno o barskih tleh, ter o postanku in lastnostih šote. Predzgodovinska dôba je pojasnjena s podobami mnogoštevilnih izkopin, potem sledé poročila iz zgodovinske dôbe. Posebno natančno so preiskane barske vode, od katerih podaje gospod pisatelj tudi kemične analize. Vremenske in hidrološke razmere so

pregledno sestavljene v tabelah. Obširen je zapisnik barskega rastlinstva. Zanimivi so razni projekti za osuševanje ljubljanskega barja, ki so se začeli z Gruberjevim kanalom, in popis šote in njene rabljivosti. Hauer je leta 1874. cenil množino šote na ljubljanskem barju na 1.5 milijarde stotov. Dr. Kramer pravi, da se more danes ceniti šotno ozemlje na 1500 ha, in da ni več daleč čas, ko bodo barjani imeli komaj šote dovolj za svoje domače potrebe. Ker šota več ne „raste“, jo bodo v 30 letih večinoma že izrezali. Šota ljubljanskega barja spada med najboljše avstrijske šote. Jako poučna je slednjič razprava o poljedelstvu na barju z najnovejšimi kmetijskimi izkušnjami in nasveti zlasti glede gnojil in setve. L.

Osnutek Tadolinijev.

Nagrobni spomenik papežu Leonu XIII.

Der Adel in den Matriken des Herzogthums Krain. Herausgegeben von Ludwig Schiviz von Schiwizhofen in Görz. Görz 1905. Druck der „Goriška Tiskarna“. Selbstverlag des Verfassers. 40. Str. 505. — V tej knjigi imamo zbrane vse podatke o plemiških rodbinah v kranjskih matrikah. Uredba je ta, da gospod izdajatelj izpisuje najprej krstne, potem poročne in slednjič mrliške matice vsake župnije po onem redu, kakor so v škofijskem direktoriju po dekanijah. Najobširnejši so seveda

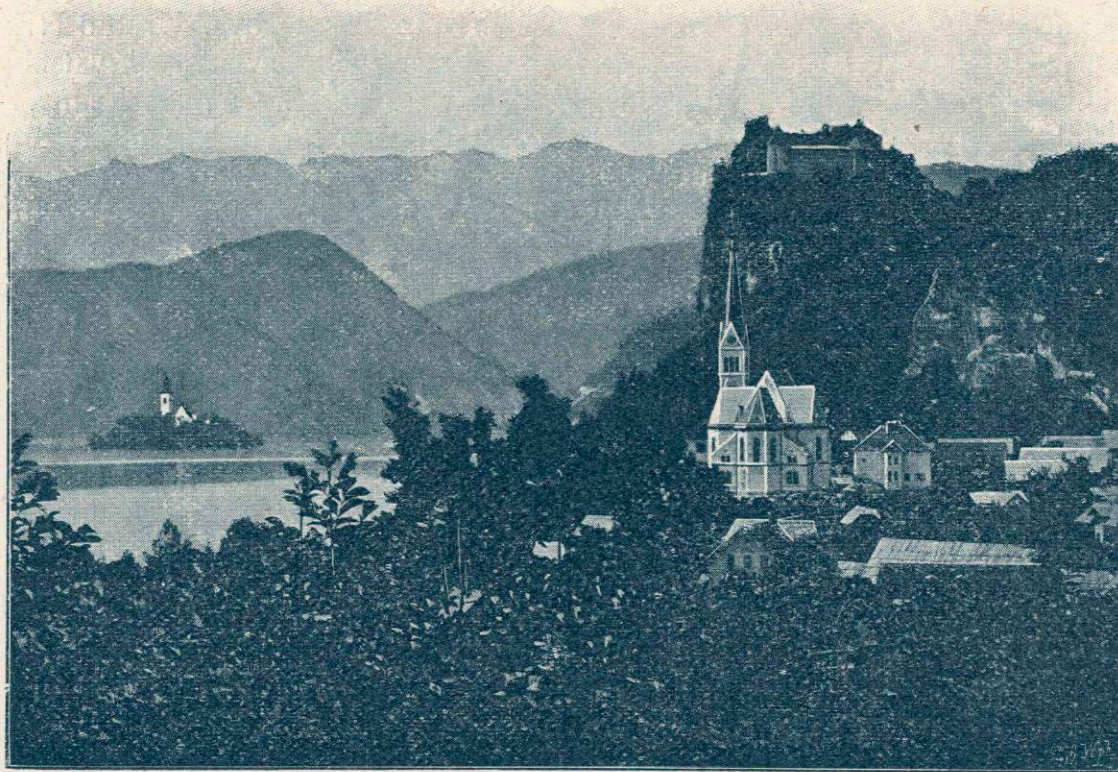

izpiski iz matic stolne cerkve sv. Nikolaja (celih 218 strani), ki se začenjajo l. 1595., oziroma 1605 in 1635. Potem sledi fragment matrik iz reformacijske dóbe in natančno kazalo. V dodatku našteva gospod izdajatelj kranjske stano ve in dominije. Za zgodovinarja važno delo!

Louis Leger. Souvenirs d'un Slavophile (1863—1897). Paris 1905. Str. 315. — Profesor Leger je znan francoski slavist, ki je Slovanom storil že mnogo uslug, ker seznanja ž njimi francoski svet po svojih spisih in predavanjih. Imenovana knjiga popisuje njegove stike s posameznimi slovanskimi narodi in njihovimi glavnimi zastopniki. V Parizu se je bil v mladosti seznanil s Poljaki, se je bavil z Mickiewiczovo poezijo, je proučeval poljsko slovstveno zgodovino in zasledoval poljsko gibanje med izgnanci, ki so došli v Pariz. Češki emigrant Frič je v Parizu Legera napotil, da je začel proučevati tudi češko književnost. Pa Leger se ni učil le iz knjig. Leta 1864. je potoval na Češko in je v Pragi občeval osebno s češkimi književniki. Tedaj je spisal knjigo „La Bohême historique, pittoresque et littéraire“. Da jo dokonča, je potoval l. 1866. drugič na Češko, kjer se je seznanil z dr. Riegrom in Palackim, ki sta ga povabila na razstavo l. 1867. Tu se je seznanil tudi z Jugoslovani, kanonikom Račkim, pesnikom Medo Pucićem, zlasti pa s škofom Strossmayerjem, ki je povabil Legera, naj obiše tudi Južne Slované. To je tudi storil. Peljal se je v Zagreb in Belgrad, v Novi Sad in Djakovo.

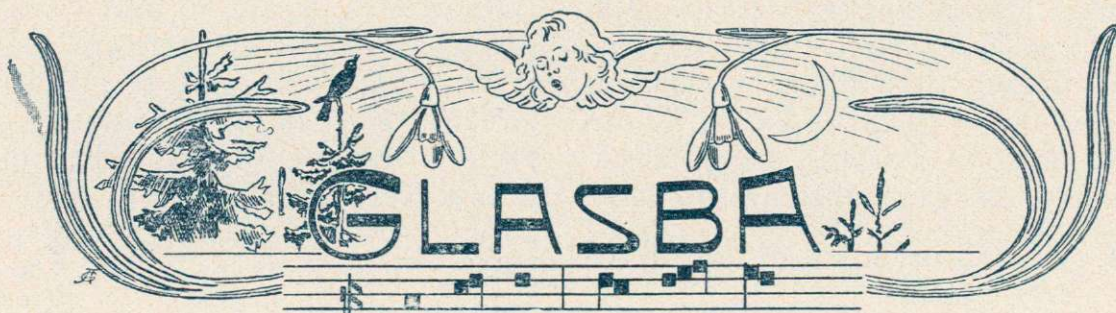
Povsod je bil prisrčno sprejet in je proučeval politične in slovstvene razmere. Čez Benetke se je vrnil domov. Četrtrič je prišel na Češko po vojski l. 1870., in odtod je potoval po Ruskem. Bil je v Varšavi, Moskvi, Sevastopolu in Peterburgu. Proti koncu piše o stikih rusko-francoskih. Dve poglavji govorita potem o Poljakih, in slednjič se bavi s staročeško pesmijo o bitki pri Kreščaku (Un poème tchèque sur la bataille de Crécy). — Ta knjiga je velezanimiva in nam služi kot nekaka razlaga znanstvenega delovanja Legerovega. M. Č.

Slavorum litterae theologicae Conspectus periodicus. Praegae Bohemorum, 1905. 80. — Praška kanonika dr. Jos. Tumpach in dr. Anton Podlaha sta začela izdajati jako važen časopis pod navedenim naslovom, v katerem seznanjata širni znanstveni svet s slovanskim delom na bogoslovnem polju. Urednika imata obširne zveze z vsemi slovanskimi narodi in podajata velikanski kritično znanstveni material v svojem listu, kjer poročata o vseh novostih na polju slovanske bogoslovne književnosti, katoliške in pravoslavne. Na prvem mestu so češke knjige in časopisi, potem slovaške, hrvaške, slovenske, srbske, bolgarske, lužiške, poljske, ruske in druge. To je eminentno kulturno delo na polju slovanske vzajemnosti. „Slavorum litterae theologicae“ izhajajo petkrat na leto kot priloga izbornemu „Časopisu katoličkého duhovenstva“, ki ga urejujejo dr. Jos. Tumpach, dr. Ant. Podlaha, dr. F. Krásl in dr. Fr. Kryštůfek.

BLEJSKI GRAD Z NOVO CERKVIJO.

Postne pesmi za mešan zbor in orglje zložil P. Hugolin Sattner, ord. ff. Min. V Ljubljani. 1905 Založil frančiškanski samostan. Cena: part K 1'50, glasovom K 1'50. — V teh osmih pesmih se kažejo zopet skladateljske vrline o. Hugolina: Slog mu je cerkven in vzvišen, pri tem pa tudi prijetno melodiozen.

Album slovenskih napevov. III. zvezek. 50 slovenskih narodnih napevov za klavir priredil Fran Gerbić. Cena 3 K. Založil L. Schwentner v Ljubljani. — Gerbić prireja narodne napeve za en glas in jih spremlja na klavirju lahkotno in prijetno, brez posebnih okraskov, preprosto, kot melodija nanese. Zato je pa njegova zbirka, ne glede na lepo obliko, jako priporočljiva mladim klavirašem.

Tri pesmi za en glas s spremljevanjem klavirja. Zložil Anton Lajovic. Op. 7. zv. I. Založil L. Schwentner. Cena K 2'50. — Lajovičeve skladbe so zložene z nekako drzno bravuro, ki kaže ognjevitost mladega talenta. Pri tem so pa tudi v posameznostih skrbno „izdelane“, primerne le zelo izvežbanim pevskim silam. V tem zvezku so pesmi „Ah, tako prešla mi je mladost“, „O, da deklič je...“, „Kaj bi le gledal“.

Od istega skladatelja je izdala „Glasbena Matica“: **Šest pesmi** za glas s spremljevanjem klavirja (op. 5.), namreč: „Zacvela je roža...“, „Mesec v izbi“, „Več ne šumi rž!“ „Pesem starca“, „Bujni vetri v polju“, „Norčeva jesenska pesem“.

Slovenske narodne pesmi. Nabral in čveteroglasno postavil Martin Bajuk. Četrty zvezek. Izdala in založila „Glasbena Matica“. V Ljubljani 1904. — V tem zvezku je petintrideset deloma moških, deloma mešanih zborov. Napevi so vsi narodni, harmonizacija pravilna, namenjena za pevanje v veselih družbah.

Letni časi. Spevoigra. Dvo- in triglasni zbori s samospevi, dvospevi ter z deklamacijami, uravnani za spremljevanje na klavirju in harmoniju. Slovenski mladini poklonil Anton Kosi. Založil izdajatelj. — Spevoigre so pri

nas še nove, a treba bo misliti nanje. Doslej so se za posamezne predstave, n. pr. v „Marijanišču“, prirejale tuje spevoigre, ker ni bilo domačih. Odkar pa se je društveno življenje pri nas tako bujno razcvetovalo, da že po vaseh prirejajo predstave, in imamo tudi že posamezne šolske zборе, se kaže potreba takih skladb vedno bolj. Opozarjamo na to naše skladatelje! — Kosijevi „Letni časi“ so poizkus take spevoigre. Gospod izdajatelj je zbral razne napeve raznih skladateljev in jih je potpourristično nanizal v vrsto z deklamacijami in predigrami. Seveda taka spevoigra nima enotnega značaja in ji zato manjka umetniškega kolorita, vendar nam je jako dobro došla. Primerna je posebno za šolske slavnosti.

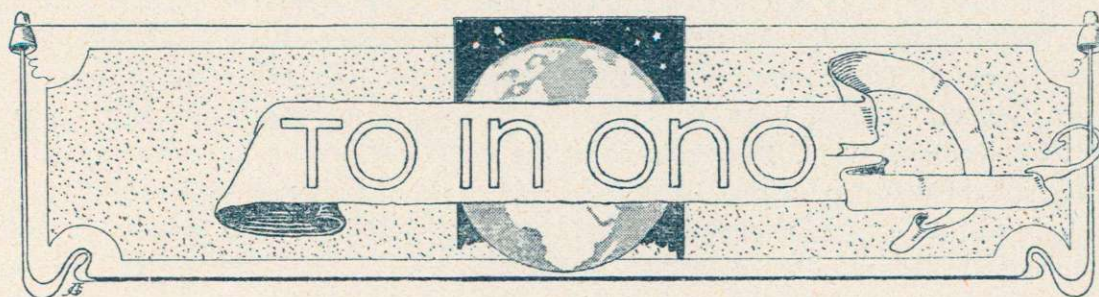
Novi akordi. Zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo. Urejuje dr. Goj. Krek. Založništvo Lav. Schwentner v Ljubljani. — Skladbe so večinoma moderne, zložene s finim umetniškim okusom. Ta glasbeni zbornik pomenja velik napredek slovenske glasbe in zbira okoli sebe najboljše naše moderne glasbenike. Cena za leto 8 K.

„Kolo“. Sbirka izabranih hrvatsko-slovenskih muških zborova. Uredio Nikola pl. Faller, artistički ravnatelj hrvatskog pjevačkog društva „Kolo“. Ciena 5 Kruna. — Zopet so dobili naši pevci lepo zbirko zborov. Na Hrvaškem se že splošno pevajo slovenske pesmi, kakor tudi pri nas ni večjega zbora, ki ne bi znal nekaj hrvaških. Zato je pa prav umestno, da se izdajajo slovenski in hrvaški zbori v skupnih zbirkah. Ta zbirka „Kola“ je jako priročna, izdana v obliki pevskega zvezka in obsega 73 najbolj priljubljenih zborov. Od slovenskih so zastopani Aljaž, Ferjančič, Foerster, Hajdrih, dr. Benjamin in Gustav Ipavec, Jenko, Mayer, Nedvěd, Pirnat, o. Hugolin Sattner, Fr. S. Vilhar in Zakrajšek.

Na hrobě biskupa Strossmayera. Žalostnej pohod za klavir. Zastavil Valerius Friml. Cena K 1'20. — Lehka, preprosta skladba brez višjega vzleta. L.

NAŠE SLIKE.

Ljubljansko barje (str. 449.) je bilo včasih raj ljubljanskih lovcev in ribičev. Krakovci in Trnovci so živeli prej večinoma od lova in ribištva. V eni zimi so včasih nastreljali in v mrežah polovili do 1500 rac. A polagoma se je barje posušilo, deloma naravnim, deloma umetnim potom. In zdaj režejo iz barja šoto, jo pokladajo na kupe in razprodajajo ali tovarniško izdelujejo. Tak prizor z barja nam je naslikal naš slikar gosp. M. Jama, od katerega je tudi vaška slika „Pri vodnjaku“ (str. 457.)

Sv. Anton je posnet po fotografiji kipa, ki ga je izdelal g. Fr. Tončič, podobar v Kamniku. Strogi in resni obraz puščavnikov je naš domači podobar izrazil z markantnimi potezami. G. Tončič je izdelal že mnogo podob za razne cerkve na slovanskem jugu.

„Grof Tolstoj orje“ (str. 473.). Filozofski grof in romanopisec na Jasni Poljani je našel umetnika, ki je z njim sorodnega duha in ga je zato slikal s posebno ljubeznijo ter izkušal na teh podobah izraziti ves mistični in asketični značaj tega čudaka med modernimi leposlovci. Grof Tolstoj si je ustvaril čisto novo vero, ki je le deloma krščanska, sicer pa prirodoslovna in anarhistična. On kliče moderno družbo nazaj k prvotnosti, k naravi in poljedelstvu. Obdelovanje zemlje mu je edino pravo krščansko delo, in zato živi na svojem posestvu najpreprostejše in sam obdeluje svojo zemljo. V prostih urah pa piše svoje povesti in razprave, v katerih ostro šiba moderno, zlasti rusko družbo in državo. Ta preprosti grofovski kmet je velik revolucionar, ki bi dosegel brez dvoma mnogo več, ako bi bil manj fantastičen. Elija Rěpin je našim čitateljem že znan po svojih globoko-dušeslovnih slikah.

Sarajevska stolica, ki je po zunanosti že znana našim čitateljem, je tudi po svoji notranosti znamenita. Nadškof dr. Stadler in sedanji ljubljanski knezoškof dr. Jeglič imata največje zasluge, da se je v Bosni postavila tako krasna božja hiša. Na sliki Marijinega kronanja so zanimive podobe ob vznožju, ki kažejo pristne bosenske tipe.

„Stara Ljubljana“! Kako hitro se Ljubljana stara in — mladi! Potresna dōba s svojo grozoto je postala zanjo tudi dōba vstajenja. Mnogo starih, ozkih ulic je izginilo, in nastale so nove stavbe po novem regulačnem načrtu, ki hoče iz Ljubljane tistvariti novodōbno, moderno mesto, primerno živahnemu prometu. Koliko zgodovinskih stavb je moralo pasti, da so naredile prostora novim ulicam, trgom in primernejšim zgradbam! Težke narodno - gospodarske udarce je pretrpela Ljubljana. Dal Bog, da bi to dvignilo podjetnost, delavnost in varčnost njenih prebivavcev, da bi mogla Ljubljana uspešno konkurirati z drugimi velikimi mesti! Naša slika na strani 504. nam kaže en zanimiv prizor iz „stare“ Ljubljane, ki ga zdaj ni več. Poleg Frančiškanskega mostu je stala enonadstropna hiša s prodajalnico „Pri Bučarju“ in lekarno. Potres jo je obsodil na smrt, a branila se je dalje, nego stotere njene vrstnice. Za njo je vzrastla iz tal mogočna in lepa nova stavba v zlogu italijanske renesanse, stara hišica je pa bila vsem na potu. Zdaj je padla in ni je več! Na njenem mestu že gradé velikanski Prešernov spomenik. Ali je tak spomenik tukaj na mestu? O tem dvomijo vsi, razen onih, ki so ga postavili tje. Prešern bo stal tukaj v veliki skali, čisto nesimetrično, ob obrežju Ljubljane, katere struga se mora ponižati zaradi osuševanja barja, ob voglu mostu, ki se mora razširiti, nasproti ulici, skozi katero bo drl kmalu glavni prometni tok od kolodvora v središče mesta. A kmalu bomo videli, kako se stvar izvrši... V ozadju se vidi pa že najmodernejša stavba ljubljanska — hotel „Union“ — pred katerim stojé na naši sliki še stavbeni koli, ki je pa danes od zunaj že ves dovršen. Tako se danes v Ljubljani vse prenavlja, da ni več podobna nekdanji — „dolgi vasi“, o kateri poje narodna pesem. — Tisti, ki se ne izpremeni, je pa ljubljanski Grad. Malokatero mesto ima tako ugodno in lahko dostopno razgledišče, kakor je ljubljanski Grad, iz katerega bi se dala z nekoliko podjetnostjo narediti največja „atrakcija“ ljubljanska. Kaj, ko bi

se iz starega Gradu po zgledu drugih velikih mest naredil zgodovinski muzej Kranjske dežele, a sedanji „Rudolfinum“ bodi naša slovenska umetniška galerija! To je misel, ki jo predlagamo slovenski javnosti. Kdor vé bolje, široko mu polje! Danes priobčujemo na str. 497. miren in skrit kotiček na dvorišču ljubljanskega Gradu — kapelico sv. Jurija, za katero se vzpenja mogočni srednjeveški trdnjavski stolp, sedaj najlepša točka za razgled po širni ljubljanski ravnini.

Pogorišče v Horjulu (str. 505.) nam kaže prizor, kakršni so zdaj, žal, jako pogosti po Slovenskem. Pridni, dobri ljudje živé skozi stoletja v

kraj, ki je pripravljen, da sprejme truplo vsakega papeža, dokler mu ne postavijo dostojnega, umetniško izvršenega spomenika. Pij IX. si je izbral za zadnji počitek cerkev sv. Lovrenca, kjer je starodavno pokopališče. Leon XIII. pa je želel počivati v lateranski cerkvi, nekdanji stolici krščanstva. Veličastnost in ljubeznivost je združil umetnik v tej blagoslavlajoči podobi, ki bo kazala še poznim rodovom, kakšen je bil veliki Leon, katerega prah počiva v bronasti rakvi.

Nova blejska cerkev je izvršena v gotskem slogu in mogočno povzdiguje lepoto tega krasnega letovišča.

IZ „STARE“ LJUBLJANE: MARIJIN TRG.

FOTOGR. J. VESEL, LJUBLJANA.

starih poslopih; tesno skupaj stojé slamnate strehe. S težkim trudom se preživljajo vaščani. Pa pride vroče poletje, in ko je vse izsušeno, skoči iskra v tramovje in v strehe, in kakor bi trenil, švigne rdeči plamen kvišku ter skače od strehe do strehe in prasketaje uničuje s težkim trudom pridobljeno premoženje. Tako je bilo tudi tu. Upajmo, da bratovska pomoč dvigne zopet iz pepela ta stanovanjja, primernejša in zdravejša, nego so bila stara!

Nagrobni spomenik papeža Leona XIII. izdeluje zdaj kipar Tadolini. Rajnega svetega očeta so začasno položili k počitku v cerkvi sv. Petra na

Janez Trdina.

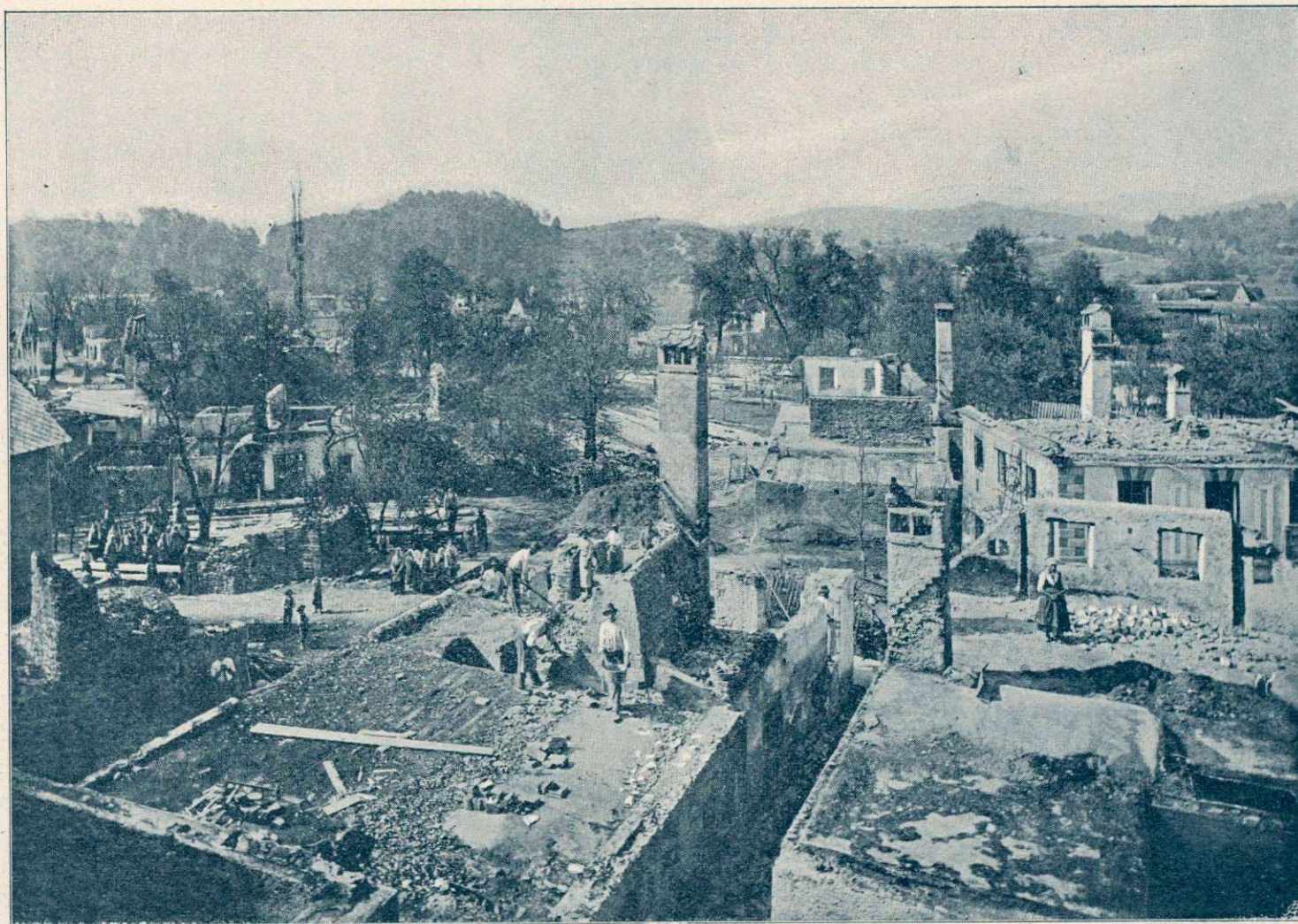
V Novem mestu je umrl dné 14. julija v visoki starosti profesor J. Trdina, znan slovenski pisatelj. Rojen je bil v Mengšu l. 1830., služboval kot gimnazijski učitelj v Varaždinu od l. 1854., od l. 1856. na Reki in stopil v pokoj l. 1867.; svoj pokoj je preživel v Novem mestu in njegovi okolici. — Trdina ima največ zaslug kot nabiratelj narodnega blaga. Že l. 1849. je objavljajl v „Sloveniji“ narodne pripovedke iz bistriške doline in pozneje nadaljeval to zbirko. Trdina je bil dober opazovavec in je pisal v jako lepem, čistem

narodnem zlogu. Iz narodopisnih sestavkov naj omenimo „Kranjce na Hrvaškem“, „Hrvaške spomine“, zlasti pa „Bajke in povesti o Gorjancih“. Narodopis je bil njegova najmočnejša stran; ž njim je združeval tudi domačo zgodovino, ki jo je izkušal pesniško obdelati, n. pr.: „Bran in pogin Japodov“, „Inko vojvoda“, „Obleganje Ogleja“. V „Novicah“ se je potegoval za slovenski učni jezik na srednjih šolah, spisal razne zgodovinske sestavke za šolska berila in sestavil slovensko zgodovino. Prevajal je tudi iz starih klasikov. — Malo pred smrtjo mu je došlo od „Slovenske Matice“ imenovanje za častnega člana. Njegovi izbrani spisi pa ravnokar izhajajo. N. v m. p.!

gospodov, ki si je ob turških navalih rešil življenje, zaupljivo se obrnivši na stopiško Mater božjo, katera je že od petnajstega stoletja sèm slovela. To nam svedoči votivna slika, ki predočuje, kako Turki iz zasede ustrelijo dotičnemu poganiškemu gospodu konja. Iz te nevarnosti ga je rešila stopiška Mati božja. Napisni trak, ki se vije na sliki iz njegovih ust, ima namreč napis: Ista In Isto beLLO Me CVstoDiebat.

Kaj naj rečemo o oltarjih? Bistveno so ti oltarni nastavki bogati baročni okvirji, ki sedaj oklepajo lepe Strojveve slike iz l. 1847. Kot okvirji bi morali viseti na steni, oltar sam naj bi se pa priredil po italijanski šegi. Silno mučno je namreč za opazovavca, ko vidi,

POGORIŠČE V HORJULU.

FOTAGR. J. KOTAR, LJUBLJANA.

Stopiški oltarji.

Oltarji v župni cerkvi v Stopičah so vsekako zanimiva umetniška posebnost. Zgrajeni so bili začetkom XVIII. stoletja morda v Italiji. Preskrbel jih je za cerkev najbrže graditelj stopiške cerkve Janez Lavrencij baron Paradajzar, posestnik poganiške grajščine pri Novem mestu. Isti je leta 1709 zgradil sedanjo stopiško cerkev, kakor svedoči napis nad cerkvenimi vrati: Ista saCras aeDes In Stopizh Ioannes LaVrentIVs eX baronIbVs De ParaDelsler eXstrVXIIt. Stem je izpolnil obljubo enega prejšnjih poganiških

da težek okvir sloni na rahli rezbariji, ki jo utegne streti vsak hip. Se li je to pri velikem oltarju v resnici zgodilo, ne vemo, resnica je le, da pri tem oltarju spodnji del okvirja nima listnatih okraskov, ampak top nastavek, na katerem klečita dva velikanska angela, katerih bi se bilo treba res bati, ako bi bila živa. Sicer napravlja med liste vpleteni trak nekak zistem, a splošno ni prave konstruktivne temeljne oblike, vse se porazgubi v podrobnosti in sestavlja zlasti pri stranskih oltarjih okorno ovalno obliko.

Istotako zanimiva je prižnica, ki ima to posebnost, da puttijem na konzolah prehajajo ne samo noge, ampak

tudi roke v ornamente. Polja med konzolami izpolnjujejo na les slikane podobe evangelistov s Kristusom v sredi.

V obče pa imajo ti oltarji tudi prednosti baročnega sloga, ker ob pravi osvetljavi napravljajo mogočen vtisk ter vso cerkev nenavadno veselo in čarobno poživljajo.

G. P.

Mokronoško žezlo. Med inventar trškega premoženja mokronoškega spada tudi „žezlo“, katerega sliko vidijo čitatelji na tej strani. To žezlo prejema z drugim premoženjem vred vsakokratni načelnik mokronoškega trga (ne občine); ne nosi ga nikdar in tudi ni znano, da bi ga bil nosil kateri prednik. To „žezlo“ ni bogve kako umetno delo, pač pa je zelo zanimivo. — Notranja palica je pozlačen baker, okraski (na risbi beli) so najbrže srebrni. Palica je sestavljena iz 5 kosov, ki so med seboj zvezani z vijaki. Izvzemši

Janez Trdina.

male poškodbe je „žezlo“ popolnoma ohranjeno. Žal, da ni o njem nikakih podatkov in da nihče ne vé, kdaj, kako in po kom je to „žezlo“ prišlo v Mokronog. Domneva se, da je bil ta „scepter“, kakor ga nazivljajo, znamenje oblasti nekdanjih trških sodnikov (Markt-richter), a sodeč po delu samem, bi dvomili, da so si ga nekdanji Mokronajzarji sami omislili, marveč je opravičena slutnja, da jim je bilo žezlo podarjeno. Gotovo so si morali Mokronajzarji pridobiti posebnih zaslug, da so prišli do takega daru in odlikovanja. Škoda, da ni o tem nikakih podatkov, bodisi pismenih zapiskov, bodisi ustmenih sporočil. S tem „žezlom“ je zvezan gotovo zanimiv kos mokronoške, in tudi kranjske zgodovine.

Ivan Kr. Tkalčić.

Dné 11. maja letos je umrl po dolgem bolehanju prebendar stolne cerkve zagrebške Ivan Kr. Tkalčić. Bil je skromen mož, dasi daleč znan po svoji učnosti. Poleg dr. Račkega in Ljubića ni bilo marljivejšega zgodovinarja, vestnejšega zbiratelja in tolmača zgodovinskih listin in spomenikov, kakor je bil pokojni Tkalčić. Posebno je proslavil Zagreb, o katerem je izdal „Monumenta historica“. „Dom in Svet“ je priobčil že obširnejši življenjepis Tkalčićev. Zato danes dodajamo le to, da je pred kratkim izdal „Slavensko bogoslužje u Hrvatskoj“. Jugoslovanska akademija ga je uvrstila l. 1883. za znanstvene zasluge med svoje prave člane, a obenem je opravljal pri akademiji službo arhivarja do svoje smrti. Prijatelji in častivci njegovi so mu priredili ob štiridesetletnici njegovega književnega delovanja pomenljivo, a skromno svečanost, kakor je odgovarjalo njegovemu značaju. Drugega odlikovanja ni dobil. Mesto Zagreb, ki ga je s svojim delom na daleč proslavil, se ga je spomnilo šele zdaj, ko je iz mestnega zastopstva iztisnjena khuenovska stranka. A bilo je prekasno. Mestni župan se je na dan njegove smrti spomnil v svojem govoru velikih njegovih zaslug; a mesto častnega meščanstva je dobil pokojnik od zagrebškega mesta venec na krsto, in mestno zastopstvo ga je spremilo do hladnega groba. J. St.

Kako se prevaja! Prof. T. Maretić je v „Radu jugoslovanske akademije“ primerjal mnogo hrvaških in srbskih prevodov iz Turgenjeva z originalom in je dognal, kako površni in nevedni so mnogokrat prevajatelji. Velik del ni bil preveden po izvorniku, ampak po nemških in francoskih prestavah, tako da so celo ruska lastna imena pisana z nemškim ali francoskim pravopisom, n. pr. „Bestujev“, „Sagoskin“ namestu „Bestužev“, „Zagoskin“. Eden je kar iz nemškega prevzel „Major a. D.“ za rusko „otstavnoj major“. Ruski stavek: „Žena ego sbivalasj na zastarêlogo cypljenka“ je preložil nekdo: „Žena mu disala po starinskoj kuhinji“; našel je namreč v rusko-nemškem besednjaku, da pomenja „cypljenok“ —

Narisał L. Fetičh-Franckheim.

Mokronoško žezlo.

„Küchlein“, pa je razumel „kuhinjo“ namesto „piščanca“. „Visočajšij san“ je drugi prestavil „najveličanstveniji san“ namestu „najvišje dostojanstvo“. Maretić našteva stotine takih zgledov. Kaj pa, ko bi si vzel kdo čas, da bi slovenske prevode iz ruščine tako kritično pregledal! Mislimo, da bi naletel na gorostasne stvari!

„**Matica Srpska**“ je bila osnovana l. 1826. na dan sv. Save v Budimpešti. Lansko leto je bilo v avstrijsko-ogrski monarhiji 868 članov; vseh skupaj je: rednih članov 1212, priložnikov 425, častnih 25, književni oddelek ima 75 članov.

Balkan in zapadna Evropa. „Matica Srpska“ je izdala letos knjigo „Zapadna Evropa i balkanski narodi prema Turcima u prvoj polovini XV. veka“. Pisatelj Jovan Radonić popisuje najbolj zanimivi del balkanske zgodovine — zadnje polstoletje pred padcem Carigrada l. 1453, ko se je evropski zapad s papeštvom na čelu trudil, da reši balkanski polotok turškega nasilstva, a zaman.

Janko Veselinović. 27. junija je umrl pri svojih stariših v Glogovcu pri Šapcu srbski pisatelj Janko Veselinović v 45. letu svoje starosti. Veselinović je izvršil štiri gimnazijske razrede, potem je vstopil v učiteljske v Belemgradu. L. 1880. je postal učitelj v Mačvi. Ker se je porodil na vasi, je imel dovolj prilike, da je dobro spoznal vaško življenje, tako, da je pod vplivom slik, ki so se pred njegovimi očmi razvijale, napisal iz vaškega življenja pod naslovom „Luda Veliko“ povest, ki je bila od kritike zelo prijazno sprejeta. To ga je ohrabilo, da je v tej smeri dalje pisal in postal eden izmed najboljših srbskih pisateljev. Njegovi proizvodi so izhajali v raznih srbskih časopisih; nekateri so izšli v posebnih zbirkah. J. Veselinović je znal izvrstno risati življenje srbskega seljaka; ker je bil tudi dober psiholog, je segel na dno duše tistih oseb, ki jih je opisoval v svojih slikah. Veselinović je bil obenem pesnik; zaradi tega so njegove slike tako živahne. Njegov jezik je čist in poljuden. Večja dela, kakor n. pr. „Hajduk Stanko“ mu niso uspela. Ravno tako so njegove povesti iz belgrajskega življenja bolj slabe, polne dvomljivega naturalističnega okusa. Nekaj časa je uredoval tudi leposlovni list „Zvezda“, okoli katerega je zbral več boljših srbskih književnikov.

Bolgarsko bogoslovno časopisje. Z bogoslovnimi tvarinami se bavijo sledeči bolgarski listi: „Svêtnik“, oficielno glasilo bolgarskega eksarhata, „Pravoslaven misioner“, „Blagovêstitel“, „Crkoven Vêstnik“. Med znanstvenimi listi, ki prinašajo semtertje tudi cerkveno-zgodovinske ali modroslovno-apologetične stvari, sta „Zadružen trud“ in „Periodičesko Spisanje“. Najvažnejši med vsemi je „Crkoven Vêstnik“, ki posnema popolnoma ruski „Cerkovnyj Vêstnik“. Splošno je bolgarsko bogoslovno slovstvo jako revno. Dokler je bila Bolgarija pod Carigradom, je bila vsa hierarhija grška, a bolgarskih duhovnikov

niso pustili k višjim študijam. Ko se je Bolgarija osvobodila, si je pa država podvrgla vso cerkveno upravo, kakor tudi izobrazbo klerikov, za katero pa ni storila mnogo. Po ruskem vzorcu so ustanovili kot najvišjo cerkveno oblast „Sveti sinod“. Karavelov je v sobranju imenoval bolgarsko pravoslavno duhovščino „nevedno maso“. — O bolgarskih katoličanih je spisal v „Lêtopisu na bulgarskoto knižovno družestvo“ dr. A. Teodorov učeno razpravo „Bulgarijê katolici v Svištovsko i têhnata čerkovna borba“, v kateri trdi, da so bolgarski katoličani potomci izpreobrnjenih patarenov. Pisatelj svetuje vladi, naj bo strpna proti katoličanom in naj podpira njihove težnje, da dobé domačih bolgarskih duhovnikov, ki se naj izobrazujejo v katoliških semeniških pri drugih slovanskih narodih.

„**Slavjanska Besêda**“ v Sofiji. Dne 1. in 2. julija je obhajalo društvo „Slavjanska Besêda“ v Sofiji slovesno petindvajsetletnico svojega obstanka. Društvo je bilo ustanovljeno l. 1880. v prvih letih bolgarskega političnega prerojenja in je celih 25 let tiho sicer, a intenzivno delovalo, da bi se med njegovimi člani razvila slovanska vzajemnost in plodnosno družabno življenje. Sedaj s ponosom gleda v svojo 25 letno preteklost, in ni dvomiti, da še večjih in lepših uspehov dočaka pri svoji 50 letnici. „Slavjanska Besêda“ ima sedaj 400 članov, lastno krasno poslopje in bogato knjižnico. Med njenimi udi so mnogi bivši in sedanji ministri, diplomatje, profesorji in skoraj vsi imenitni prebivavci Sofije in Slovani, ki v tem mestu prebivajo. Častni udje so: Eksarh Josif, knez Ferdinand, M. St. Drinov, dr. K. Jireček i. t. d. Društveni predsednik je St. Kostov, tajnik sv. sinoda; podpredsednik S. I. Zahej, trgovec. Pri slavnostni seji so bili soglasno imenovani sledeči novi častni udje: Grof Ignatjev; Henrik Sienkiewicz; dr. Ljubor Niederle, češki učenjak in profesor; Iv. Hribar; Svezozar Hurban-Vajanský, slovaški pisatelj; general Gruić, srbski diplomat; metropolit Mitrofan iz Črne gore; S. J. Zahej, ustanovnik in 25letni podpredsednik „Slavjanske Besêde“; Ivan Vazov, bolgarski pesnik.

Slovani in luteranstvo. V „Letopisu Matice Srpske“ je objavil Jakub Bart-Ćišinski jako zanimiv članek: „Razvoj literature lužičkih Srba sa osobitim obzirom na njeno sadašnje stanje.“ Kot vzrok velike narodne izgube tega najbolj germanizaciji izpostavljenega slovanskega rodu navaja pisatelj najprej politično odvisnost od Nemcev, potem pa nadaljuje: „Drugi udarec, ki je zadel ostale polabske Slovane, je bila reformacija na početku XVI. stoletja. Z reformacijo so se širom otvorila vrata močni in nevzdržni germanizaciji. V polabske pokrajine so v jatah prihajali propovedniki nove Luthrove vere, večinoma brez vsake ali vsaj jako pomanjkljive sposobnosti. Niso poznali narodnega jezika teh krajev, in se ga

navadno niso hoteli niti učiti. Naravno je, da se med domačim prebivavstvom in med novimi nemškimi propovedniki niso mogli razviti prijateljski odnošaji, ampak nastajalo je večinoma odkrito sovraštvo, ki se osobito opaža pri nemških evangeljskih pridigarjih. Zatirani in podjarmljeni Polabci so tako izgubili svojo poslednjo uteho, zadnjo zaslombo, ki so jo imeli doslej v svojih svečnikih in učiteljih; izgubili so brambo cerkve in pomoč njenih služabnikov. Prepuščeni sami sebi, so bili v pretežavnem in obupnem položaju. Zdaj so ponemčevavci lahko vršili svoj posel. Statistični pregledi posameznih krajev nam jasno kažejo, kako hitro so po uvedanju reformacije polabski Slovani izgubili svojo narodnost. Že takrat sta se identificirala pojma ‚evangeljski‘ in ‚nemški‘.

O sv. Cirilu in Metodu obravnava Jan Hendrich v zgodovinski in cerkvenopravni študiji „Jaký byl vztah věrozvěstů slovanských Cyrila a Methoděje ke stolici římské?“ Pisatelj dokazuje, da je Solun, rojstni kraj svetih bratov, spadal pod rimski, ne pod carigradski patriarhat. Oba sta dobila jurisdikcijo iz Rima, ko sta šla na Moravo oznanjevat sv. vero.

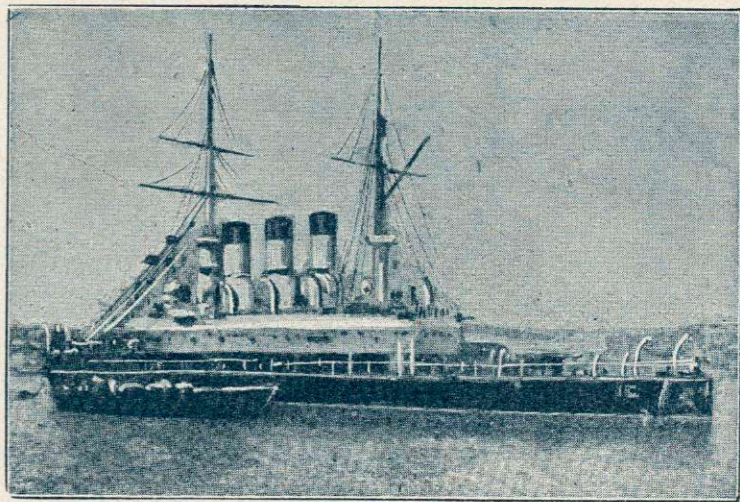
Praktična smer češke vede. Češki arhitekti in inženirji izdajajo ilustriran tednik „Zprávy spolku architektův a inženýrů v Království Českém“, ki obvešča svoje čitatelje o vsem tehničnem napredku njihovih strok. Na znanstveno proučevanje domače zemlje v gospodarskem oziru se pa ozira poleg mnogih strokovnih listov „Arhiv pro přírodovědecké prozkoumání Čech“, ki je izdal nedavno knjigo „O povaze půdy a živinnem kapitálu českých orníc“.

Josef Kalus. 16. februarja je dovršil petdeset let tih in skromni pesnik Valaškega Jos. Kalus. J. Kalus, učitelj v Čeladni na Moravskem, je zanimiv pojav v češki književnosti. Izučil se je tkalstva in začel študirati šele kot 25-leten mož. Leta 1881. je izdal prvo pesniško zbirko pod naslovom „Písň“, pozneje je izdal zbirke „Z Valaška“, „Oblaki“ in „Kresby a písň“. O njegovih pesnih piše „Máj“: „Kalusove pesni so preproste kakor vijolice ter imajo duh in čar zakotja, v katerem so vzrasle. Kalus je poljuden pesnik v pravem pomenu besede, in zato so njegovi verzi tako priljubljeni.“ Kalus je že dolga leta sotrudnik mesečnika „Osvěta“, ki rad bogati z njegovimi pesnimi svoje predale.

V. V. Tomek, za Palackim največji češki zgodovinar, ki je izdal monumentalno zgodovino Prage, je umrl dne 12. junija, star 87 let.

Slovanska pesem. Pri mednarodnem tekmovanju v Verviersu v Belgiji je dobilo prvo nagrado pevsko društvo „Smetana“ iz Plzna.

Irma Geisslová, češka pisateljica, je 6. julija obhajala petdesetletnico svojega rojstva. Porodila se je l. 1855. v Budimpešti, kjer je njen oče nekoliko let živel kot uradnik državne železnice. Sedaj je Irma Geisslová v Jičínu na Češkem, kjer živi njen oče v pokoju. I. Geisslová je začela književno delovati že

Uporna oklopnica „Knyaz Patjomkin“.

l. 1874. (V tem letu je izdal tudi Jar. Vrchlický prvo svojo knjigo.) Leposlovni list „Lumír“ je prinesel prve pesniške proizvode izpod peresa I. Geisslove. Z verzi „Z poesie nádražní“ in pozneje s svojimi povesticami je začela Geisslová prvokrat na Češkem opisovati življenje železničnega sveta. Od tiste dobe je pošiljala skoraj v vse češke časopise povesti, pesmi in humoristične črtice. Samostalno je izdala pesniške zbirke „Immortelly“, dalje „Divoké koření“, „Z Podkrkonoší“ in dramatična dela „Valdštýn v Jičíně“ in „Nápadníci“. Razen tega je v knjižici „Přítel domoviny“ izdala „Lid na železnici“ in romane: „Inženýr Racek“, „Vlnobitím ku přístavu“, „Mračný a Hrabín“. Večina njenih spisov je pa še raztresena v mnogoštevilnih čeških in češko-ameriških listih.

Adolf Heyduk, najboljši češki lirik, je 7. junija obhajal 70 letnico svojega rojstva. A. Heyduk stoji v češki književnosti na tako odličnem mestu, da mu posvetimo v „Dom in Svetu“ poseben daljši članek.

Rusija.

Dan 27. maja je bil grozen za Ruse. Združeno brodovje Roždestvenskega in Nebogatova je priplulo v morsko ožino pri otoku Cuši mi, kjer ga je čakal japonski admiral Togo. Dva dni je trajala bitka, v kateri je bil ubit admiral Felkersam, ranjen poveljnik admiral Roždestvenskij in vjet, kakor tudi admiral Nebogatov, ki se je vdal. Vse baltiško brodovje, ponos in nada Rusije, se je potopilo, kolikor ga ni prišlo Japoncem v roke. Samo denarno izgubo te grozne bitke cenijo Rusi na 300 milijonov rubljev. Mnogo

tisoč ruskih mornarjev je utonilo, tri tisoč so jih Japonci vjeli. Naša slika nam kaže trenutek, ko se potaplja ena največjih ruskih ladij (str 493.).

Bitka pri Cušimi ali, kakor jo tudi imenujejo — bitka v Japonskem morju — je dosedaj največja morska bitka, kar jih pozna svetovna zgodovina. Letos je ravno sto let, odkar se je vršila doslej najvažnejša morska bitka, ko je angleški admiral Nelson pri Trafalgarju uničil francosko brodovje. Napoleon je hotel Angleško osamiti, odrezati od Evrope in izstradati. A vsled odločilne zmage pri Trafalgarju je postala Angleška gospodarica morja in si je svoje prvaštvo ohranila do danes.

Podoben je pomen bitke pri Cušimi. Ko bi bili Rusi zmagali na morju, bi bila zlomljena moč Japonske,

da bo prej sklenjen mir, preden jim bo treba pred Vladivostokom žrtvovati toliko tisoč svojih ljudi, kakor pred Port Arturjem.

V Mandžuriji pa si stojita obe armadi že zopet nasproti, pripravljaje se na odločilni boj. Ob Reki Tumen se bosta merila Linjevič in Ojama — če ne bo prej sklenjen mir.

Predsednik Združenih držav Roosevelt je ponudil Washington za kraj, kjer se naj sovražnika pogajata o mirovni določbah. Kot zastopnik Rusije je odpotoval v Ameriko Witte, našim čitateljem že znán kot bivši ruski minister.

Tačas pa se vršé v Rusiji sami nevarne stvari. Agitacija za ustavo na Ruskem je dosegla, da je izdal car ukaz, po katerem se dovoljuje verska svoboda, a

NEMIRI V ODESI: MNOŽICA PRED OPERO.

armada v Mandžuriji odrezana od domovine in vojska odločena v škodo Japoncev. A sedaj je Rusija na morju brez moči, zastava vzhajajočega solnca pa zmagonosno plove nad vzhodno-azijskimi vodami. Odslej je Japonska v Aziji to, kar je Anglija v Evropi.

Posledice se že kažejo. Prva se bo začela braniti evropskega vpliva ogromna kitajska država, ki začenja prenavljati svojo upravo in ustanavlja mnogoštevilne vojaške šole za vzgojo častništva v modernem smislu.

Japonci se pripravljajo na obleganje Vladivostoka, ki se bo branil do zadnjega. Večje čete so se že izkrcale severno in južno od trdnjave, a doslej še niso mogle začeti s pravilnim obleganjem. Najbrže upajo,

nestrpno ljudstvo zahteva ustave, ki se je car ne upa dati. Zato pa vrè po vsej Rusiji, ljudstvo se upira po mestih — zlasti v Varšavi, Lodzu, Czestochowu in Odesi, kjer je mnogo delavcev, je prišlo med izgredniki in med vojaštvom do krvavih bojov, v katerih je bilo pobitih in ranjenih mnogo ljudi.

Največji vtisk pa je naredil dogodek, kakršen je doslej bil še nečuden v svetovni zgodovini: Uprla se je največja vojna ladja črnomskega brodovja. Revolucionarji so pripravljali splošen upor vsega brodovja, a po nestrpnosti je ena ladja prezgodaj udarila na dan. To je bil „Knjaz Patjomkin Tavričeskij“ (str. 508.). Mornar se pritoži nad slabo hrano, poveljnik ga ustrelí, moštvo plane pokonci, pomori po-

veljstvo s častniki in jih pomeče v morje... A kaj zdaj? Pozivljejo druge ladje, naj se upró. A le malo se jih odzove. Bombardirajo obrežje in hočejo ropati, da si ohranijo življenje, car pošlje nad nje celo brodogovje, ki pa noče streljati nanje, in slednjič priplovejo skesani v rumunsko luko Konstanca, kjer jih razorožijo in ladjo vrnejo Rusiji. To je nevarno, še bolj, kot vojska z Japonci, ker kaže, da je upor že daleč zašel v armado in mornarico. Če je Roždestvenskij imel take mornarje, se ni čuditi, da je bil tako grozno poražen pri Cušimi.

Medtem pa zborujejo zemstva v Moskvi. Policija jih hoče razgnati, a predsednik pravi: „Ne pokorim se nikomur razen carju!“ Policija se umakne, car pa dvomi in odlašča. To je popolna revolucija. Kak bo konec?

Vladimir Sergejevič Solovjev. Izšla je popolna izdaja zbranih spisov tega velikega ruskega modroslovca, ki si je stavil nalogo, dvigniti ruskega duha versko in moralno, in mu je ravno vsled tega kazal pot h katolicizmu.

Jezuitje na Ruskem. Arheografska komisija v Peterburgu je izdala „Pisma i donesenija Jezuitov o Rusiji XVII. i načala XVIII. vêka“. V Rusiji so bili večinoma jezuitje iz čeških dežel, in jako zanimiva so pisma, ki so jih pisali domov o ruskih razmerah. Sprejemali so jih tam včasih blagohotno, včasih neprijazno. Raznesli so o jezuitih pravljico, da imajo čudežen vid in da vidijo 100 vatlov daleč skozi zemljo — kako nevarni ljudje! Hrana je bila silno poceni, a obleka grozno draga. Mnogo bridkih izkušenj so imeli jezuitje z odpadniki; odkupovali so nesvobodne ljudi, zlasti Tatarje, in jih izpreobračali, a ti so večinoma odpadali. Sicer so si pa jezuitje pridobili ugled v vseh slojih s svojo učenostjo in z deli usmiljenja; podarjali so zdravila in stregli bolnikom.

A. V. Polovcov, arhivar carskega dvora v Peterburgu, je umrl tu pred kratkim v 56. letu starosti. Polovcov je zbral za svojega življenja obilno literarno-historičnega materiala iz življenja carja Petra Velikega; v zadnjih letih svojega življenja se je pečal zlasti z dobo Aleksandra I. in Nikolaja I. Znamenita je A. V. Polovcova razprava o bivanju Petra Velikega na Holandskem, ki je skrbna in podrobna študija o holandskem življenju na koncu XVII. stoletja.

Aleksej P. Vladimirov, ruski pisatelj, je umrl v Peterburgu dné 11. februarja 1905, star 76 let. Vladimirov je bil rojen v Kinješmu, študiral je na moskovski duhovni akademiji in kot pedagog gojil zlasti otroško literaturo. Zraven tega je prevajal mnogo iz angleščine. L. 1865. ga je poklical grof Muravjov v Vilno, kjer so mu izročili nalogo, da uredi 100.000 zvezkov knjig, ki so bile konfiscirane, ko so zapirali po zadnji poljski vstaji vse katoliške samostane v Rusiji. To velikansko delo je A. P. Vladimirov izvrstno dokončal in tako sestavil znano vilensko javno knjižnico. Od

tega časa je ostal v Vilni kot profesor ruskega jezika in literature in je pridno podpiral najznamenitejše ruske časopise z obilnimi deli, zlasti monografijami.

Narodno-gospodarsko vedo v Rusiji je zadela velika izguba s smrtjo izbornega njenega sotrudnika Nikolaja Aleksandrova Karyševa, bivšega docenta politične ekonomije na moskovskem in jurjevskem vseučilišču in poznejšega profesorja statistike v Aleksandrovem liceju v Moskvi, ki je tukaj umrl dné 19. febr. 1905. N. A. Karyšev je bil eden izmed najtalentiranejših in najplodovitejših narodno-gospodarskih pisateljev in izboren statistik, kateremu se ima zahvaliti dolga vrsta ruskih listov za mnoga dragocena dela. Slavna je bila njegova stalna narodno-gospodarska rubrika v reviji „Ruskoje bogatstvo“, marsikatera njegovih statistik je dala povod plodovitim debatam in vnetim akcijam v najrazličnejših gospodarskih podjetjih. Katekizem Karyševovih nazorov so njegove „Ekonomičeskija besedy“, ki so izšle v mnogih izdajah.

Gerasim Artemjevič Ezov, člen ministrskega sveta za narodno prosveto, poznavavec armenske zgodovine in pisatelj, je dné 13. jun. umrl v Petrogradu. Ezov je bil po rojstvu Armenec. Rodil se je l. 1835. in je svoje študije izvršil v Lazarevskem zavodu vzhodnih jezikov. Po svoji učenosti disertaciji „Vnutrennij byt drevnej Armenii“ je postal magister armensko-perzijske književnosti. Ezov je opravljal razne državne službe na Ruskem in je bil zelo delaven tudi na literarnem polju. Bil je sotrudnik listov: „Sěvernaja Pčela“, „Sovremennik“, „Otečestvennija zapiski“. Kritika zelo hvali njegove spise: „Pregled armenske periodične književnosti“, „O znanstvenih razmerah Evrope k Aziji“, „O proučevanju perzijskih magov, Ezinka, armenskega pisatelja V. stoletja“ itd.

Maloruski jezik in slovstvo v „Collège de France“. Kakor poroča „Kijevskaja Starina“, je začel v Parizu v znanstvenem zavodu „Collège de France“ gosp. Louis Leger predavati o maloruskem jeziku in o zgodovini maloruskega slovstva. Profesor Leger je prevel v francoščino „Letopis Nestorov“ in se posebno zanima za arheološke izkopine na Ukrajini. Pri prvem predavanju je bilo kakih 20 poslušavcev, izmed katerih je bilo nekoliko mladih francoskih slovanofilov.

Rusinsko gledišče v Lvovu je postalo vzrok hudega razpora v literarnem domačem svetu. En del Rusinov samih vstaja proti stavbi in trdi, da Rusini še niso zreli za lastno gledišče, ker nimajo zadostne dramatične literature, niti umetnikov, niti občinstva. Boji se, da se ne bi zapravljali narodni denar, in priporoča, naj bi do sedaj nabrano vsoto rajši darovali za zasebno rusinsko gimnazijo ali za zemljiško banko. Teh nazorov so se poprijeli tudi možje, ki vživajo visoko spoštovanje, na prof. dr. Ivan Franko in prof. Gruševski. Tem nasproti trdijo drugi, da zahteva že narodna čast Rusinov gledišče v Ga-

liciji in zlasti v Lvovu, da se ravno s to inštitucijo dokaže mešanaj značaj mesta, ki je stolica kraja, čigar pretežna večina prebivalstva je rusinska. Ko bi tudi ne bilo drugih rusinskih dramatikov, so imena kot Karpenko, Kropivnickij, Janovska porok nadaljnega razvoja, ki ga pa more — in v tem imajo branitelji gledišča gotovo prav — edino gledišče podpirati: ono vzbudi domačo dramatično produkcijo, vzgoji si igravce in občinstvo, in kar je glavno, podá gališkim Rusinom kulturno središče in bo tako najboljše sredstvo, da se razširi narodna zavest tudi med onimi vrstami, pri katerih nima dostopa narodna literatura.

Reforma srednjih šol. V „Věstniku českých profesorů“ piše profesor dr. Fr. Drtina o reformi srednjih šol v Avstriji. Pri reorganizaciji šolstva naj bi se omejil in pomnožil pouk v realnih znanstvih. Realko je treba za to dopolniti, da bo imela osem razredov, in uvesti v njo modrosiovej kot obvezen predmet. Dobri prevodi iz klasikov naj seznanijo realce s staro rimsko in grško kulturo. Na gimnazijah se naj poučuje biologija, higijena, nekaj prava in narodno-gospodarskih ved. Z latinščino naj začne gimnazija šele v tretjem, z grščino v petem razredu. V prvih dveh razredih bodita gimnazija in realka skupni, v tretjem razredu pa se naj uči gimnazijec latinščine, realca pa francoščine. Zrelostni izpit naj gimnazijca in realca usposobi za vseučilišče in za tehniko.

Iz rumunske književnosti. Kot se je trudil pred osemindesetimi leti „Convorbiri Literare“, da zanese v rumunsko književnost novih struj, ravno tako nalogo si je postavil sedaj bukareški književni dnevnik „Samanatorul“. Velik del rumunske inteligence je vzgojen popolnoma v pariškem duhu in francoskem jeziku. V književnosti so se dosedaj deloma trudili očistiti jezik tujih primesi, vsled česar jim je pa postajal književni jezik vedno bolj nerazumljiv in nerumunski, deloma so si prizadevali zanesti zlasti v leposlovje narodno mišljenje in čuvstvovanje. Okoli lista „Samanatorul“ se je zbralo lepo število nadarjenih pesnikov in delavnih pisateljev. Med njimi ima največji pripovedni talent gotovo M. Sadovean. — Bil je še mlad, ko je obrnil pozornost literarnih krogov nase. Njegovih petnajst povesti (Povestiri, Bucuresti 1904) kažejo redko nadarjenost. V prvi vrsti se odlikuje Sadovean po svoji pesniški fantaziji in po krasnem opisovanju narave, kar je redkokdaj pri istem pisatelju združeno. Najrajši opisuje preproste ljudi z velikimi bolmi in čuvstvi. Skoro pri vsakem njegovem delu opazamo močan lokalni kolorit in naraven razvoj dejanja. Posebno lepi so njegovi dialogi, v katerih ni nobene besede preveč. Vse pa riše v nekoliko potezah, živahno in jasno. — Vasile Alecsandri je bil eden izmed najbolj znanih ru-

munskih pesnikov. Posebno so lepe njegove patriotične pesmi, za oder pa si je pridobil zaslug s svojimi deli, kot so: „Despot Voda“, „Fontana Blanduzici“ in „Ovidin“, ki so vedno na repertoarju. Alecsandri, ki je umrl kot sedemdesetleten starček l. 1890., je bil prvi in najpridnejši nabiratelj rumunskih narodnih pesmi. Razven tega je Alecsandri spesnil epos „Dumbrava rosie“ ter zložil dolgo vrsto pesmi, navdahnjenih z visokim idealizmom in skromnim optimizmom. Jakob Regruzzi trdi, da je on ustvaril rumunski književni jezik, pesnik Eminescu pa ga slavi kot „kralja pesmi — vedno mladega in vedno srečnega“. — Constanta Hodos, ki je pred nekoliko leti obrnila pozornost občinstva nase s svojimi povestmi, je izdala dramo „Zlato“ (Aur! Bucuresti 1904), katero so igrali z uspehom v narodnem gledišču. To je narodna drama, katere snov je zajela iz ene svojih novel in ki nam slika rumunske narodne tipe s Sedmograškega. Jezik v njej je čist in bogat. Odlikuje jo fina psihološka analiza in izvrstna ter naravna karakteristika oseb.

C.

Hans Christian Andersen. 2. aprila je minilo 100 let po rojstvu slovečega danskega pisatelja pravljic H. Ch. Andersena. Rojen je bil v Odensee-u na otoku Fyen; njegov oče je bil čevljar, mati perica. V mladih letih je veliko potoval po svoji domovini, po Nemškem, Francoskem, Španskem, Laškem, Grškem in po Vzhodu. Po potovanju se je naselil v Kodanju, kjer je živel do smrti. Izpočetka je pisal razne spise, drame, romane, novele, ali popularen je postal šele, ko je l. 1835. objavil prvo zbirko svojih pravljic. Dickens imenuje Andersena največjega pravljicarja sveta. Kakor zlata nit se vleče skozi Andersenove pravljice globoko, otroško versko čuvstvo, ki, kakor sam pravi „veže most upanja z večno ljubeznijo in neskončnostjo...“ Zato morejo čitati njegove pravljice otroci vsake starosti, dasi so, kakor je njih pisatelj sam rekel, pisane za odrastle. V te pravljice je Andersen vlil vse svoje življenske izkušnje, žalostne in vesele, resne in poučne. — Andersenov značaj ni bil brez sence. Znal je krasno pisati za otroke, otroško dušo je poznal skozinsko, ali postal je nervozen, kedar so matere pripeljale svoje ljubimce v njegovo hišo. Zlog njegovih pravljic ni brez napak in ne odgovarja predpisom šolskih pedantov, a v kljub temu je klasičen zgled za tiste, ki ga proučujejo. Vsi so iz njega črpali: Björnson, Jakobson in drugi, in še zdaj črpajo iz njega poljudni pisatelji vseh narodov.

Fr. Št.

Stara slovenska „zibalka“.

Le prav malo napevov starih pesem („Eno je dete rojeno“, „Žalost grešnik poj Marije“ in še par drugih) se nam je ohranilo. Zato pač zasluži ta sledeča redka drobtinica starega slovenskega petja, da se reši pogina.

2. Šla bodeva k studenčku
prepevat slavo, čast Bogu.
3. Vodica bistra tam curlja,
po logu solnčnem tam šumlja.
4. V nji zibljejo se ribice,
krog nje pojejo ptičice.
5. Trop jančkov poskakuje čez
in kukavica kuka vmes.
6. Tam čuje se pastirjev rog
in žvenkljanje ž'vince krog in krog.
7. Cvetlice venčajo potok,
jih v šopke vil boš moj otrok.
8. Le spančkaj, spančkaj otrok moj,
in jutri vzamem te seboj.

Napev mi je napisal čast. gosp. dekan Andrej Drobnič l. 1901. Pravil mi je, da ga je prepevala njegova mati — ter poudarjal dejstvo, da je v „moll-u“ stavljen. Besedilo je v začetku gotovo prvotno — mogoče tudi poznejše v bistvu, v obliki pa nekoliko po gosp. dekanu popravljen. *Kan. Jos. Smrekar.*

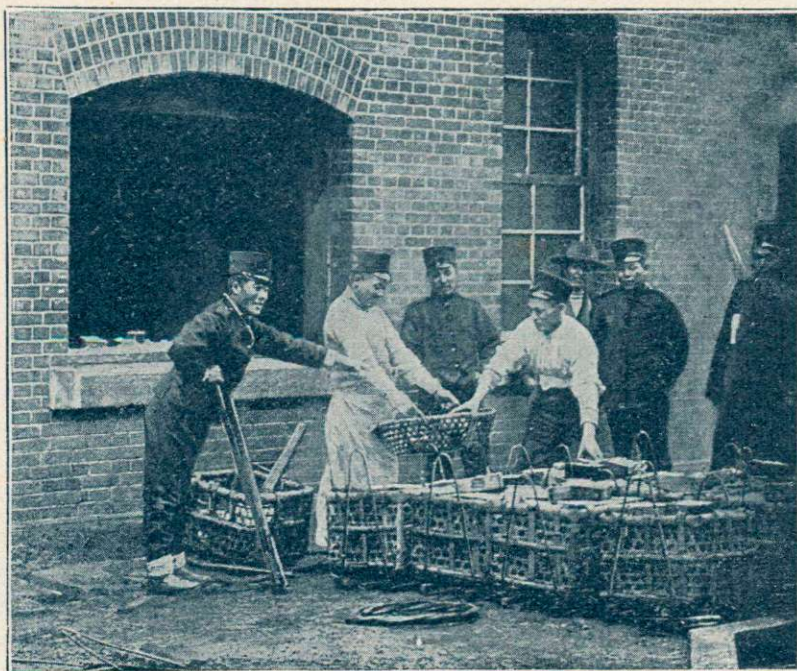

Angleški pisatelj Thomas Hardy je izdal dramo „The Dynasts“, ki je šele prvi del obširno zamišljene trilogije o Napoleonu. Pisatelj je zapustil

polje romana in epa in se posvetil zaradi uspeha svoje prve drame „Jude the Obscure“ popolnoma dramskemu pesništvu. Njegova najnovejša drama je prava kuriozitetna v literaturi nenavaden dramatičen panoptikum. Drama se deli v tri dele, 19 dejanj in 130 prizorov! V igri nastopa 86 delujočih oseb z različnimi vlogami, a k temu še množice najrazličnejših statistov: vojakov mornarjev, meščanov, parlamentarcev, duhovnikov, glasnikov in slug. Drama se vrši v več mestih, tako se godi samo prvo dejanje v Parizu, Londonu, Boulognu in v Milanu. Vsled tega se zdi, da pisatelj nima ali neče imeti pojma o tem, kako je urejen moderni oder, in da piše svoja dela za neko posebno vrsto odrov daljne bodočnosti.

„**Propast kraljeva hrvatske krvi.**“ Po Kumičičevem romanu „Kraljica Lepa“ sta priredila Marija Kumičič in Milan Ogrizović dramo z zgornjim naslovom, ki so jo igrali pred kratkim v Zagrebu prvič, in sicer z velikim uspehom. Za uspeh se je v prvi vrsti zahvaliti dramaturgoma, ki sta znala tako spretno sestaviti v petih dejanjih živo in zanimivo dejanje, polno efektnih prizorov in sijajnih gledaliških momentov. *C.*

Gradnja stolpa sv. Marka v Benetkah počasi napreduje. Ker gre morje polagoma toda stanovitno nazaj, je tudi dno, na katerem mesto leži, vedno bolj plitvo in pospešuje dostop zraku, in vsled tega les, na katerem so postavljene stavbe hitreje gnije. Da se pri novih stavbah to prepreči, je treba posebno trdnega temelja. Za stolp sv. Marka so potrebovali 3076 mecesnovih debel, in je samo utrditev temelja veljala 192.000 K. *J. Z.*

JAPONSKA VOJNA PEKARNA.

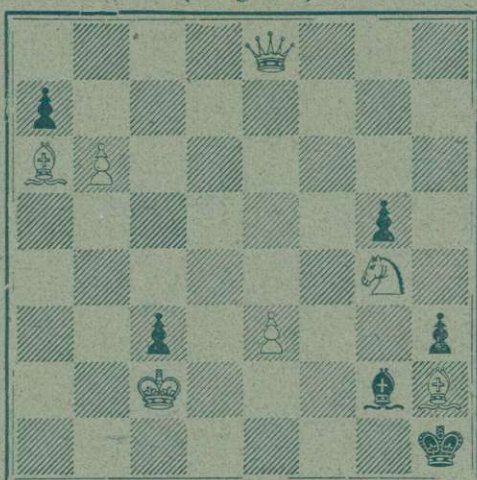

ŠAH.

Naloga 198.

A. Uršič.

(Original.)

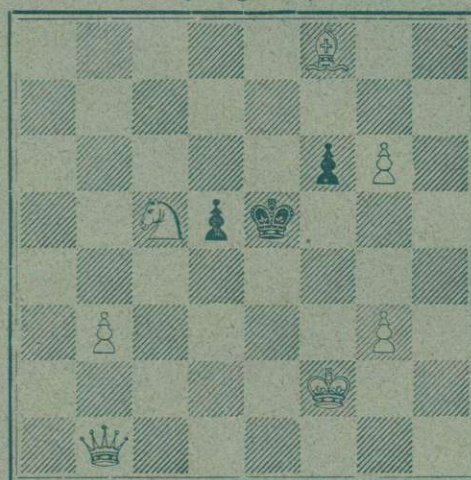

Mat v tretji potezi.

Naloga 199.

A. Uršič.

(Original.)

Mat v drugi potezi.

Razno.

Popravek: V nal. 194 odpadi beli letavec h4; v nal. 197 je el bela dama. V mojstrskem turnirju v Ostende imata Janovský in Maroczi največ dobrih partij in s tem upanje na prvo nagrado. V Barmenu bosta, kakor vse kaže, mojstrski in stranski turnir jako živahna in zanimiva. Čehi bodo imeli v

prvi polovici septembra splošen šahovski sestanek v Pragi z namenom ustanoviti češko šahovsko društvo. — Za „oreh“ podamo čez počitnice dijakom in sploh našim šahovcem to-le dvozložko:

Naloga šte. 200.

Beli: Kc5, Ta8, p a5, c6, d5.

Črni: Ka6, p a7, b5.

SKRIVALNICA.

Kje je hribolazec?

ČIPKARICA.

IZ POLJANSKE DOLINE.

Delajte špice,
če se 'ošte možit',
fantički so dragi,
bo treba kupit'.

Če ga 'očeš kupiti,
le kupi ga zdej,
se boj' lahko predali,
če jih bo še kej.

Če 'očeš, ga kupi,
če nočeš, pa pust'.
Se boj' lahko predali
še pred ket bo pust.

Ke bote kop'vale
na glejte na to,
kejšn gvont ima,
če j' lice lepu!

Na glejte na urce,
na krivce tud' ne!
Na modre glavice
pa pridne rokje.

„Bom špice predala,
kopila moža.
Če j' kol'ki fantička
en tavžent velja.“

Na bom ga kopila,
bom v Meriko šla.
Se 'm lohk' omožila,
de 'm le kje paršla.

Na bom ga kopila,
ga imam doma.
Še mal' bo zaslužu,
vzela se 'va.

Na bom ga kopila,
ga imam doma.
Če v Meriko pojde,
za njim bom tud' šla.

Na vrjam' posvetnjaku,
te bo naplahtov ¹⁾,
on se bo oženu
le kir se bo tov.

Ke dotca posnide ²⁾,
de ni je že kej,
parjatlu pa piše:
Frejkarta mi dej!

Na bom te zapustu,
si ženka mojá!
Ke mal' bom zaslužu,
za menoj boš paršla.

Ke pride čez morje,
pa táko nar'di:
Pozabi na ženka,
tam druga dobi.

Kej 'm srota začela,
ob vse sm paršla.
Keb na znala špic delat,
poč rev'ca be b'la.

¹⁾ naplahtati = prevariti, goljufati.

²⁾ posniti = poiti.

To pesem je zložil 72letni Tomaž Miklavčič iz Dolenje Dobrave v Poljan, dolini On ne zna ne brati ne pisati. Povod temu je bil sledeči: Iz Poljanske doline hodijo fantje zelo za zaslužkom v Ameriko, kjer se jih potem mnogo oženi. V domačem kraju pa mora dekle že prej imeti premoženja, če se hoče omožiti. Zato pravi, da dekleta fante kupujejo. Ker je pa glavni zaslužek deklet izdelovanje čipk, jih opominja, da naj hitro delajo. Zapisana je deloma v poljanskem narečju, razen nekaterih vokalov, katere je težje zapisati.

P. Jerčin.

